

JARDUBICKÝ KRAJ

Pardubický kraj hraničí se Středočeským, Královéhradeckým, Olomouckým a Brněnským krajem, jeho jižní hranice se dotýká kraje Vysočina a na severu v oblasti Králík sousedí s Dolnoslezským polským vojvodstvím.

Na rozloze 4519 kilometrů čtverečních žije 520 213 obyvatel. 60 procent rozlohy tvoří zemědělská půda, průmyslové oblasti jsou soustředěny kolem větších měst. Sídlem kraje je statutární město Pardubice. Kraj se dělí na 4 okresy: Pardubice, Chrudim, Svitavy a Ústí nad Orlicí. Severozápadem kraje protéká řeka Labe a vytváří úrodnou polabskou nížinu; jižněji se rozkládá oblast Železných hor s řekou Chrudimkou a Žďárské vrchy. Obě pohoří jsou Chráněnou krajinnou oblastí (CHKO) a jsou součástí Českomoravské vrchoviny. Směrem na východ se již začíná zdvíhat Podorlická pahorkatina, kudy protéká Tichá a Divoká Orlice. Do Pardubického kraje zasahuje jižní část Orlických hor a na hranicích s Polskem leží Králický Sněžník (1423 m), nejvyšší hora Pardubického kraje. Zde se také nachází hlavní evropské rozvodí mezi Severním a Černým mořem (pod masivem Králického Sněžníku pramení řeka Morava).

Vedle krásné a rozmanité přírody najdeme v Pardubickém kraji i mnoho zajímavých měst a historických památek. Renesanční zámek v Litomyšli je zapsán na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. V 16. století byla Litomyšl významným střediskem Jednoty bratrské. Mezi slavné rodáky patří hudební skladatel Bedřich Smetana nebo malíř Julius Mařák.

Českobratrská církev evangelická má v Pardubickém kraji velký počet sborů; pozveme vás alespoň do některých z nich.

BOROVÁ U POLIČKY

P Na severním okraji Žďárských vrchů, 10 kilometrů na severozápad od Poličky v nadmořské výšce kolem 600 m, leží obec Borová s necelým tisícem obyvatel. Je rozložena podél toku Černého potoka a některé domy si zachovaly typický vzhled nízkých selských stavení tzv. Poličského typu s částí domu dřevěnou a částí zděnou.

Lesnatá krajina kolem Borové je ideálním prostředím pro letní i zimní turistiku. Nejvyšší horou v této oblasti je Betlémský kopec (748 m). Najdeme zde ovšem i zajímavé historické památky.

Kostel sv. Markéty založili v roce 1349 benediktini spolu s malou osadou. Na přelomu 16. a 17. století zde byl postaven kamenný kostel s věží, jež je zčásti dřevěná. Na horním konci obce byl na konci 19. století postaven novogotický kostel sv. Kateřiny.

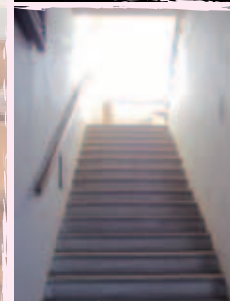
Brzy po vydání Tolerančního patentu, v roce 1783, vznikl v Borové sbor reformovaného vyznání. Během jediného měsíce (od dubna do května 1783) byla postavena jednoduchá modlitebna bez věže. Její toleranční charakter je, samozřejmě po nutných stavebních úpra-

vách, zachován až do dnešních časů. Vchodem z boční strany vejde se do modlitebního prostoru s kazatelnou na širší straně a se dvěma řadami lavic. Kruchty, kazatelna, stůl Páně i lavice jsou zdobeny jednoduchými řezbami. Varhany pocházejí z 19. století. Farní budova byla postavena později a svou současnou podobu získala v roce 1913.

Bude vás možná zajímat, že na borovské evangelické faře trávil po šest let prázdniny rodina prezidenta Masaryka. Tereza Nováková zasadila do Borové a jejího okolí děj svého románu Jiří Šmatlán. A do třetice: v restauraci u Dostálů v Borové vystoupil poprvé jako houslista tehdy třináctiletý Bohuslav Martinů.

FARA

MODLITEBNA

BUČINA • RŮŽOVÝ PALOUČEK

P Bučina je malá obec ve Svitavské pahorkatině (428 m n. m), kde žije okolo 200 obyvatel. Celý kraj byl v minulosti ovlivněn reformačním působením sboru Jednoty bratrské v nedaleké Litomyšli. O to těžší pak bylo pronásledování v době protireformace. Po Tolerančním patentu se zde přihlásilo k reformovanému vyznání mnoho do té doby tajných místních evangelíků. Ti se začali scházet nejprve ve statku Burešových v Bučině. Snažili se také o navrácení zdejšího římskokatolického kostela sv. Jakuba Většího, který byl údajně v období před Bílou horou evangelický. To se ovšem nepodařilo.

Nový sbor se tedy rozhodl k vybudování modlitebny. Ta byla postavena roku 1786 na obecním pozemku, kde byl čtyři roky předtím založen evangelický hřbitov. První modlitebna byla jednoduchá, malá a tmavá, ale sloužila mnoho let. Brzy byla postavena i fara. Později došlo k úpravám modlitebny, roku 1831 přibyl varhany a roku 1841 stůl Páně. Také střecha dostala novou krytinu. Nová fara z roku 1866 slouží po úpravách dodnes.

K významné přestavbě původní bučinské modlitebny došlo v roce 1883. Byl postaven průčelní štít v novorenesančním stylu s kalichem a nápisem Pojďme chválit Boha našeho. Modlitebna se dočkala nových vstupních dveří a oken a také interiér se změnil. Kazatelna byla umístěna dopředu za stůl Páně a varhany byly zabudovány na kruchtu nad vchodem. Modlitebna byla později ještě upravována, naposledy v roce 1996. Stojí uprostřed evangelického

hřbitova, do něhož se vchází jednoduchou, ale působivou novorenesanční branou.

Koncem roku 2003 prohlásilo Ministerstvo kultury České republiky „toleranční evangelický kostel s ohradní zdí, vstupní branou a hřbitovem v obci Bučina“ za kulturní památku.

Jedním z mnoha památných míst, ke kterým se váže neradostná část našich dějin, je Růžový palouček. Ve starých zápisech se dočteme, že patřil k lánu bučinského výměnkáře Jana Drábka. Je to louka od nepaměti porostlá růžovými keři, které se jinde v okolí nevyskytují. Říká se jim francouzské růže (botanicky *Rosa gallica*). Na tomto místě se prý loučili čeští evangelíci s rodnou zemí, kterou museli v pobělohorské době opustit. V roce 1921 zde byl odhalen památník podle návrhu A. Meteláka se jmény exulantů, kteří odcházeli do ciziny. Slavnostní řeč tehdy pronesl spisovatel Alois Jirásek. V roce 1925 dostal prostor parkovou úpravu a roku 1989 byl prohlášen kulturní památkou.

MODLITEBNA A FARA V BUČINĚ

HORNÍ ČERMNÁ

P Horní Čermnou najdeme ve východní části Pardubického kraje, severně od Lanškrouna. Leží v krásné lesnaté krajině Podorlicka ve výšce 421 m n. m. Je to typická údolní obec: asi 1050 obyvatel žije v údolí dlouhém 7 km. První zmínky o Čermné pocházejí ze 14. století, kdy ji obývali němečtí kolonisté. Zdejší panství patřilo tehdy pod biskupství v Litomyšli. V roce 1421 dobyli Litomyšl husité a od té doby zde převládalo české obyvatelstvo, které se hlásilo k husitům a později i k Jednotě bratrské. V pozemkové knize z roku 1536 jsou již většinou české zápisy, zvon na dnešním římskokatolickém kostele má český nápis a letopočet 1536. Také rod Kostků z Postupic, který panství v 15. století koupil, podporoval víru podobojí. To se však změnilo v roce 1620 po bitvě na Bílé hoře. Majitelem panství se stal Karel z Lichtenštejna, který za pomoci jezuitů prováděl tvrdá protireformační opatření. Mnoho evangelíků z Čermné odešlo na začátku 18. století do ciziny; někteří našli domov v německém Rixdorfu (část Berlína), jiní se dozvěděli o založení Obnovené Jednoty bratrské v saském Herrnhutu (Ochranově) a odstěhovali se tam. Ti, kteří zůstali, se v roce 1781 dočkali Tolerančního patentu Josefa II.

Dá se říci, že dějiny Čermné jsou úzce spjaty s historií místních evangelíků. Byly však přece jen rozdíly: horní konec obce byl evangelický, dolní katolický. K rozdělení Čermné na Horní a Dolní došlo až v roce 1935. Evangelický reformovaný sbor v Čermné byl založen v roce 1784 spolu s kazatelskou stanicí v Čenkovících, kde byli převážně němečtí evangelíci. Bohoslužby se konaly nejprve ve stodole, brzy, jak věřících přibývalo, bylo nutné hledat jiné řešení. První modlitebna byla postavena v roce 1786, fara o dva roky později.

Ve 30. letech 19. století již původní toleranční modlitebna přestala vyhovovat. Ze všech úvah vyplynulo nakonec jediné řešení: postavit novou modlitebnu. Základní kámen byl položen 18. července 1836. Stavbu jednolodní novoklasicistní modlitebny vedl M. Artct. V těch letech

se ještě stále musely dodržovat toleranční předpisy: stavba nesměla mít věž.

Nová modlitebna byla otevřena slavnostními bohoslužbami 28. října 1838. Věž byla přistavěna během roku 1884, později přibýly zvony. Zbývalo vybudovat novou faru. Ta byla dostavěna v roce 1894. Po vzniku Českobratrské církve evangelické (ČCE) se sbor v Horní Čermné stal její součástí a sdílel s ní společné osudy.

Druhá světová válka hluboce zasáhla do života obce i sboru. Ryze česká obec Horní Čermná se stala po německém záboru v roce 1938 součástí Velkoněmecké říše. Byly odtrženy kazatelské stanice a rozdělení členové sboru. Osvobození v roce 1945 přineslo všem nové naděje. Netrvaly ovšem dlouho...

Přesto se čermenští v roce 1968 odhodlali ke generální opravě kostela. V pozdějších letech, zvláště pak po listopadu 1989, opravy pokračovaly. Výsledkem je krásně upravený vnitřek kostela s obnovenou výzdobou apsidy, kazatelny a vzácných varhan z roku 1858. V 90. letech minulého století pak došlo k velkorysé rekonstrukci fary. V Horní Čermné žijí takřka odnepaměti staré evangelické rody. Jejich sjezdy jsou vždy velkou událostí.

HRADIŠTĚ

P V Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Železné hory nedaleko Nasavrk leží malá obec Hradiště (465 m n. m., 40 obyvatel). Dodnes jsou zde viditelné valy keltského hrazeného sídliště (oppida) z 1. století před Kristem.

V Hradišti i v okolí se v dobách protireformace scházeli tajní evangelíci. Po vyhlášení Tolerančního patentu se evangelíci, kteří v tomto kraji tvořili většinu, přihlásili k reformovanému vyznání. V roce 1783 vytvořili sborové společenství a rozhodli se v Hradišti postavit modlitebnu. Získali místo na kraji obce, podle kronikáře „as tak nejneúhlednější, jaké vůbec nalézt lze bylo“. První modlitebna z roku 1787 byla dřevěná a brzy začala chátrat. Nová kamenná modlitebna, s jejíž stavbou bylo započato v roce 1842, musela ještě splňovat toleranční předpisy. Sbor ji začal používat v roce 1847. Je to prostá stavba bez věže, jednoduchá zvnějšku i uvnitř. V této podobě zůstala po nutných opravách zachována dodnes. Fara byla vybudována a přestavěna později. Navzdory potížím byla v hradištském sboru ve 2. polovině 19. století vybudována škola. Ta slouží i dnes: v 90. letech proběhla její generální rekonstrukce

a budovu využívají nejen členové sboru, ale je hojně navštěvována dětmi a mládeží během letních táborů. Zajímavá je dřevěná zvonice postavená u modlitebny v roce 2009 se zvonom, darovaným holandskými evangelíky.

V roce 1915, na paměť 500. výročí narození M. Jana Husa, byl v Hradišti postaven pomník, připomínající otce české reformace. Ke zdejšímu sboru patří kazatelská stanice Klokočov. V roce 1934 zde byl postaven jednoduchý, přívětivý kostelík s malou věžičkou. V létě se v něm konají bohoslužby.

Vzácnou přírodní památkou v Klokočově je tisíciletá lípa, zvaná Klokočovská či Královská. Je vysoká 19 m, její obvod měří 888 cm. Bývala hraničním stromem na středověké, tzv. Libické, stezce. Traduje se, že prý pod ní odpočíval Karel IV. na cestě z hradu Lichnice.

KROUNA

P Krouna (560 m n. m, kolem 1400 obyvatel) leží na severním okraji Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Žďárské vrchy. Pojedete-li od Hlinska do Poličky, po levé straně silnice uvidíte veliký kostel. Je to kostel evangelického sboru, který po vyhlášení Tolerančního patentu v roce 1781 byl ustaven v Krouně jako první reformovaný v Čechách. Nejstarší zmínky o obci jsou z roku 1349, kdy se jednalo o její připojení k litomyšlskému biskupství.

Krouna vyrůstala kolem potoka Krounka a dodnes se zde zachovaly některé významné památky lidové architektury, jako je Bukáčkův statek č. 61 z počátku 19. století. Obyvatelé byli převážně zemědělci; nebyla nouze ani o lesní práce. Po domech se tkalcovalo a vyšívalo. Proslulá je výroba dřevěných malovaných hraček, která přetrvala dodnes.

Katolický kostel sv. Michaela archanděla byl postaven v druhé polovině 18. století na místě, kde původně stával gotický kostel z roku 1350. V kostele se uchovala cenná křtitelnice ze 16. století. Ke slavným rodákům z Krouny patří vynálezce František Křížík. Spisovatelka Tereza Nováková si tento kraj oblíbila a čerpala zde náměty pro své dílo.

Vznik evangelického sboru v Krouně podpořoval tehdejší majitel Rychmburského panství Filip hrabě Kinský. Do nedávna tajní evangelíci se začali ve velkém množství scházet. Hrabě Kinský zařídil povolání reformovaného duchovního, a to Františka Kovace z Uher. První kázání se konalo ve stodole u Šimonů v září 1783.

Tehdejší toleranční modlitebny vyrůstaly rychle. V Krouně se začalo s její stavbou v dubnu 1784; byla dokončena v květnu a 18. července se zde již konaly první slavnostní bohoslužby. Původní modlitebna sloužila devadesát let.

V roce 1874 padlo rozhodnutí postavit nový kostel. Stavba se však velmi prodražila: stavělo se na bažinatém terénu, který se musel zpevňovat a odvodňovat. Podle návrhu Františka Schmoranze byl vybudován trojlodní kostel v historizujícím slohu, s 52 m vysokou věží. Stavba byla dokončena v roce 1878. Inte-

riér kostela je jednoduchý, a proto působivý. V apsidě stojí krásně vyřezávaný stůl Páně; také zdobená kazatelna je dílem jednoho autora, řezbáře J. Podstaty. Na kruchtě jsou umístěny cenné dvoumanuálové koncertní varhany, postavené v roce 1889 Josefem Predigerem z Albrechtsdorfu. Kostel je zapsán v seznamu státem chráněných památek.

Evangelická fara byla častěji přestavována, naposledy v novorenesančním stylu podle návrhu vídeňského architekta Josefa Zlatohlávka na začátku 20. století. V této podobě slouží sboru podnes.

Po roce 1918 sbor sílil také díky přestupovému hnutí. Válečná léta se sboru těžce dotkla: tehdejší farář Karel Andrlé byl i s manželkou vězněn a své práce se mohl ujmout až po osvobození republiky. Rok 1989 přinesl nové podněty nejen krounskému sboru, ale celé obci. V nedaleké Skutči má sbor kazatelskou stanici v Tomáškově domě. Je to rodný domek hudebního skladatele J. V. Tomáška, který sbor v roce 1988 zakoupil a zřídil zde modlitebnu.

Od ledna 2011 přibude k farnímu sboru v Krouně ještě dosavadní sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE) ve Svatouchu. Zdejší kostel byl v roce 1784 postaven jako toleranční modlitebna; ta byla v roce 1912 secesně přestavěna a ke stavbě přibyla i věž. Fara nedaleko kostela slouží v letních měsících k pobytům dětí a mládeže.

PLetohrad se do roku 1950 jmenoval Kyšperk podle zaniklého hradu na kopci nad městem. Leží v podhůří Orlických hor na Tiché Orlici v nadmořské výšce 360 m a žije v něm přes 6000 obyvatel. První písemná zmínka o Kyšperku je zapsána ve Zbraslavské kronice. V roce 1513 je již uváděn jako městečko. Největší rozkvět zažil Kyšperk v 17. století. Tehdejší majitel Hynek Jetřich Vitanovský nechal postavit zámek v barokním slohu s kaplí; to je dnešní barokní kostel sv. Václava s ojedinělou štukovou výzdobou. Autorem oltářního obrazu smrti tohoto svěťce je vídeňský malíř Ch. Sambach. Zámek je dominantou náměstí. Neméně cenný je památkově chráněný zámecký park. Byl vybudován v letech 1820–1830 ve stylu anglického parku s mnoha vzácnými dřevinami. Jeho součástí je empírový pavilon. V roce 1713 hrozila městu epidemie moru. Jako dík za to, že se tak nestalo, byl na náměstí postaven morový sloup.

Po roce 1989 nastal ve městě nový život. Ožily barokní měšťanské domy s podloubími, bývalý hospodářský dvůr z roku 1720 byl restaurován a dnes hostí muzeum řemesel.

Letohrad byl od roku 1921 kazatelskou stanicí Českobratrské církve evangelické (ČCE) v Horní Čermné. Místní evangelíci byli posíleni novými členy z přestupového hnutí, neměli se však kde scházet. Složitá situace byla i za 2. světové války. Farní sbor v Letohradě vznikl až v roce 1956. Další rok konečně získali evangelíci sborový dům, ten však jejich potřebám úplně nevyhovoval. Myšlenku na stavbu nového sborového domu se podařilo uskutečnit až po roce 1989. Podle projektu architekta Z. Auera vznikl moderní dvoupatrový sborový dům, který byl slavnostně otevřen v roce 2003. Zajímavá je koncepce stavby: vzdušná modlitebna je otevřena do prostoru pod střechou, v budově jsou místnosti pro sborovou činnost i byt kazatele. Je zde i možnost ubytování. Letohradský sborový dům je první církevní stavba vybudovaná od 70. let minulého století.

K farnímu sboru v Letohradě patří kazatelská stanice v Písařově. Je to nevelká obec se

710 obyvateli, od Letohradu dosti vzdálená. Přesto se tam každý týden konají bohoslužby. V Písařově vznikla v rámci přestupového hnutí v roce 1925 kazatelská stanice, která patřila ke sboru Českobratrské církve evangelické (ČCE) v Hrabové, později v Zábřehu na Moravě, a nakonec se v roce 1997 stala kazatelskou stanicí sboru ČCE v Letohradě. V této malé obci stojí jedna z vynikajících staveb architektů Oldřicha Lisky – funkcionalistický evangelický kostel s kalichem na věži. Stojí zde od roku 1933 a je škoda, že o něm málokdo ví.

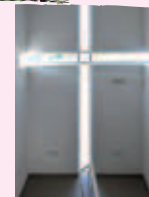
Nedaleko Žamberka, ve východním výběžku Orlických hor, leží ve výšce 445 m n. m. malá obec Kunvald. Žije zde něco přes 1000 obyvatel. Její založení se klade do 2. poloviny 13. století, první písemná zmínka pochází až z roku 1363. Vedla tudy cesta z Čech do Slezska a Kladska. Od roku 1389 patřila k litickému panství.

Historicky má Kunvald pro evangelíky velký význam. Sem, na litické panství, které patřilo Jiřímu z Poděbrad, se mohla uchýlit náboženská skupina, jež se oddělila jak od římské církve, tak církve podobojí. Její členové se přikláněli k učení Petra Chelčického a chtěli žít výhradně podle evangelia. V Kunvaldě vznikla v roce 1458 Jednota bratrská, jejíž nesporný historický význam se uplatňuje do dnešní doby. Domek Na sboru, kde členové Jednoty přebývali, zakoupila v roce 1929 Českobratrská církev evangelická. Je v něm památník Jednoty bratrské i jejího posledního biskupa J. A. Komenského. V blízkosti domku byl postaven již v roce 1910 jeho pomník.

Nedaleko Kunvaldu je údolí, zvané Modlivý důl. Sem se uchýlovali Čeští bratři v dobách pronásledování. Cesta do něj vede přes Betlém, část Kunvaldu, kde členové Jednoty tehdy většinou žili. Také tzv. Bratrská lípa, jejíž stáří je odhadováno na 450 let, je považována za památku na Jednotu bratrskou. Snad byla zasazena při nuceném odchodu Českých bratří z vlasti v letech 1547–1548.

KUNVALD

LETOHRAD

PÍSAŘOV

PARDUBICE

P Statutární město Pardubice, hlavní město Pardubického kraje, leží v Polabské nížině (221 m n. m.) na soutoku Labe a Chrudimky. Žije zde okolo 90 000 obyvatel. Za zmínku stojí nedaleká Kunětická hora, znělcová kupa, která má za sebou bohatou historii. Jsou odtud pěkné rozhledy.

Přibližně v místech dnešních Pardubic potvrdil v roce 1295 papež Bonifác vznik kláštera křižovníků s červenou hvězdou a kostela sv. Bartoloměje. V roce 1340 je poddanské městečko v majetku pánů z Pardubic. Z tohoto rodu pochází první pražský arcibiskup, rádce a přítel Karla IV., Arnošt z Pardubic. Ten v roce 1359 založil v Pardubicích kostel Zvěstování Panny Marie.

Největší rozkvět města nastal v 16. století, kdy se Pardubice staly majetkem Viléma z Pernštejna; ten byl v té době jedním z nejmočnějších českých šlechticů. Dal přebudovat starý vodní hrad v gotický zámek. Rozhodl také o charakteru výstavby města. V roce 1510 nechal postavit kostel sv. Jana Křtitele pro věřící podobojí. Jeho synové zámek budovali dále, ale již v renesančním stylu. Tak vznikla architektonická zvláštnost, stavebně zachovalý doklad přechodu mezi gotikou a renesancí. Součástí opevnění je Zelená věž z roku 1507. V té době byl také opraven kostel sv. Bartoloměje. Po velkém požáru v roce 1538 bylo nově vybudováno náměstí s převážně renesančními domy.

Ve 2. polovině 16. století se Pardubice staly majetkem královské komory. Znamenalo to počátek jejich pozvolného úpadku. Svou roli hrály i války a požáry v 17. a 18. století. Teprve 19. století přineslo nový rozkvět města, zejména díky zavedení železnice v roce 1845. Pardubice se stávají dopravní křižovatkou, rozvíjí se průmysl i kulturní život. V roce 1874 se konaly první dostihy – Velká pardubická. Koncem 19. století byla podle návrhu otce a syna Schmoranzových postavena synagoga. Budovala přežila válečná léta; byla zdemolována koncem 50. let minulého století...

V roce 1911 pardubický aviatik Jan Kašpar poprvé přeletěl letadlem z Pardubic do Prahy, ve 20. letech postavil architekt Pavel Janák krematorium ve stylu art-deco.

Válečná léta postihla Pardubice i okolí velmi těžce. V červnu 1942 byly vypáleny Ležáky jako odvěta za atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha. V pověstném pardubickém Zámečku trpěli a byli popravováni čeští vlastenci. Ležáky jsou národní kulturní památkou. Dnes jsou Pardubice po letech stagnace živým městem s úctou ke své historii. Stará část města i se zámekem je od roku 1964 městskou památkovou rezervací.

Počátky pardubického evangelického sboru sahají do posledního desetiletí 19. století, kdy byla v Pardubicích založena kazatelská stanice evangelického sboru v Dvakačovicích. Zanedlouho došlo k rozhodnutí postavit vlastní kostel. Byla zakoupena stavební parcela a brzy začal na rohu Sladkovského a Hronovické ulice vyrůstat kostel v novorenesančním stylu. Autorem návrhu byl pražský stavitel Matěj Blecha. 29. června 1897 byl kostel s velkou slávou posvěcen. Farní sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE) byl ustaven v roce 1920. Do poklidného života sboru tvrdě zasáhla 2. světová válka. Někteří členové sboru zemřeli v koncentračních táborech nebo byli popraveni v pardubickém Zámečku. Také nálety z roku 1944 našly mezi členy sboru své oběti.

V poválečné době se úsilí sboru mimo sborové a bohoslužebné práce soustředilo na získání fary a na opravy kostela. Na celý modlitební prostor, zejména na dřevěnou kazatelnu v průčelí i na stůl Páně, je radostný pohled. V roce 1952 byly pořízeny nové varhany. Vnitřek kostela byl upravován v 60. letech minulého století a pak ještě v roce 2004. Na faře ve Sladkovského ulici je pěkný sborový sál i byt kazatele. V posledních letech byla s velkým vkusem a přitom účelně upravena sborová zahrada.

POLIČKA

P Město Polička (554 m n. m. přes 9000 obyvatel) bývá nazýváno vstupní branou do Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Žďárské vrchy. Poličku založil Přemysl Otakar II. v roce 1265 na tehdy významné Trstenické stezce. Od roku 1305 bylo věnným městem českých královen. Kostel sv. Jakuba byl založen koncem 12. století v raně gotickém slohu; utrpěl však mnoha požáry, jež Poličku v průběhu staletí postihly. Po ničivém požáru v roce 1835 musel být stržen; podle návrhu Františka Schmoranze byl v šedesátých letech 19. století znovu postaven v novogotickém stylu. Oltářní sochu sv. Jakuba vytvořil sochař Václav Levý. Kolem celého města se do dnešní doby zachovalo středověké opevnění. Z doby renesance pochází kostel sv. Michala a hranolová zvonice na hřbitově.

V dalších stoletích město pustošily války a požáry. V 18. století, v době baroka, se město dočkalo nového rozkvětu. Vzácná je barokní radnice s gotickou věží z 15. století. Na náměstí stojí mariánský sloup z 1. poloviny 18. století. V 19. a 20. století se začíná rozvíjet spolkový život. V malé světničce na věži kostela sv. Jakuba se 8. prosince 1890 narodil slavný poličský rodák – hudební skladatel Bohuslav Martinů, který je pohřben na zdejší hřbitově. Nové podněty k rozvoji Poličky přinesl rok 1989. Historické jádro města je městskou památkovou zónou.

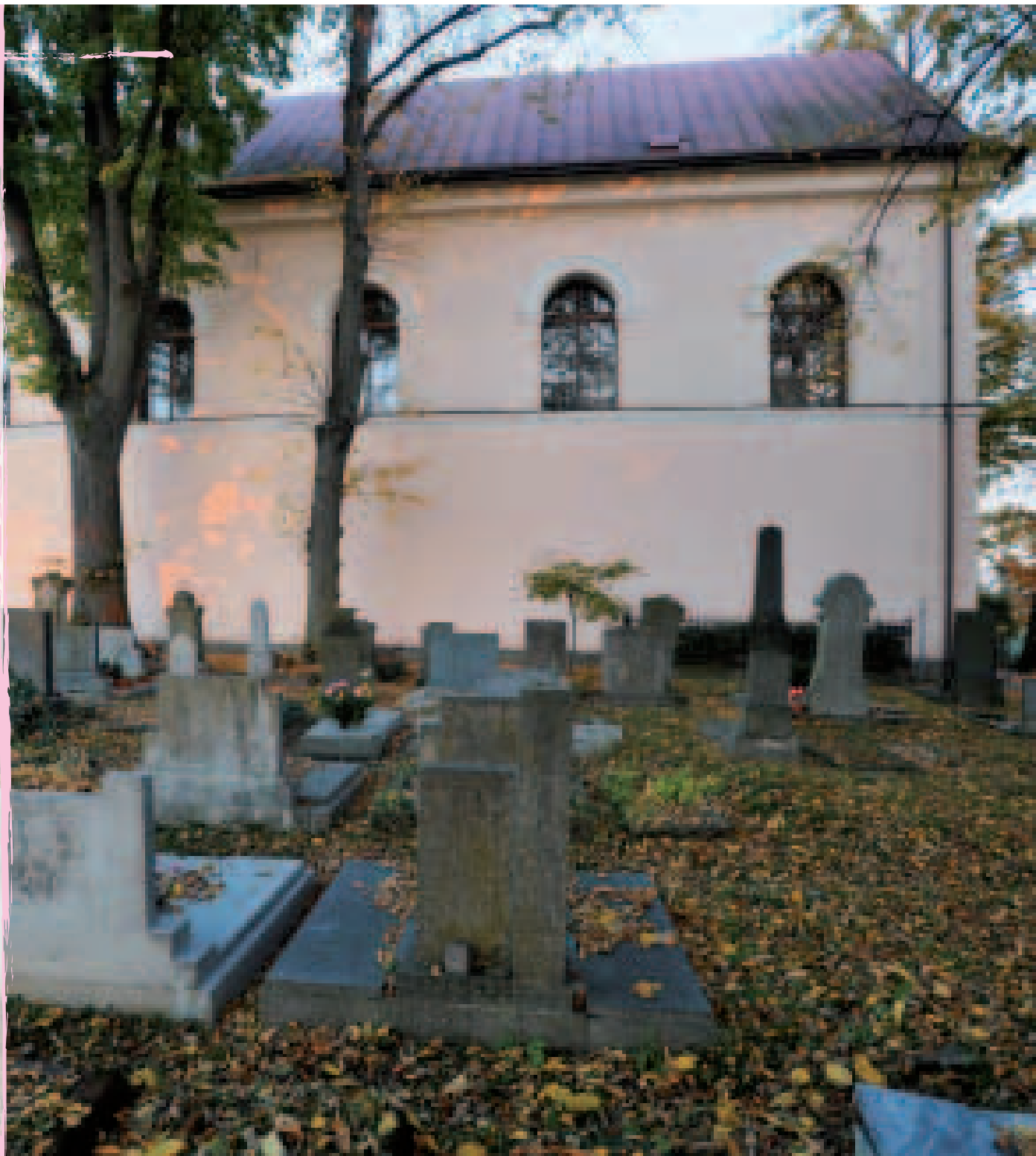
V okolí Poličky se scházelo mnoho tajných evangelíků. V samotném městě se po vyhlášení Tolerančního patentu přihlásil jediný člověk. Evangelíků začalo přibývat s rozvojem města. V roce 1890 zde vznikl filiální sbor, připojený k reformovanému sboru v Telecím, později

pak, v roce 1915, ke sboru v Borové, snadněji dostupnému nově vybudovanou železnicí. Ve 30. letech 20. století přicházelo mnoho nových členů a domek s modlitebnou, zakoupený v roce 1899, již nestačil. Sbor sice vlastnil již dlouho stavební pozemek, ale stavba kostela začala až v roce 1936. Podle návrhu pražského architekta Bohumíra Kozáka postavil poličský stavitel Josef Mach prostornou, čistou funkcionalistickou stavbu s výraznou čtvercovou věží, na níž je umístěn kalich. Ke vstupním dveřím do kostela vede široké schodiště. Uvnitř najdeme vedle bohoslužebného sálu místnosti pro zasedání staršovstva i pro činnost dětí a mládeže.

6. července 1937, v den památky mistra Jana Husa, byl kostel při slavnostních bohoslužbách předán tehdejší synodním seniorem Josefem Součkem svému účelu. Válečná léta byla pro poličský sbor těžkou zkouškou. Po skončení války začali do Poličky přicházet noví obyvatelé. Bylo mezi nimi i mnoho evangelíků. V roce 1946 byl v Poličce ustanoven samostatný farní sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE). V dalších letech byla ke kostelu přistavěna fara. I přes pozdější nepřítel režimu sbor žil a jeho členové se starali nejen o duchovní růst, ale pečovali také o svůj kostel, který je příkladem stavby sloužící rozmanité činnosti živého sboru.

PROSEČ U ŠKUTČE

P Na rozhraní Železných hor a Svitavské pahorkatiny, 9 km jihovýchodně od Skutče, leží městečko Proseč (523 m n. m.). Žije zde přes 2000 obyvatel. Proseč se prvně připomíná v roce 1349. Kraj byl chudý, majitelé panství se střídali, ať to byli benediktini nebo rody, žijící od 14. století na tehdy mocném hradě Rychmburk. Husitské hnutí se zde rychle šířilo, později se uplatňovalo učení Jednoty bratrské, jež měla silný sbor v nepříliš vzdálené Litomyšli.

Jako všude jinde v českých zemích, znamenalo období po bitvě na Bílé hoře konec náboženské svobody a rekatolizaci. Kolem Proseče se však ukrývalo mnoho tajných evangelíků. S vyhlášením Tolerančního patentu tady vrchnost dost otálela: do Proseče se dostal až v březnu 1782. Zde se začíná historie evangelického sboru v Proseči.

Gotický kostel sv. Mikuláše pochází z konce 13. století. Byl ovšem několikrát přestavován. V 18. století se Proseč stává městečkem s typickými chaloupkami, na náměstí byla postavena školní chalupa. Ve 20. letech 19. století se začíná rozvíjet výroba dýmek, která později Proseč proslavila.

V roce 1903 zakoupila v Proseči domek spisovatelka Tereza Nováková s manželem. Kraj si zamilovala a těžila zde inspiraci ke svým dílům (např. Jiří Šmatlán, Jan Jílek, Děti čistého živého). Proseč navštěvovali její přátelé, rádi sem zajížděli i jiní umělci nebo politici. Tereza Nováková zde žila až do své smrti a často ji tu navštěvoval také její syn dr. Arne Novák. Dvacáté století bylo pro Proseč dobou pokroku a rozvoje; přesto se již nad Evropou začaly stahovat mraky. V letech 1935 a 1936 bylo uděleno občanství Proseče německým spisovatelům Heinrichu a Thomasi Mannovi, kteří i s rodinami uprchli z Hitlerova Německa. Druhá světová válka dolehla na Proseč velmi těžce. Bylo mnoho obětí – mezi partyzány i mezi obyvateli. Ani doba komunistického režimu nebyla lehká. Listopad 1989 uvítali obyvatelé Proseče i členové prosečského sboru

Českobratrské církve evangelické (ČCE) jako novou, nadějnou výzvu.

Reformovaný evangelický sbor v Proseči byl založen v roce 1783. První bohoslužby se konaly na statku. Lidé přicházelo stále více, a tak byla na půdě vyřezána stála více, a tak byla na půdě vyřezána prkna, aby všichni dobře viděli a slyšeli jako z krucht. V blízkosti budoucí modlitebny byla narychlo postavena malá fara. Pro kostel bylo vykázano vyvýšené skalnaté místo, rumiště, nejhorší možné. Již v roce 1784 tam stála malá modlitebna podle tolerančních zvyklostí. Druhá modlitebna, postavená v empírovém slohu, byla posvěcena 8. července 1838. Plánovaná stavba věže se nikdy neuskutečnila.

Stavba má pěkná půlkruhová okna, která prosvětlují její vnitřek. Důkladné sloupy nesou galerie, spojené s kruchtou, kde jsou umístěny varhany. Lavice jsou krásně vyřezávané, s obloukovitými opěradly. V 60. letech minulého století došlo v kostele k vnitřním úpravám. Autorem návrhu úprav byl evangelický farář Jiří Zejfart. Stůl Páně a kazatelna jsou moderní. Na průčelní stěně jsou umístěny dřevořezby, dílo místního uměleckého řezbáře Ladislava Rejenta, které symbolizují křesťanskou víru a jsou doplněny slovy Ježíše Krista o pokoji.

Původní fara musela být nahrazena novou, která se také dočkala řady úprav. V roce 1986 byla dokončena přístavba, v níž je nyní sborový sál. Zanedbané skalnaté vyvýšené místo pro modlitebnu se nakonec stalo její výhodou. Modlitebna, i když bez věže, stojí na návrší a je zdaleka viditelná. Nad krásnými vstupními dveřmi je nápis Dům Páně s letopočtem 1783.

BÝVALÁ EVANGELICKÁ ŠKOLA

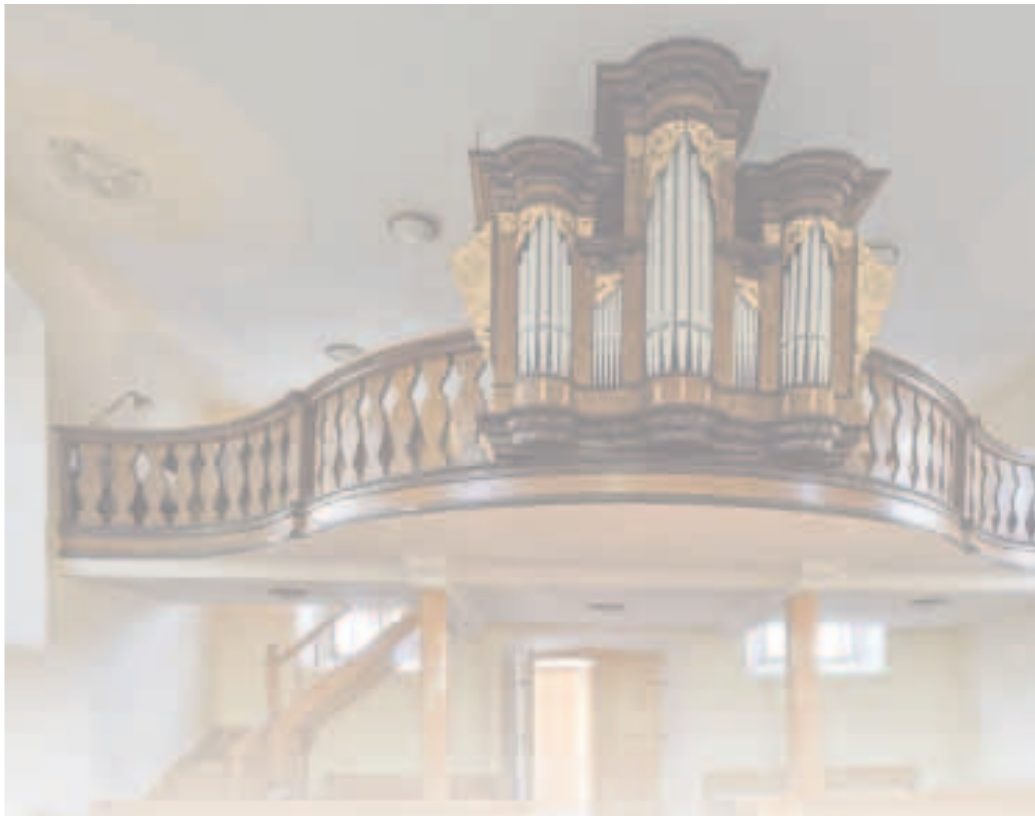

KOSTEL

ŠLOUPNICE

P Sloupnice, protáhlá obec při silnici z Ústí nad Orlicí do Vysokého Mýta, byla založena ve 13. století Václavem II. Obcí v nadmořské výšce 390 m se skoro dvěma tisíci obyvatel protéká potok Bílá Labuť a labuť je také ve znaku obce.

Ves vlastnil rod Kostků z Postupic, později Pernštejnové. V letech 1554–1848 spadala Sloupnice do vlastnictví Litomyšle. V obci i v okolí žilo mnoho evangelíků, také díky sboru Jednoty bratrské v Litomyšli. I místní kostel byl evangelický. Po Bílé hoře byl opuštěn.

V době pronásledování za protireformace si nejhůře počínali jezuité. Toleranční patent byl přijat s úlevou, i když jeho dodržování ze strany úřadů se neobešlo bez problémů.

Evangelický sbor reformovaného vyznání byl ustaven v roce 1783 ve Sloupnici i pro okolní vesnice. Bylo již vyhlédnuto i místo pro modlitebnu. Vrchnost však nařídila, že ta musí stát v nedalekém Džbánově. Ve Sloupnici měli zatím

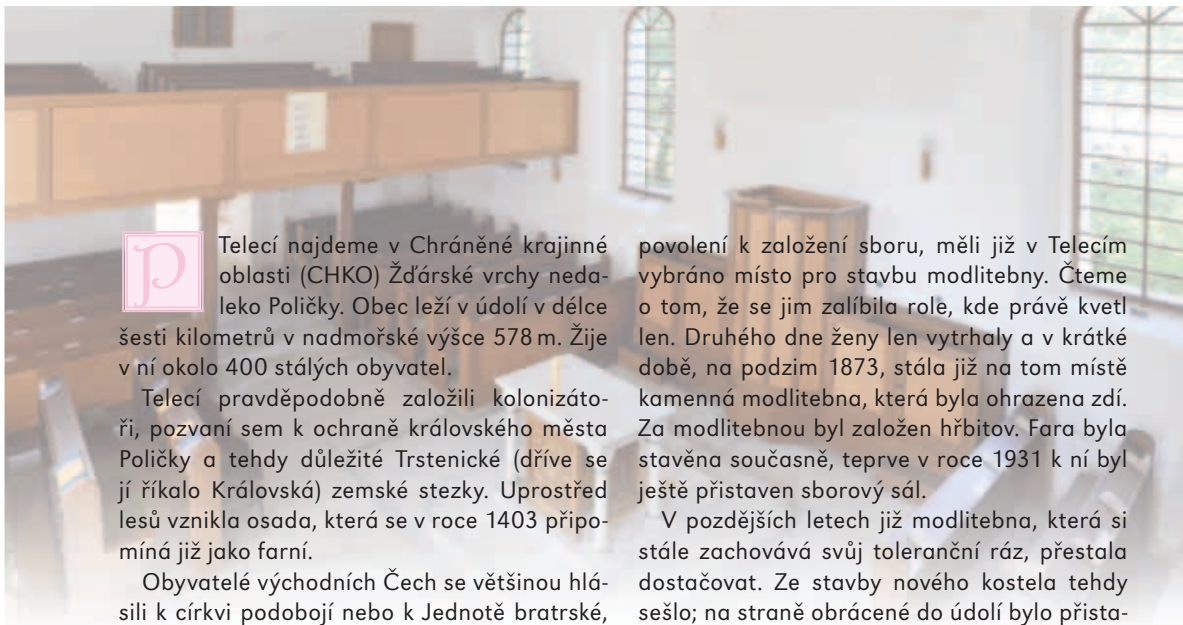
jen faru, ale v roce 1795 se domohli i postavení modlitebny. Stojí na stejné úrovni jako katolický kostel a je dodnes dokladem klasické toleranční modlitebny. Pod volutovým štítem s kalichem je dnes malá předsíňka. Při opravách v dalších letech byly provedeny změny, které však ráz toleranční modlitebny nenarušily.

I když je dnes sbor oslaben především migrací obyvatel, jeho členové věrně docházejí do své toleranční modlitebny a pečují o ni.

TELECÍ

PTelecí najdeme v Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Žďárské vrchy nedaleko Poličky. Obec leží v údolí v délce šesti kilometrů v nadmořské výšce 578 m. Žije v ní okolo 400 stálých obyvatel.

Telecí pravděpodobně založili kolonizátoři, pozvaní sem k ochraně královského města Poličky a tehdy důležité Trstenické (dříve se jí říkalo Královská) zemské stezky. Uprostřed lesů vznikla osada, která se v roce 1403 připomíná již jako farní.

Obyvatelé východních Čech se většinou hlásili k církvi podobojí nebo k Jednotě bratrské, která tehdy měla své sídlo v Litomyšli. Za třicetileté války i později, v období násilné rekatolizace, se v lesích Českomoravské vrchoviny ukrývalo mnoho evangelických rodin. Vznikaly zde zvláštní, ze čtyř stran uzavřené dvorce, které neměly okna navenek, což umožňovalo bezpečnost při shromážděních. V Telecím jsou dodnes památkově chráněné stavby lidové architektury – například dvorec č. 16.

Zvláštní příběh má katolický kostel sv. Maří Magdaleny. Gotický kostel ze 14. století patřil nejprve ještě nerozdělené církvi; po husitských válkách se v něm konaly bohoslužby církve podobojí a po bitvě na Bílé hoře byl rekatolizován. Kostel je obehnan zdí se střílnami a se zvonicí ze 16. století, součástí tehdejšího obranného systému.

V Telecím mají vzácný strom – zpívající lípu, zvanou Lukášova lípa. Její stáří se odhaduje na 700 let, je vysoká 25 metrů a v obvodu měří skoro 12 metrů. Vypráví se, že v době pronásledování v jejím kmenu pobýval český bratr, který si prozpěvoval žalmy. Znělo to, jako když sama lípa zpívá...

Po vyhlášení Tolerančního patentu evangelici v Telecím a v okolí nemeškali s přihlášením se k helvetskému vyznání. Již v listopadu 1781 se přihlásilo 92 rodin. Když v roce 1782 přišlo

povolení k založení sboru, měli již v Telecím vybráno místo pro stavbu modlitebny. Čteme o tom, že se jim zalíbila role, kde právě kvetl len. Druhého dne ženy len vytrhaly a v krátké době, na podzim 1873, stála již na tom místě kamenná modlitebna, která byla ohrazena zdí. Za modlitebnou byl založen hřbitov. Fara byla stavěna současně, teprve v roce 1931 k ní byl ještě přistaven sborový sál.

V pozdějších letech již modlitebna, která si stále zachovává svůj toleranční ráz, přestala dostačovat. Ze stavby nového kostela tehdy sešlo; na straně obrácené do údolí bylo přistavěno novorenesanční průčelí a široká čtyřboká věž. Přístavba byla ukončena v roce 1890. Díky osvětlenému faráři Josefu Martínkovi pečoval farní sbor v Telecím také o chlapecký sirotčinec, otevřený v osmdesátých letech 19. století.

Během dalších let žil sbor v Telecím, od roku 1918 sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE), v pokojné sborové práci. Druhá světová válka tento pokoj přerušila. Členové sboru se zapojili do odbojové činnosti i se svým tehdejším farářem Otokarem Kadlecem a jeho ženou.

Mnoho klidu nepřinesla ani doba komunistického režimu. Neformální schůzky farářů byly sledovány tajnou policií. V posledních letech prošla fara velkou rekonstrukcí. V roce 1995 získal telecký sbor novou kazatelskou stanicí, bývalý sbor v Pusté Rybné. Bohoslužby se tam konají v kostelíku z 90. let minulého století.

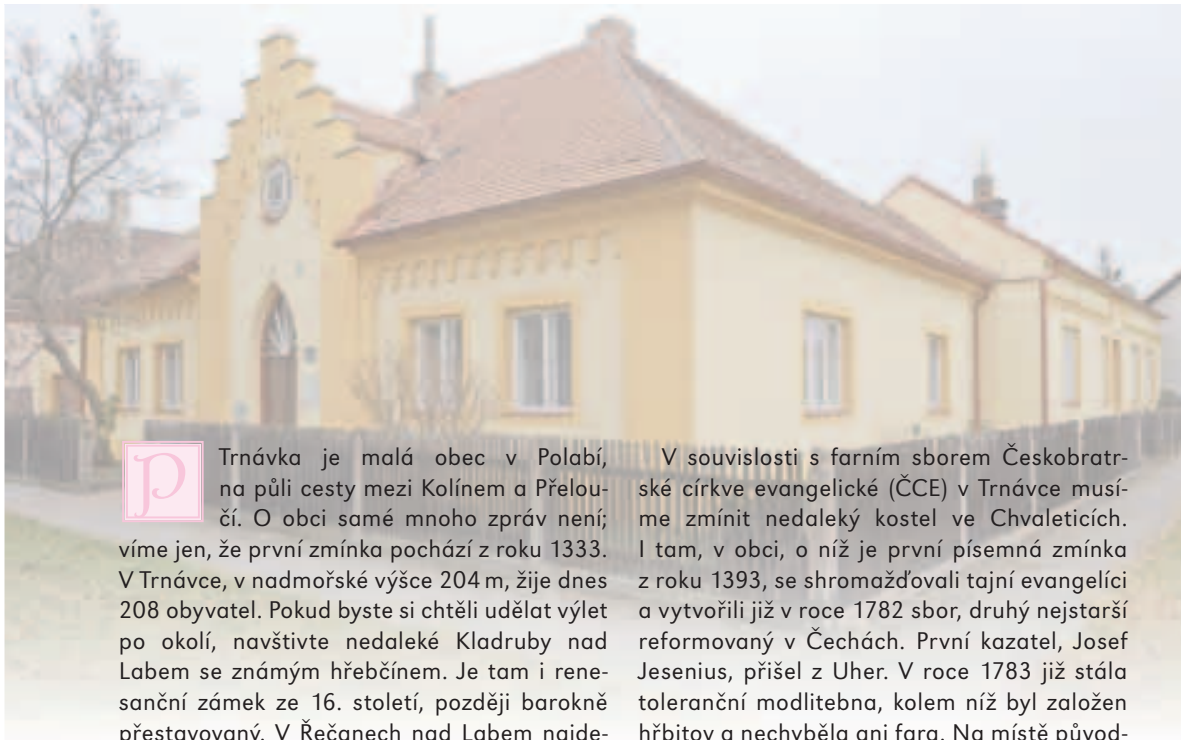
SBOROVÝ DŮM

TRNÁVKA • CHVALETICE

TRNÁVKA

Trnávka je malá obec v Polabí, na půli cesty mezi Kolínem a Přeloučí. O obci samé mnoho zpráv není; víme jen, že první zmínka pochází z roku 1333. V Trnávce, v nadmořské výšce 204 m, žije dnes 208 obyvatel. Pokud byste si chtěli udělat výlet po okolí, navštivte nedaleké Kladruby nad Labem se známým hřebčínem. Je tam i renesanční zámek ze 16. století, později barokně přestavovaný. V Řečanech nad Labem najdete zase románský kostel sv. Maří Magdaleny s románskou křtitelnicí.

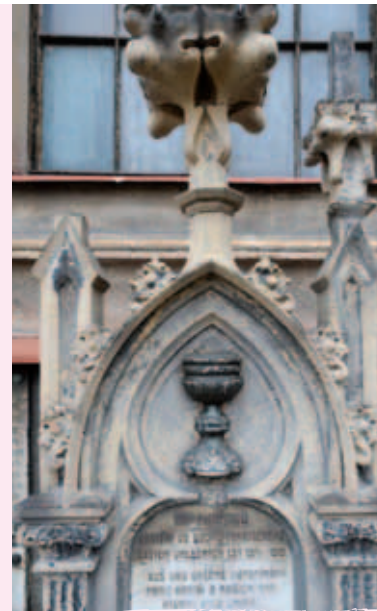
V Trnávce a v okolí přežívali tajní evangelíci (v blízkých Chvaleticích se scházeli ve sklepě tvrze v Telčicích) a v roce 1782 se přihlásili k augsburskému vyznání. Nejprve se scházeli k bohoslužbám ve stodole, ale již v květnu 1783 byla postavena dřevěná modlitebna, snad první v českých zemích. Mnoho nevydržela; již za deset let se stavěla nová, tentokrát kamenná. První bohoslužby se v ní konaly v květnu 1797. Když přestala platit toleranční omezení, chtěli trnávečtí modlitebnu vylepšit, ale ukázalo se, že to není možné. Postavili tedy třetí, kamenný novorenesanční kostel s věží. Byl slavnostně otevřen 22. května 1884. Od té doby, po různých opravách, slouží dodnes.

Sbor využívá pěknou přízemní faru, postavenou v roce 1925. Kromě bohoslužebné místnosti, která slouží jako zimní modlitebna, zde najdeme nedávno opravené místnosti, sloužící potřebám živého sboru. Na faře je místo i pro byt kazatele.

V souvislosti s farním sborem Českobratrské církve evangelické (ČCE) v Trnávce musíme zmínit nedaleký kostel ve Chvaleticích. I tam, v obci, o níž je první písemná zmínka z roku 1393, se shromažďovali tajní evangelíci a vytvořili již v roce 1782 sbor, druhý nejstarší reformovaný v Čechách. První kazatel, Josef Jesenius, přišel z Uher. V roce 1783 již stála toleranční modlitebna, kolem níž byl založen hřbitov a nechyběla ani fara. Na místě původní modlitebny byl v letech 1880–1882 postaven krásný jednoduší novoklasicistní kostel s věží podle návrhu M. Blechy z Prahy.

Padesátá léta minulého století neblaze zasáhla do života Chvaletic. Důl na mangan a pyrity zcela oddělil horní a dolní část obce. Krásný evangelický kostel na kopci zůstal s několika domy osamocen. Celou krajinu pak ještě změnila výstavba chvaletické elektrárny v roce 1974, do níž se dováželo po Labi uhlí ze severních Čech.

Farní sbor ve Chvaleticích nemá svého kazatele. Kostel byl však v nedávné době opraven a snad ho čeká lepší budoucnost.

FARA A KOSTEL
V TRNÁVCE

PLZEŇSKÝ KRAJ

Plzeňský kraj, ležící na jihozápadě Čech, je svou rozlohou 7 561 kilometrů čtverečních třetím největším krajem České republiky. Má 581 175 obyvatel. Směrem do vnitrozemí hraničí s Karlovarským, Středočeským a Jihočeským krajem; nejdelší hranici má s Bavorskem.

Kraj oplývá přírodními krásami. Český les a Šumava s částí Národního parku vytvářejí dnes již hojně navštěvovaný a turisticky zajímavý hraniční pás, hluboké lesy skrývají takové přírodní poklady, jako je Černé a Čertovo jezero. Nejvyšší hora této oblasti se jmenuje Velká Mokrůvka a měří 1370 m.

Plzeňská pahorkatina, která tvoří střed Plzeňského kraje, je bohatá na vodní toky. Mže, Úhlava, Úslava a Radbuza se potkávají v Plzni a později se spojují v jednu řeku – Berounku. Východní částí kraje protéká Otava.

Nepřeberné bohatství má Plzeňský kraj v historických památkách. Domažlice a Horšovský Týn jsou městskými památkovými rezervacemi. Dále zmiňme alespoň barokně-gotickou katedrálu v Kladrubech - dílo vynikajícího barokního stavitele J. B. Santiniho, ale také Kašperk, Rabí nebo Velhartice. Památek je samozřejmě mnohem víc a najdete je ve všech sedmi okresech Plzeňského kraje.

A Chodsko! Rázovitá národopisná oblast s bohatou a dávnou historií, s dosud přetrvávajícími zvyky, vyhlášená chodskou keramikou, dudami a zvláštní mluvou. Kolik básníků je opěvovalo, kolik spisovatelů o nich psalo! Chodům byla dána královská výsada střežit neklidnou hranici, výsada potvrzená „královskými majestáty“. Jan Sladký – Kozina za ně při povstání Chodů v roce 1695 položil život.

V Plzni najdeme dva farní sbory Českobratrské církve evangelické (ČCE). Navštívíme Domažlice a Merklín, jenž tvoří s Přešticemi sborovou unii. Také ostatní sbory ČCE v Plzeňském kraji mají svou zajímavou historii. Jsou v Černošíně, Dolní Bělé, v Chrástu u Plzně, v Kralovicích, v Podbořanech, Rokycanech a ve Stříbře.

Tak šťastnou cestu!

DOMAŽLICE

P „Domažlice sú pěkný městečko,“ zpívá se v jedné chodské písničce. A písnička nelže. Domažlice (428 m n. m., skoro 11 000 obyvatel), vzdálené pouhých 16 km od německých hranic, jsou tradičním centrem Chodska. Znamé chodské vesnice Klenčí, Postřekov, Újezd, Trhanov či Draženov leží pod Čerchovem (1041 m), který je součástí Českého lesa. Z Domažlic to není daleko.

Původní osada na staré zemské stezce se připomíná již v 10. století. V 60. letech 13. století, za vlády Přemysla Otakara II., se stala městem. Tehdy bylo také vybudováno opevnění, které zčásti zůstalo zachováno do současnosti.

V husitské době stálo město na straně táboritů. Ve slavné bitvě u Domažlic v roce 1431 byli křižáci poraženi – vlastně před bojem utekli. Také v roce 1618 se domažličtí přidali ke stavovskému povstání. Během třicetileté války bylo město zle poškozeno a upadalo. Teprve v 19. století začal jeho pomalý rozkvět.

Mnichovská dohoda z roku 1938 těžce postihla i Domažlicko. Město samo zůstalo v Protektorátě Čechy a Morava, řada vesnic však připadla k Velkoněmecké říši. Osvobození v květnu 1945 přinesla americká armáda. Radost ze svobody však netrvala dlouho – v roce 1948 byly uzavřeny hranice a spuštěna železná opona na dlouhých čtyřicet let. Teprve listopad 1989 přinesl vytoužené uvolnění.

Typická dominanta města – kruhová hláska z pozdně gotického období – byla rovněž součástí obranného systému. Je vysoká 56 m a ve zvonici na samém vrcholu jsou umístěny tři zvony. V její blízkosti je gotický děkanství kostel P. Marie, barokně přestavěný v 18. století. Také Dolní brána pochází ještě z doby původního opevnění. Náměstí je protáhlé a najdeme zde řadu měšťanských domů ze 14. až 16. století i pseudorenesanční radnici z roku 1891. Z Chodského hradu, založeného Přemyslem Otakarem II., zbyla jen původní věž. Později byl barokně přestavěn a dnes zde najdete Muzeum Chodska. Za zmínku stojí ještě původně gotický, později barokně přestavěný augustiniánský klášter s kostelem.

Historická část Domažlic je městskou památkovou rezervací. V srpnu se zde každým rokem konají Chodské slavnosti.

Farní sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE) v Domažlicích vznikl po 1. světové válce v rámci přestupového hnutí, kdy četní katolíci vlivem tehdejší nálady opouštěli katolickou církev. Díky neúnavné práci faráře Karla Machotky byly založeny kazatelské stanice v Domažlicích, Kdyni, Staňkově, v Koutě. V roce 1923 vznikl z těchto kazatelských stanic farní sbor, jehož sídlem se staly Domažlice. Roku 1924 byla zakoupena budova, která byla přestavěna na sborový dům s bytem pro faráře. Ta sboru sloužila celá léta. Členové sboru zde prožili těžkou dobu 2. světové války, doprovázenou i ztrátami na životech v odbojové skupině. Farář domažlického sboru Miloš Bič byl za války vězněn v koncentračním táboře.

Po válce byl domažlický sbor posílen českými a slovenskými evangelíky. Farář Miloš Bič byl povolán na Evangelickou teologickou fakultu v Praze, kde působil jako docent a později významný profesor.

Myšlenka postavit v Domažlicích vlastní kostel vznikla již v době před 2. světovou válkou. Byl dokonce již zakoupen pozemek nad městským parkem. K realizaci stavby však došlo až v letech 2007–2008. Členové sboru se rozhodli splnit přání otců a vybudovali nový kostel v modernistickém stylu podle architektonického návrhu ing. arch. Schejbala a ing. Z. Wolfa. Vznikla působivá stavba, zasazená do zeleně parku, s velkou světlou modlitebnou, bytem pro kazatele i cukrárnicí pro veřejnost. Na věž kostela byl umístěn zvon z opuštěného kostela v Rokytníku ve východních Čechách. Dne 29. listopadu 2008 byly slouženy první slavnostní bohoslužby. V témže roce byl nový kostel prohlášen stavbou roku Plzeňského kraje.

MERKLÍN U PŘEŠTIC

P

Ve vzdálenosti asi 10 km od Přeštic, v převážně zemědělském kraji leží město Merklín (385 m n. m., něco přes 1000 obyvatel). Nedaleko odtud najdeme Merklínský rybník, obcí pak protéká říčka Merklínka.

Již v roce 1356 se připomíná městečko s kostelem a tvrzí. Neblahé události třicetileté války způsobily jeho zpusnutí. Střídali se zde také majitelé panství. Vzpomeňme rod Morzinů; v té době začalo městečko opět pomalu vzkvétat. Rod Pálfyů bydlel v zámku, typickém feudálním sídle zmiňovaném snad již v 17. století, až do roku 1945.

Římskokatolický kostel sv. Mikuláše pochází ze 14. století, v 17. století byl přestavěn. V roce 1685 zde byl založen židovský hřbitov.

Tak zvané přestupové hnutí, které bylo na Plzeňsku po 1. světové válce poměrně silné, dalo v této oblasti vzniknout farnímu sboru Českobratrské církve evangelické (ČCE) v Přešticích a Merklín se stal jeho kazatelskou stanicí. Roku 1931 bylo však sídlo sboru přeneseno do Merklína. Již v roce 1930 byl položen základní kámen tehdy velmi moderního kostela s prostornou bohoslužebnou místností i dalšími shromažďovacími prostory a bytem kazatele. Kostel začal sloužit svému účelu v červnu 1931. Původní věž kostela byla zčásti dřevěná a byly v ní zavěšeny zvony. Také při vnitřních úpravách byla použita kombinace dřeva a zdiva. V 50. letech minulého století byla postavena nová zděná věž. Kostel je obklopen pěknou zahradou.

Farní sbory v Merklíně a v Přešticích dnes tvoří unii. Je proto na místě zmínit se krátce

i o přeštickém sboru. Ten byl založen již v roce 1923, v průběhu let byl kazatelskou stanicí Merklína a v roce 1946 se znovu stal samostatným sborem. Na stavbu nového kostela nebylo tehdy možné pomýšlet; členové sboru tedy zakoupili a upravili bývalou židovskou synagogu a sborový dům. V roce 1974 však byly obě budovy zbourány, musely ustoupit nové výstavbě. Dnes se práce sboru soustřeďuje ve sborovém domě, který vznikl úpravami rodinného domku. Představ o vybudování kostela se však přeštickí evangelíci ještě zcela nevzdali.

K významným přeštickým památkám patří barokní poutní kostel Nanebevzetí Panny Marie, postavený v letech 1750–1775. Jeho stavitelem byl Kilián Ignác Dienzenhofer. Autorem oltářního obrazu Nanebevzetí je J. J. Redlmayer, nejstarší zvon pochází z roku 1468. Je zajímavé, že obě věže kostela byly definitivně dokončeny až při rekonstrukci chrámu v 90. letech 20. století.

Nedaleko kostela je pomník hudebního skladatele J. J. Ryby, který se v Přešticích 16. října 1765 narodil. Snad ani není třeba připomínat jeho slavnou vánoční mši Hej mistře. Dalším známým rodákem je Josef Hlávka (nar. 15. února 1831), architekt a význačný mecenáš.

PLZEŇ – HUSŮV – ZÁPADNÍ SBOR

P Metropole Plzeňského kraje a čtvrté největší město v České republice (320 m n.m. 173 000 obyvatel) leží uprostřed Plzeňské pahorkatiny na soutoku Mže, Úhlavy, Úslavy a Radbuzy. Město bylo založeno v roce 1295 Václavem II. a brzy se stalo významnou zastávkou na obchodních stezkách do Řezna a Norimberku.

Velkého rozkvětu dosáhla Plzeň v 15. století. Historické gotické jádro zůstalo zachováno do dnešních časů a bylo později prohlášeno městskou památkovou rezervací.

Husitské hnutí se v Plzni nejprve setkal s velkým ohlasem. Ve městě působil kněz Václav Koranda starší, který usiloval o očistu církve. Později husité odešli do Tábora a Plzeň se stále více začala přiklánět k Římu. V 16. století již byla Plzeň věrným katolickým městem.

V 19. století se město začalo rychle rozvíjet: díky vznikajícímu průmyslu začali do Plzně přicházet noví obyvatelé. V roce 1842 byl založen měšťanský pivovar a plzeňský Prazdroj se stal pojmem, zrovna tak jako Škodovy závody. Příznivý vývoj města byl násilně přerušen Mnichovem a 2. světovou válkou. 6. května 1945 osvobodila Plzeň americká armáda.

Plzeň je moderní město, které se zároveň pyšní mnoha historickými památkami. Nejvýznamnější je gotická katedrála sv. Bartoloměje z roku 1292, s cennou sochou Plzeňské Madony pocházející z roku 1390. Také Kalvárie z 60. let 15. století je obdivovanou řezbářskou prací. Krásu interiéru doplňují bohatě zdobená okna. Věž katedrály je vysoká 102 metry. Dnes je chrám sv. Bartoloměje katedrálním kostelem římskokatolického biskupství, jež vzniklo v roce 1991. Na náměstí stojí také renesanční radnice ze 16. století.

Židovská synagoga, postavená v letech 1888–1893 v maursko-románském slohu zůstala za války zachována. Dnes je zde koncertní a výstavní síň. V Plzni najdeme také pravoslavný kostel sv. Anny i modliteb-

ny Církve československé husitské (ČČSH) a Církve bratrské.

Českobratrská církev evangelická (ČCE) má v Plzni dva sbory. Starší je Husův – Západní sbor. Po vyhlášení Tolerančního patentu v roce 1781 se v Plzni nenašli žádní evangelíci. Teprve v 60. letech 19. století začali s přílivem nových obyvatel přicházet do Plzně také čeští evangelíci. V roce 1869 byl postaven první evangelický kostel v Plzni, nyní budovu užívá ČČSH. Až v roce 1913 vznikl český reformovaný sbor, po roce 1918 sbor ČCE.

Členové sboru se rozhodli k vybudování kostela. Návrh vypracoval ing. arch. B. Chvojka a 6. července 1924 byl položen základní kámen. Stavbu provedl plzeňský stavitel F. Vachta. Jedná se o výraznou dvoupatrovou stavbu v modernistickém stylu, rohovou budovu, jejíž dominantu v průčelí tvoří přes 30 m vysoká věž s kalichem. 6. července 1925 byl Husův chrám na rohu dnešní Německovy a Borské ulice slavnostně otevřen. Kromě vlastní modlitebny se 600 místy má kostel další všestranně použitelné místnosti.

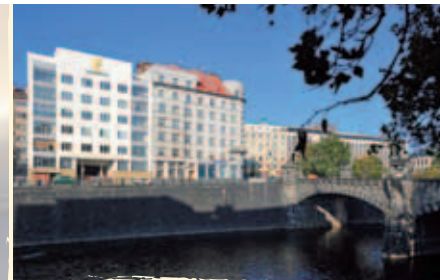
Prvním kazatelem byl farář Ebenezer Otter, který sboru sloužil celých 42 let a prožil s ním radostné začátky, dobu rozvoje po 1. světové válce a vznik ČCE, ale také bídná válečná léta, kdy i se svým synem Jiřím okusil hrůzy nacistického vězení. Další kazatelé věrně sloužili v těžkém období totalitního režimu.

Od roku 1932 se na hoře Bzí u Blovic koná bohoslužebné shromáždění na paměť Husitského manifestu, který na tomto místě 17. září 1419 vyhlásil Václav Koranda starší. Články tohoto manifestu se později staly základem známých čtyř pražských artikulů.

PLZEŇ – KORANDŮV SBOR

P Historie druhého plzeňského sboru (říká se mu Korandův sbor) je nerozlučně spjata se jménem faráře Karla Machotky, který výrazně poznamenal rozvoj a život evangelické církve v Plzni i v celých západních Čechách. Farní sbor ČCE byl ustaven v roce 1921 a jeho členové hned od začátku přemýšleli o stavbě kostela. Tento úkol byl svěřen architektu Jaroslavu Fišerovi. Dne 16. června 1935 byl položen základní kámen kostela a sborového domu. Na Anglickém nábřeží byl postaven pětipatrový dům. Jeho vestibulem se vchází do rotundy, kruhového monumentálního prostoru s dvanácti sloupy, galerií a skleněnou kopulí. Nad kazatelnu je umístěna socha zmrtvýchvstalého Krista v nadživotní velikosti, odlitek sochy dánského sochaře Thorvaldsena. Varhany jsou umístěny na galerii naproti kazatelně.

Kostel byl slavnostně otevřen 29. 11. 1936. Je to obdivuhodné dílo; nechybí ani řada místností, důležitých po práci sboru. V suterénu je umístěno kolumbárium, které slouží veřejnosti. Ve 30. letech byly také postaveny v okolí kostela další obytné domy. Kostel, obytné budovy i kolumbárium měly představovat evangelické společenství uvnitř města. Podle odborníků patří oba plzeňské kostely k tomu nejlepšimu, čím doba mezi dvěma světovými válkami obohatila výtvarný vývoj města Plzně.

STŘEDOČESKÝ KRAJ

S Popsat Středočeský kraj jako celek je velmi obtížné. Statistická data nám říkají, že je se svými 11 050 km čtverečních a 1 175 254 obyvatel největším krajem České republiky. Podle mapy si umíme představit, že jako veliký věnec obklopuje Hlavní město Prahu. Jeho rozloha zahrnuje vlastně celé střední Čechy. Středočeský kraj má své sídlo v Praze a tím je dána jeho úzká návaznost na hlavní město. Je to kraj velmi rozmanitý co se týká přírodního bohatství, průmyslové výroby i historických památek.

Pokusíme se ve stručnosti popsat krajinu Středočeského kraje i jeho historii od severu k jihu a od jihu k severu tak, aby se alespoň letmo dotkla toho nejdůležitějšího, co v kraji najdeme zajímavého a co má vztah k tématu Dědictví české reformace.

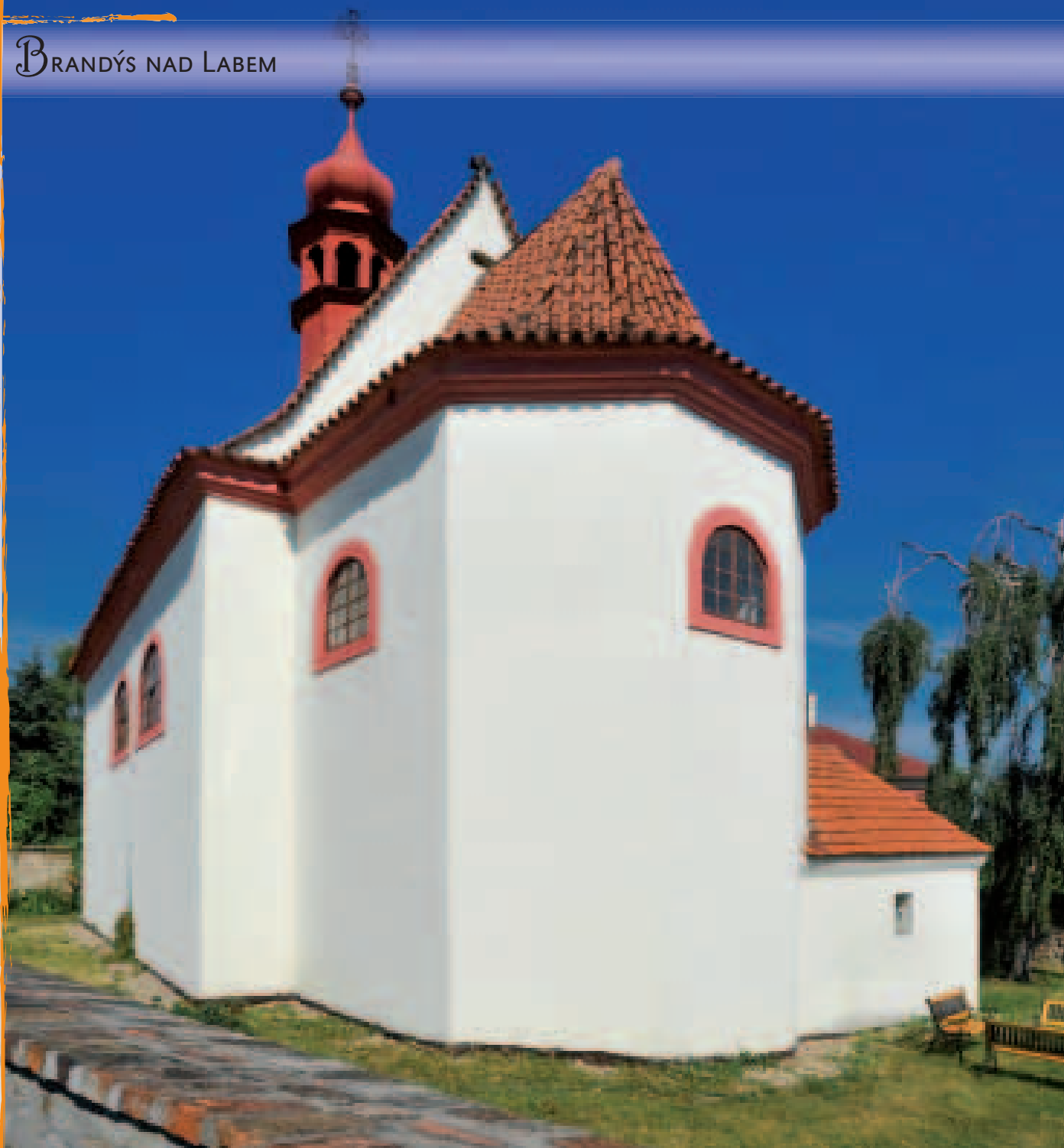
Vydejme se tedy na cestu. Vypravíme se nejprve na sever. Řeka Vltava zde opouští Prahu a u Mělníka se vlévá do Labe (někdy se říká, že je tomu naopak). Dále na sever nás cesta zavede do půvabného kokořínského údolí. Celá oblast i s hradem Kokořínem je Chráněnou krajinnou oblastí (CHKO) Kokořínsko. Vypravíme se také do Mladé Boleslavi.

Stočíme-li se na západ, najdeme zde Kladno a kladenskou průmyslovou oblast. Slaný a Rakovník mají svou bohatou historii a Kralupy nad Vltavou jsou důležitým průmyslovým centrem. Nedaleko Kladna leží obec Lidice, za 2. světové války vypálená a srovnaná se zemí. Dnes je symbolem smíření mezi lidmi a národní kulturní památkou. Řeka Berounka protéká romantickým údolím CHKO Křivoklátsko. Na gotickém hradě Křivoklát pobýval v letech 1319–1323 král Karel IV. Později hrad proslul jako státní vězení: v letech 1547–1563 zde byl vězněn biskup Jednoty bratrské Jan Augusta.

Jižní část dnešního Středočeského kraje je léta vyhledávanou rekreační a turistickou oblastí. Okolí Slapské přehrady, údolí Berounky a Sázavy byly v minulosti místem trampských osad s jejich nenapodobitelným kouzlem. Dnes se oblast jižně od Prahy pomalu stává pražským předměstím. Beroun s nedalekou CHKO Český Kras, Zbraslav, Karlštejn, Dobříš, Příbram se Svatou Horou, Benešov, Vlašim – to všechno jsou místa, která byste při svých toulkách po Středočeském kraji měli navštívit. Místem častých výletů je také Brdská Vrchovina. Zde leží nejvyšší hora Středočeského kraje Tok (865 m).

Podívejme se ještě na východní část Středočeského kraje. Najdeme zde historicky tak významná města jako Čáslav, Kutná Hora, Český Brod; jako korálky na šňůrce leží na Labi města Kolín, Poděbrady, Nymburk, Lysá nad Labem.

Evangelická tradice byla v oblasti dnešního Středočeského kraje vždy velmi silná. Nemůžeme Vám představit všechny zdejší sbory Českobratrské církve evangelické (ČCE), ačkoliv bychom to rádi udělali. Navštívíme alespoň některé z nich.

S Tato dvě starobylá polabská města (169 m n. m. kolem 15 000 obyvatel) byla v roce 1960 sloučena v jednu obec. Každé z měst má ovšem svou bohatou historickou minulost a oplývá vzácnými stavebními památkami.

Osudy Staré Boleslavi sahají hluboko do české historie. Na místě trojlodní románské baziliky ze 40. let 11. století stával na počátku 10. století kostelík sv. Kosmy a Damiána. Tam byl údajně 28. září 935 zabit na popud svého bratra Boleslava český kníže Václav, později prohlášený za svatého. Stal se patronem české země a bazilika sv. Václava s kryptou, během staletí upravovaná (barokní přestavba byla ukončena v polovině 18. století) je jedním z nejvýznamnějších katolických poutních míst u nás.

V poutním kostele Panny Marie ve Staré Boleslavi najdeme na hlavním oltáři reliéf Madony z doby kolem roku 1500, tzv. palladium (které má sloužit k ochraně Čech).

Brandýs nad Labem na levém břehu Labe byl původně trhovou osadou. Městečko vzniklo ve 14. století spojením vesnice Hrádku při kostele sv. Petra a vesnice při kostele sv. Vavřince. V 16. století, kdy v této oblasti panovali Krajiřové z Krajku, zde sídlila silná obec Jednoty bratrské. Dnešní katolický kostel Obrácení sv. Pavla patřil původně jejímu sboru.

Stará mostní pevnost byla během let postupně přestavována na rozsáhlý renesanční zámek. Věž zámku pochází z konce 16. století. Tricetiletá válka se nevyhnula ani Brandýsu nad Labem; během ní vzala za své také zámecká renesanční zahrada. Zhoubný požár města v roce 1828 zničil i židovskou synagogu. Židovský hřbitov z roku 1568, jeden z nejstarších v Čechách, zůstal zachován. Zajímavý je osud dalších brandýských kostelů: gotický kostel sv. Vavřince se zachovalou freskovou výzdobou ze 14. století užívá dnes Církev československá husitská (ČČSH) původně gotický kostel sv. Petra, barokně přestavovaný, slouží dnes brandýskému sboru Českobratrské církve evangelické (ČCE).

Není bez zajímavosti, že v roce 1813 se na brandýském zámku sešli císař František I., pruský král Vilém III. a ruský car Alexander I., aby vymysleli taktiku útoku proti císaři Napoleonovi.

S rozvojem města začali na konci 19. a ve 20. století přicházet do Brandýsa nad Labem i do Staré Boleslavi první evangelici. Díky přestupovému hnutí po vzniku Československa sílil i počet evangeliků: v roce 1922 byla založena kazatelská stanice a v roce 1930 vznikl samostatný sbor ČCE.

Za pouhých několik měsíců byl postaven kostel, který byl slavnostními bohoslužbami otevřen 14. prosince 1930. Zde přežili brandýští evangelici 2. světovou válku, nepřežili však normalizační dobu komunistického režimu. V roce 1978 musel kostel i fara ustoupit výstavbě sídliště a obě budovy byly zbořeny. Členové sboru mohli sice bezplatně užívat kostel sv. Petra na Hrádku (to je ten kostel z roku 1304, původně gotický, barokně přestavovaný, Josefem II. zrušený a později také málem pobořený), ale přesto v roce 1980 zakoupili vilu na okraji města a přestavěli ji na sborový dům a faru.

Nakonec ale všechno dopadlo jinak. Kostel sv. Petra Na Vyšším Hrádku, jednododná stavba s pětibokým presbytářem a malou sakristií, byla později velkým nákladem opravená. V roce 1999 se tento starobylý kostel, v němž byly při opravách objeveny nejen gotické dlaždice, ale také náhrobní kámen z roku 1622, stal majetkem sboru.

Když pak město ještě pronajalo sboru pozemek v blízkosti kostela a na něm vyrostla nová fara s bytem i s místnostmi, potřebnými pro práci moderního sboru, vznikl krásný celek, kde je působivě propojeno kouzlo prastarého kostela s novodobým sborovým objektem.

KOSTEL A SBOROVÝ DŮM

ČÁSLAV

S V podhůří Železných hor, nedaleko Kutné hory leží na říčce s krásným jménem Brslenka starobylé město Čáslav (231 m n. m. přes 10 000 obyvatel). Není odtud daleko do Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Železné hory a na Sečskou přehrada na řece Chrudimce.

Kolem roku 1260 založil král Přemysl Otakar své další královské město – Čáslav. Vedla tudy stezka spojující Čechy s Moravou. Nejvýznamnější historickou památkou města je raně gotický farní kostel sv. Petra a Pavla. Jeho stavba byla zahájena na konci 13. století na místě původního románského kostela sv. Michala. Najdeme jej uvnitř: dodnes slouží jako sakristie. Ve městě je zčásti zachováno gotické opevnění. Jeho součástí je i tzv. Otakarova věž nedaleko Brodské brány. Barokní radnice s Žižkovou síní pochází z roku 1766. Na náměstí stojí pomník Jana Žižky od J. V. Myslbeka z roku 1881. Pomník M. Ulického od B. Kozáka před kostelem připomíná povstání z roku 1627. V jeho čele stál čáslavský kaplan Matouš Ulický, který byl pro vzpouru popraven.

V roce 1420 dobyl město Jan Žižka. O rok později se v kostele sv. Petra a Pavla konal zemský, tzv. „Čáslavský“ sněm. Na něm byl přijat husitský program a ustavena dvacetičlenná zemská vláda, v níž poprvé zasedli také zástupci měst. Členem této vlády byl zvolen i Jan Žižka.

Během dalších staletí sužovaly město války a požáry. V 18. století se Čáslav stala významným správním centrem, jehož rozvoj pokračoval i v 19. a 20. století.

Z Čáslavi pochází známý muzikantský rod Dusíků, narodil se zde Jiří Mahen, ve zdejším gymnáziu studoval Vladislav Vančura. I Miloš Forman ve svých pamětech rád vzpomíná na své rodné město.

Tajní evangelíci na Čáslavsku se v době protireformace scházeli po rodinách v mnoha okolních vesnicích. Po vydání Tolerančního patentu se přihlásili k helvetskému vyznání a v roce 1783 vznikl sbor. První kazatelé přišli z Uher. Při bohoslužebných shromážděních se

věřící scházeli ve stodolách, nejčastěji v původním sídle tolerančního sboru v Močovicích, kde byla ze staré sýpky v roce 1785 postavena modlitebna a později i fara. Modlitebna sloužila mnoho let.

V polovině 19. století vznikla myšlenka přenést sbor do Čáslavi a vybudovat kostel. Teprve vydání Protestantského patentu v roce 1861 o zrovnoprávnění církví urychlilo povolení stavby. Základní kámen byl položen v květnu 1864. V roce 1866 vyhořela modlitebna i fara v Močovicích. Tato smutná událost rozhodla, že sídlem sboru bude Čáslav. Výstavba kostela byla svěřena chrudimskému staviteli F. Schmoranzovi st., který navrhl stavbu v novogotickém stylu. Je to trojlodní kostel s věží, která se podobá věži čáslavského kostela sv. Petra a Pavla. Posvěcení kostela 6. července 1869 se stalo velkou slavností pro celou církev. Vždyť byl otevřen od toleranční doby největší evangelický kostel v Čechách. Během let byl několikrát nákladně opravován. V roce 1928 byla na místě staré fary otevřena nová, s Komenckého síní a bytem pro kazatele. 21. června 2009, při příležitosti 225 let trvání sboru a 140 let od postavení kostela byl čáslavský kostel po celkové rekonstrukci znovu slavnostně otevřen.

Připomeňme ještě, že v roce 1872 byl v Čáslavi otevřen reformovaný učitelský ústav, jediný svého druhu v Čechách. Jedním z učitelů byl také Jan Karafiát.

Čáslavský sbor vyvíjel také vždy potřebnou sociální činnost. V roce 1889 byl založen ženský dobročinný spolek Marta a sirotčinec. Dnes v této činnosti pokračuje Diakonie Českobratrské církve evangelické.

KOSTEL A FARA

ČESKÝ BROD

S Na východ od Prahy se rozkládá Českobrodská tabule. Jméno jí dalo město Český Brod (219 m n. m. 6637 obyvatel), které leží na říčce Šemberě. Kdysi to bylo důležité místo, vedla tudy trstenická stezka, spojující Prahu až s východní a jižní Evropou. Pražský biskup Jan I. při brodu přes Šemberu založil trhovou osadu a biskup Jan z Dražic povýšil v roce 1268 osadu na město. Tehdy se mu říkalo Biskupský Brod. Za husitských válek podporovalo město husity. V roce 1437 bylo povýšeno na město královské. V roce 1444 se v Českém Brodě konalo významné setkání všech husitských stran; jednalo se o zachování kompaktát.

Za třicetileté války bylo město zle zpustošeno a na dlouhá léta téměř vylištěno. Pomalý rozvoj nastal až v 19. století, zejména se zavedením železnice.

Pamětní deska na budově gymnázia připomíná, že zde byla v květnu 1945 generálem Reumannem podepsána kapitulace části nacistické armády skupiny Střed.

Dominantou města je gotický farní kostel sv. Gottharda; později byl barokně přestavěn. Renesanční zvonice blízko kostela pochází z druhé poloviny 16. století. Na náměstí Arnošta z Pardubic stojí středověká radnice ze začátku 15. století, později přestavovaná v renesančním a barokním slohu. Pod budovou jsou staré podzemní chodby. Zachovány jsou také zbytky městských hradeb ze 60. let 14. století. Pomník Prokopa Holého pochází z roku 1910 (autor K. Opatrný). Ve městě najdeme Podlipanské muzeum. Historické jádro města je od roku 1993 městskou památkovou zónou.

Zajímavou historii má bývalý hřbitovní kostel Nejsvětější Trojice. To však už souvisí se vznikem farního sboru Českobratrské církve evangelické (ČCE) v Českém Brodě. Renesanční kostel z roku 1560 byl původně utrakvistický. Vzácnou součástí kostela, dodnes zachovanou a památkově chráněnou je venkovní kazatelna z období saské renesance. Po bitvě na Bílé hoře v roce 1620 byl kostel předsvěcen na kato-

lický. Během let však chátral a uvažovalo se dokonce o jeho zbourání.

Po vyhlášení Tolerančního patentu v roce 1781 vznikl v nedalekých Kšelích evangelický sbor. Tam začali docházet i evangelíci z Českého Brodu.

V roce 1903 vznikla v Českém Brodě kazatelská stanice tolerančního sboru ve Kšelích, která se v dalších letech rychle rozvíjela. Její členové dlouho usilovali o získání opuštěného a zchátralého kostela Nejsvětější Trojice s nedalekou dřevěnou zvonicí. Povedlo se to až po zdoluhavých jednáních roku 1951. Dá se říci, že se evangelíci vrátili „do svého“. První slavnostní bohoslužby se konaly 24. května 1953. 1. ledna 1969 bylo sídlo sboru přeneseno ze Kšel do Českého Brodu. Podle návrhu arch. J. Poličanského a arch. J. Trnky byl nově vybudován interiér kostela; varhany a zvon pocházejí ze Kšel. 12. června 1983 byl obnovený kostel otevřen slavnostními bohoslužbami pod širým nebem.

Mezi Českým Brodem a Kolínem leží málo známá vesnice Lipany, jež je dnes součástí obce Vitice. A přece je to místo, které tragicky změnilo české dějiny: 30. května 1434 zde došlo k bratrovražedné bitvě mezi husitskými vojsky a vojsky panské jednoty, jež vešla do dějin jako bitva u Lipan. Husité byli poraženi, padl i Prokop Holý.

Na místě bitvy byla v roce 1881 postavena 10 m vysoká kamenná mohyla, do níž byla později vložena prst z místa bitvy u Zborova a z italských bojišť. Dnes tam asi málokdo zabloudí; 25. května 1991 se zde konal „Den národního smíření“. Na jedné z pamětních desek čteme tuto myšlenku: „Kdož zastavíš se zde, zamysli se, kam vede nesvornost národa.“

KOSTEL A FARA

KLADNO

S průmyslové Kladno leží 25 km na západ od Prahy a je největším městem Středočeského kraje (cca 68 000 obyvatel, 381 m n. m.) a centrem kladensko-rakovnické kamenouhelné pánve. V okolí města ležícího na Kladenské tabuli však najdeme i řadu chráněných krajinných oblastí (CHKO) jako Křivoklátsko nebo přírodní park Džbán. Oblíbeným výletním místem je Kožová hora (465 m) s 35 m vysokou rozhlednou.

První zmínky o místě jsou z roku 1318 v souvislosti s rodem Kladenských z Kladna. V roce 1561 byla obec povýšena na městečko. Ještě na začátku 19. století bylo Kladno nepříliš známým městem s gotickým kostelem Nanebevzetí P. Marie, renesančním zámekem a barokní kaplí sv. Floriána, dílem K. I. Dienzenhofera.

V roce 1840 došlo k nálezů ložisek černého uhlí a rychlý rozvoj města a průmyslu na sebe nedal dlouho čekat: v roce 1850 byl vybudován první důl Lucerna a v roce 1889 byly založeny železárny Poldi. V této době zde také vzniklo dělnické hnutí, spojené se jmény komunistického politika Antonína Zápotockého a spisovatelky Marie Majerové. Během let neztratilo Kladno svůj průmyslový charakter a zůstává významným hospodářským střediskem Středočeského kraje s moderní výstavbou a bohatým kulturním zázemím. Nedaleko Kladna je místo, které se úzce váže k historii Československa: Lány. V roce 1592 zde nechal Rudolf II. vybudovat renesanční letohrádek, který byl později přestavěn na zámek ve stylu raného baroka. Po vzniku Československé republiky přešel zámek do majetku státu a stal se letním sídlem prezidentů republiky. Dne 14. září 1937 zde zemřel první československý prezident T. G. Masaryk, který je pochován na lánském hřbitově se svou ženou Charlottou, synem Janem a dcerou Alicí. Za dob nesvobody se

stalo místo jejich odpočinku téměř poutním místem.

Poblíž Kladna leží Lidice, které si dodnes připomínáme jako tragický symbol 2. světové války. V odvetu za atentát na tehdejšího říšského protektora R. Heydricha byla 10. června 1942 obec Lidice srovnána se zemí, muži vyvražďeni a ženy a děti odvezeny do koncentračních táborů a na převýchovu. Jméno Lidice se stalo symbolem odporu proti násilí. Po 2. světové válce byl v nových Lidicích vybudován památník a vznikl zde růžový sad s růžemi z celého světa. Lidicím věnovalo svá díla mnoho umělců. Nejdojemnější je bronzové sousoší 82 dětských obětí války, životní dílo sochařky Marie Uchytilové. Lidice jsou národní kulturní památkou a každý rok se zde koná vzpomínková slavnost.

Kladenský sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE) byl původně, od roku 1872, kazatelskou stanicí pražského klimentského sboru. Osamostatnil se v roce 1912 a za podpory klimentského i dalších sborů byl v dnešní ulici Gen. Klapálka vybudován novoklasicistní kostel s historizujícími prvky podle projektu architekta J. Blechy z Prahy. Kostel byl slavnostně otevřen bohoslužbami 10. listopadu 1895. Po deseti letech byla přistavěna fara a v roce 1911 byly na nově vybudované kruchtě instalovány varhany. Válečná léta prožíval kladenský sbor ve stínu lidické tragédie; ani jemu se nevyhnuly ztráty na životech. V posledních letech došlo k velkým opravám kostela, který nedávno oslavil 110 let svého trvání.

KOLÍN

S Město Kolín (205 m n. m. skoro 30 000 obyvatel) leží v úrodné polabské rovině. Stopy po pravěkém osídlení vypovídají o tom, jak výhodná byla poloha tohoto místa na Labi. První listinná zmínka je z roku 1261. Král Přemysl Otakar II. zde založil město, které rychle bohatlo díky výnosnému zemědělství a obchodu. Za husitských válek stál Kolín na straně husitů. V 15. století byl vybudován pevný hrad. Ani tak však město nezůstalo ušetřeno všech pohrom třicetileté války, které se přehnaly přes celé Čechy. V sedmileté válce (1756–1763) se poblíž města střetla pruská a rakouská vojska v bitvě u Kolína.

Velký význam zejména pro průmyslový rozvoj Kolína mělo zavedení železnice po roce 1845. Město se vyznačovalo bohatým kulturním a společenským životem – připomeňme působení populárního kapelníka Františka Kmocha; do dnešního dne se v Kolíně udržel festival dechových hudeb Kmochův Kolín. Málokdo dnes asi ví, že v Kolíně se narodil budovatel jihočeských rybníků Jakub Krčín z Jelčan, ale také básník J. S. Machar, literární vědec Otokar Fischer, malíř Rudolf Kremlíčka a řada dalších osobností.

V Kolíně byla i významná židovská obec. Židovský hřbitov z 15. století a barokní synagoga připomínají spolu s pamětní deskou na židovské oběti 2. světové války historii kolínských Židů.

Kolín je sice dnes důležitým průmyslovým městem, ale velká pozornost je věnována významným historickým památkám. Areál kostela sv. Bartoloměje byl prohlášen národní kulturní památkou. Kostel byl založen krátce po vzniku města v roce 1260 v raně gotickém slohu. V roce 1349 vyhořel; v letech 1360 až 1400 byl upravován podle návrhu Petra Parléře. Trojlodní kostel se dvěma věžemi je vzácnou ukázkou spojení rané a pozdní gotiky. Uvnitř se zachovalo šest chórových kaplí a také cenné náhrobky od gotické doby až po baroko. Sochař František Bílek vytvořil v letech 1910 až 1913 pro tento kostel křížovou cestu. Zvonice pochází z roku 1504.

Na náměstí najdeme novorenesanční radnici s freskami Adolfa Liebschera a řadu cenných měšťanských domů.

Farní sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE) v Kolíně byl založen 16. května 1868. V té době nebylo v Kolíně lehké získat pozemek na stavbu kostela. Díky obětavosti některých členů sboru byl v květnu 1871 základní kámen přece jen položen a již 17. prosince 1871 se v kostele konaly první bohoslužby. V roce 1953 byl kostel přestavěn podle návrhu architekta Bohumila Bareše. Poslední úpravy interiéru kostela byly provedeny podle návrhu výtvarnice Barbory Veselé.

Farní sbor v Kolíně také vlastní výstavní sborový Husův dům s Duškovou síní – sálem sloužícím pro sborovou činnost. Možná Vás bude zajímat, kdo byl Čeněk Dušek, po němž je nazvána shromažďovací síň v kolínském Husově domě.

Čeněk Dušek, první farář kolínského farního sboru, patří dodnes k výrazným osobnostem českých evangelíků. Svá teologická studia prohloubil v cizině; nejvíce přilnul ke Skotsku. Vedle své kazatelské služby působil na kolínském gymnáziu, kde kromě náboženství vyučoval také angličtinu. Gymnázium mělo v té době právě díky Čeňku Duškovi vynikající pověst a vychovalo řadu významných evangelických teologů, ale také např. Viléma Mathesia, zakladatele katedry anglistiky na pražské univerzitě Karlově. Jména Souček, Hrejsa, Boháč patří studentům Čeňka Duška na kolínském gymnáziu, kteří se později zasloužili o vznik Českobratrské církve evangelické v prosinci 1918 spojením reformovaných a luterských sborů v Čechách a na Moravě. Členové kolínského sboru se o své budovy dobře starají a využívají jich nejen k nedělním bohoslužbám, ale také k rozmanité sborové i veřejné práci.

KOSTEL

BUDOVA FARY

ROVÁNEC

S Kovánek málem ani nenajdete na mapě. Vesnice leží asi 10 km na západ od Mladé Boleslavi v nadmořské výšce 300 m n. m. a má pouhých 125 obyvatel. Nejbližší pošta je ve Skalsku. První písemná zpráva o obci je z roku 1546.

Lidé v Kovánci i v okolí podporovali husity, věděli i o Jednotě bratrské. Protireformace po roce 1620 byla i zde tvrdá, ale tajní evangelíci se tady přesto udrželi. Čerpali mezi sebou navzájem duchovní podporu; podařilo se jim také navázat a udržet tajné spojení s českými exulanty až ze Žitavy. Po vyhlášení Tolerančního patentu v roce 1781 se přihlásili k augsburskému vyznání. Zpočátku patřili ke sboru ve vzdálené Habřině.

V srpnu roku 1785 se konečně mohl sbor osamostatnit. První bohoslužby bývaly ve stodole nebo v soukromí; touha po vlastním bohoslužebném stánku byla však tak silná, že již v dubnu 1786 se konala slavnost položení základního kamene a 3. září téhož roku se v nové modlitebně konaly první bohoslužby. Jednoduchá podélná stavba měla barokní štít a vnitřní vybavení podle tolerančních předpisů. Původní fara byla postavena v roce 1792. Současně zde vznikl i evangelický hřbitov.

V roce 1875 postihlo kovánecký sbor neštěstí – do modlitebny uhořel blesk a nepodařilo se ji zachránit. Kovánecktí se však nevzdali a rozhodli se vybudovat nový kostel v novorománském stylu. V průčelí vyrostla čtyřboká věž se zvony, jež byla posvěcena dříve než kostel, který se dočkal slavnostního otevření 7. září 1884. Uvnitř stála kazatelna, dílo truhláře M. Wittmayera ve stylu druhého rokoka. V roce 1869 byla postavena nová fara. Opodál stávala také malá stodůlka na dřevo a na seno. Ta byla v těžkých začátcích tolerančních sborů velmi důležitá, protože kazatelé museli často sami hospodařit, aby měli na živobytí. Najdeme ji leckde dodnes jako součást bývalých tolerančních celků.

Přes obětavost členů sboru však kostel zvolna chátral a uvažovalo se dokonce o jeho zbourání. V roce 2000 bylo však rozhodnuto o jeho zachování a dnes kostel v Kovánci opět slouží svému duchovnímu účelu.

KUTNÁ HORA

S Kutná Hora patří mezi města s bohatou historií a cennými stavebními památkami v České republice k nejvýznamnějším. V roce 1995 bylo město slavnostně zapsáno do seznamu světového a kulturního dědictví UNESCO.

Kutná Hora (254 m n. m. přes 21 000 obyvatel) vyrostla na říčce Vrchlici v blízkosti cisterciáckého kláštera v Sedlci (připomíná se už v roce 1142). Objevením bohatých ložisek stříbra závratně vzrostl její význam. Těžba tohoto kovu se stala základem královské moci. Za vlády Václava II. se původní hornická osada – Mons Cutna – rychle zvětšovala.

V roce 1291 má Kutná Hora již vlastní soud a královský horní úřad a roku 1300 vydává Václav II. horní zákon. Do mincovny v Kutné Hoře byla soustředěna veškerá ražba mincí v českých zemích, tzv. pražských grošů. Do města přišli na pozvání Václava II. italští odborníci a v té době se první královské sídlo z 90. let 13. století, které sousedilo s nově budovanou mincovnou, začalo nazývat Vlašským dvorem. K jeho významné přestavbě v pohodlnou rezidenci došlo za vlády Václava IV. na sklonku 14. století. Reprezentační sál s cenným kazetovým stropem se stal svědkem mnoha důležitých jednání, jež často ovlivňovala osudy České země.

Již v roce 1409 to bylo vydání Dekretu kutnohorského, který upravoval počet hlasů jednotlivých národů na pražské univerzitě. Jednání se zúčastnil i M. Jan Hus.

Za husitských válek se město přidalo na stranu císaře Zikmunda. Husité vypálili klášter v Sedlci a boje poškodily i město. Později se Kutná Hora stala oporou kališnické strany.

V roce 1444 byl ve Vlašském dvoře zvolen Jiří z Poděbrad hejtmánem, v roce 1471 zde byl na zemském sněmu zvolen českým králem Vladislav Jagellonský. V březnu 1485 došlo v Kutné Hoře k jednání mezi představiteli strany podjednou (katolíci) a podobojí (husité) a byl nastolen náboženský smír, který zajišťoval rovnoprávnost obou stran.

Po bitvě na Bílé hoře se všechno změnilo. 21. června 1621 byl v Praze na Staroměstském

náměstí popraven kutnohorský primátor Jan Šultys z Felsdorfu jako jeden z 27 představitelů českých stavů, kteří se účastnili stavovského povstání. Nastoupila protireformace, do města přišli jezuité. Vlašský dvůr se stal symbolem vítězné habsburské moci. Doly pustly a v roce 1726 byla těžba úplně zastavena. Sláva Kutné Hory se již nikdy neobnovila, ale její historické památky jsou pýchou města dodnes.

Za pozornost návštěvníků stojí nejen národní kulturní památka Vlašský dvůr, ale i kostely, historické domy, bývalý klášter voršilek (z dílny K. I. Dienzenhofera), gotická kašna a hlavně chrám sv. Barbory, patronky horníků, založený koncem 14. století (dostaven byl až v roce 1905). Na jeho realizaci se podíleli stavitelé zvukných jmen – Jan Parlér (syn proslulého Petra Parlěře), Matyáš Rejsek, Benedikt Rejt.

Toleranční patent neměl ve městě valný ohlas. Po vyhlášení Protestantského patentu v roce 1861 začalo však i v Kutné Hoře přibývat evangelíků. Sbor byl ustaven roku 1891 a první farář Viktor Szalatnay zde sloužil 48 let.

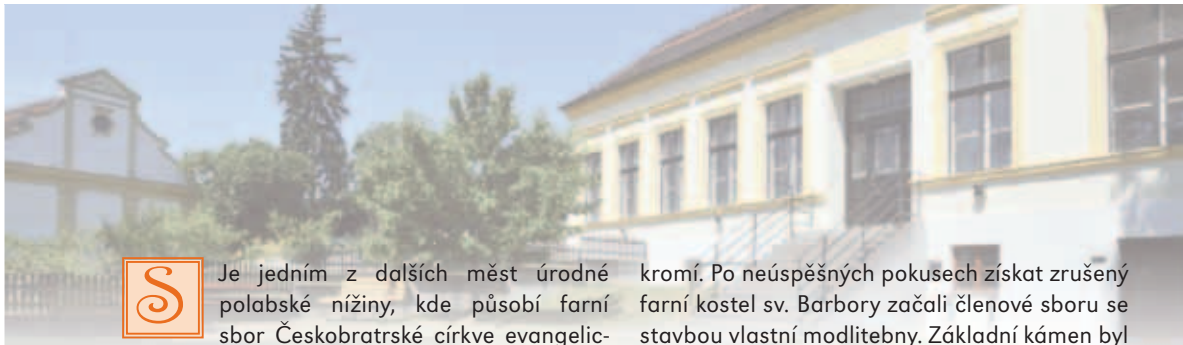
Stavbou kostela byl pověřen stavitel J. Procházka na základě návrhu pražského stavitele F. Buldry. Jeho návrh kostela v novoempírovém slohu je velmi originální a mezi sakrálními stavbami Českobratrské církve evangelické (ČČE) ojedinělý. Stavba byla zahájena v květnu 1887 a byla dokončena v prosinci téhož roku. Přímé, čisté linie průčelí i celé stavby připomínají řecký chrám v dórském stylu. Nad vstupním portálem je umístěn kamenný kalich, symbol české reformace. Později byla ke kostelu přistavěna fara.

V letech 1972–1979 byl interiér kostela nově upraven podle návrhu manželů Radových. Kazetový strop v odstínech modré barvy, stůl Páně s prolamovaným křížem i okna, vše jako by směřovalo ke dvěma Radovým obrazům po stranách kazatelny, které představují Starý a Nový zákon. I když není kutnohorský evangelický kostel historickou památkou v pravém smyslu slova, přitahuje i po sto letech svou neokázalou krásou.

LOYSÁ NAD LABEM

S Je jedním z dalších měst úrodné polabské nížiny, kde působí farní sbor Českobratrské církve evangelické (183 m n. m. 8500 obyvatel). Leží asi 15 km na východ od Staré Boleslavi. Z původního knížecího dvorce byl zde za krále Václava II. a jeho ženy Guty postaven královský hrad. V roce 1291 byla Lysá nad Labem již městem, které patřilo české královně.

Později je vlastnily různé šlechtické rody. V letech 1560–1564 byl nad městem postaven renesanční zámek. Koncem 17. a začátkem 18. století byl barokně rozšířen hrabětem F. A. Šporkem. Barokní zahrada byla ozdobena sochami od M. B. Brauna. Nedaleko zámku stojí budova bývalého augustiniánského kláštera. Ve městě najdeme mnoho staveb z barokního období: barokní radnici z poloviny 18. století, farní kostel se sochami J. Brokoffa a M. B. Brauna. Budova děkanství je také barokní.

Moderní rozvoj města nastal od 2. poloviny 19. století. V Lysé nad Labem je důležitá železniční křižovatka, na zdejším výstavišti se děje stále něco nového.

Až do pobělohorské doby žili v Lysé převážně evangelíci. Příkladem je rod Tržických, který 160 let uschoval česky psanou „Postilu evangelickou“ z roku 1602. V roce 1625 vypukla ve zdejším kraji ozbrojená vzpoura proti násilné rekatolizaci. Evangelíci byli tvrdě pronásledováni a vzpoura byla v roce 1628 potlačena vojskem. Tehdy mnoho evangelíků zapálilo své domy, opustilo město a odešlo do ciziny. Poblíž Halle nad Sálou pak čeští exulanti založili město Lissa.

S příchodem Tolerančního patentu Josefa II. v roce 1781 zasvitla tajným evangelíkům nová naděje. Přihlásili se k helvetskému (reformovanému) vyznání. Již v roce 1783 přišel první kazatel z Uher. Bohoslužby se v té době konaly v sou-

kromí. Po neúspěšných pokusech získat zrušený farní kostel sv. Barbory začali členové sboru se stavbou vlastní modlitebny. Základní kámen byl položen v roce 1787. První bohoslužby se konaly 20. prosince 1789. Tehdy nebyly v modlitebně lavice, při bohoslužbách se stálo.

V roce 1807 vypukl ve městě velký požár, který poškodil i evangelickou modlitebnu. Budova si však stále zachovávala svůj původní toleranční novoklasicistní styl s pěknými štíty. Na jednom z nich byl umístěn kalich. Uvnitř modlitebny stojí před kazatelnou stůl Páně z konce 18. století, varhany pocházejí z roku 1829. K větším úpravám pak došlo v roce 1907 a v 50. letech minulého století.

V roce 1864 zakoupil sbor v sousedství modlitebny dům (na dnešním náměstí Bedřicha Hrozného), kde byla zřízena fara a škola. Pro školu bylo později nalezeno místo na mírném návrší mezi modlitebnou a farou. Dnes je zde sborový dům, který také slouží jako zimní modlitebna. Celý areál je doplněn náhrobky z původního evangelického hřbitova.

Nejslavnější rodák z Lysé nad Labem – Bedřich Hrozný, syn zdejšího kazatele Václava Hrozného, se stal světově proslulým orientalistou. V roce 1915 jako první na světě rozluštil písmo Chetitů. Po třech tisících letech zdánlivě mrtvý jazyk promluvil: „Nyní chléb budete jísti, vodu pak budete pít“. Tak zněla první přeložená věta.

Bedřich Hrozný byl univerzitním profesorem a později i rektorem Karlovy univerzity v Praze. Byl také čestným doktorem mnoha univerzit. Jeho památník je umístěn v zahradě lyského sboru. Celý sborový areál se vzorně udržovanou zahradou byl 1. 9. 2003 připojen k městské památkové zóně a v roce 2005 byl vyhlášen kulturní památkou.

MĚLNÍK • VYSOKÁ U MĚLNÍKA

MĚLNÍK

S Na sever od Prahy, na vysokém ostrohu, pod nímž se Labe spojuje s Vltavou se rozkládá město Mělník (215 m n. m. přes 19 000 obyvatel). Již v 9.–10. století zde sídlil kmen Pšovánů. Ve 13. století v Podhradí vyrostla trhová osada, která byla v roce 1274 prohlášena králem Přemyslem Otakarem II. královským věnným městem. Význam města ještě vzrostl za Karla IV., který dal na Mělník přivést vinnou révu z Burgundska. To přineslo nebývalý rozvoj vinařství, které Mělník proslavilo.

Občané Mělníka stáli během husitských válek na straně husitů a později podporovali Jiřího z Poděbrad. Důsledky stavovského povstání v letech 1618–1620, bitva na Bílé hoře a třicetiletá válka znamenaly konec zdárného rozvoje města. Dlouhá léta jej pustošily požáry, bitvy a epidemie.

Teprve v 19. století začalo město znovu ožívat: obnovovalo se vinařství (v roce 1885 zde vznikla první vinařská škola v Čechách). Nemalý význam pro Mělník měla lodní doprava a rozvoj železnice. Příznivý vývoj ve 20. století přerušila 2. světová válka; Mělník se tehdy dostal na samou hranici Protektorátu Čechy a Morava. O osvobození města v květnu 1945 se zasloužili také partyzáni.

Po roce 1989 se pro Mělník otevřely nové výhledy. Projevuje se to i v péči o historickou část města. Nejvýznamnější památkou je mělnický zámek. Během staletí se ze starého dřevěného hradu Pšovánů postupně měnil ve slohu románském, gotickém i renesančním, v 17. století přibýly i barokní prvky. Ze zámecké terasy je krásný pohled do kraje i na soutok Labe s Vltavou. Po roce 1989 byl zámek vrácen původním majitelům z rodu Lobkowiczů.

Kostel sv. Petra a Pavla je součástí zámeckého areálu. V roce 1112 byla vystavěna trojlodní románská bazilika, ve 14. století přestavěna goticky. V roce 1555 bazilika vyhořela. V letech 1911–1913 byl kostel restaurován. Návštěvníky zaujme pozdně gotický kamenný sanktuář z konce 16. století. Hlavní oltář pochází z roku 1750.

V historické části Mělníka najdete mnoho dalších zajímavých památek – např. pozdně

gotickou Pražskou bránu, staré měšťanské domy s vinnými sklepy nebo městskou radnici z 15. století.

Tajní evangelíci se během protireformace udrželi spíš v okolí, na Mělník začali přicházet až v 19. století. Významný toleranční sbor byl tehdy v nedaleké Vysoké. Mělničtí evangelíci vytvořili jeho kazatelskou stanici. Brzy se rozhodli vybudovat kostel. Na mírném návrší nedaleko městského centra se v září 1896 začalo stavět a již 18. srpna 1897 se konala slavnost posvěcení kostela. Na místě, kde podle tradice Karel IV. zasadil první burgundskou révu stojí dnes rozlehlý novoklasicistní kostel podle návrhu architekta Františka Červenky. Stavbě dominuje čtverhranná věž s hodinami. Uvnitř kostela je bohatá štuková výzdoba. Varhany jsou umístěny na kruchtě nad hlavním vchodem.

Farní sbor vznikl v roce 1901, fara byla postavena dva roky nato. Členové mělnického sboru se rozhodli vedle fary vybudovat ještě sborový Husův dům se dvěma sály. Dům byl otevřen 24. října 1937. Oba sály se využívají pro sborovou činnost.

Ve Vysoké u Mělníka stojí od roku 1757 katolický kostel sv. Václava. Brzy po vyhlášení Tolerančního patentu v roce 1781 se do té doby tajní evangelíci z Vysoké a okolí začali hromadně přihlašovat k reformovanému vyznání. Obec byla v té době čistě evangelická. V roce 1783 byl založen sbor a přes různé překážky začala v roce 1786 vyrůstat modlitebna. Nesměla se vymykát tolerančním předpisům: stála na kraji vsi, bez věže, bez zvonů. Vyrostla během následného roku, jednoduchá stavba se štítem v průčelí, na němž byl umístěn kalich. Modlitebna byla posvěcena 19. listopadu 1786. V roce 1882 byla postavena nová fara.

Modlitebna je vzácně zachovaná v původním stavu. Okolní hřbitov pochází také z toleranční doby. V bývalé márnici je péčí spolku Veritas umístěna stálá výstava o tolerančních modlitebnách v Polabí; ta ve Vysoké mezi ně také patří. Od roku 2000 je Vysoká u Mělníka kazatelskou stanicí farního sboru v Mělníce.

MĚLNÍK

VYSOKÁ
U MĚLNÍKA

Mladá Boleslav

S Mladá Boleslav (235 m n. m. přes 46 000 obyvatel) leží asi 50 km severovýchodně od Prahy na soutoku Jizery a Klenice. Má krásné okolí: Chráněná krajinná oblast Český ráj je téměř na dosah ruky, ale ani na Kokořínsko a k Máchovu jezeru není daleko. Dnes je Mladá Boleslav proslulá hlavně výrobou automobilů; město má však bohatou historií a mnoho památek reprezentujících snad všechny známé stavební slohy.

Nad meandrem Jizery bylo v první polovině 10. století založeno knížetem Boleslavem I. hradiště, z něhož v polovině 13. století vyrostl královský hrad. Později hrad získali pánové z Michalovic. Z podhradí vzniklo v roce 1334 poddanské město, které se později připojilo k husitům. V roce 1528 přibýlo k původnímu Starému městu ještě tzv. Nové město. V 16. století zde hrála významnou roli Jednota bratrská, podporovaná rodem Krajířů z Krajků. Bylo zde sídlo biskupů, školy a tiskárna. Město se stalo střediskem vzdělanosti. Rudolf II. povýšil Mladou Boleslav na město královské. Zdárný rozvoj města přerušila tak jako jinde třicetiletá válka, požáry dovršily dílo zkázy.

19. století přineslo do města hospodářské oživení. Velkou zásluhu o to měli Václavové Laurin a Klement, kteří v roce 1895 zahájili výrobu jízdních kol. Když zde v roce 1905 vyrobili první automobil, byl položen základ k rozvoji boleslavské automobilky. Auta Škoda nás proslavila ve světě. Od roku 1991 je firma součástí koncernu Volkswagen.

Všimněme si několika významných památek: boleslavský hrad byl postupně přestavován, během třicetileté války zničen a za Josefa II. začal sloužit jako kasárna (až do roku 1938). Dnes je zde muzeum a sídlo archivu. Pozdně gotický městský palác Templ z konce 15. století je vynikající ukázkou vladislavsko-jagellonské gotiky a slouží jako výstavní síň. Cenná je renesanční radnice se sgrafity a dvěma věžemi, dílo italského stavitele M. Borgorelliho. Ten je také autorem budovy sboru Jednoty bratrské z let 1544–1554, renesanční trojlodní stavby s cennými freskami. Výstavná budova jen pod-

trhuje význam Jednoty bratrské ve své době. Je to nejstarší renesanční pseudobazilika mimo Itálii. Již v roce 1623 byl ovšem kostel rekatolizován, později sloužil jako skladiště. Ve 20. století zde bylo krajinské muzeum a dnes slouží jako výstavní a koncertní síň a galerie. Nedávno zde byl při vykopávkách objeven cenný archiv Jednoty bratrské. Římskokatolický gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie z počátku 15. století byl později barokně přestavěn.

Městské divadlo, postavené v letech 1906–1909 je ukázkou čisté secese. Na jeho výstavbě se podíleli vídeňští i čeští stavitelé i sochař Jan Štursa. Ve městě v letech 1923–1927 působil také významný architekt Jiří Kroha, představitel českého konstruktivismu. Za návštěvu stojí židovský hřbitov s náhrobkem Jakuba Baševiho, bankéře Albrechta z Valdštejna.

V Mladé Boleslavi je kromě římskokatolické farnosti také sbor Církve bratrské, náboženská obec Církve československé husitské a sbor Jednoty bratrské. Mladoboleslavští evangelíci byli od roku 1897 součástí kazatelské stanice reformovaného sboru v Mělnickém Vtelně. Farní sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE) vznikl v roce 1920 a tři roky nato byl zakoupen dům v Husově ulici, který byl v přízemí upraven jako modlitebna s místnostmi pro sborovou činnost. Díky vstřícnosti města se mohli evangelíci také scházet k bohoslužbám v bratrském sboru.

V roce 1993 se boleslavští dočkali kostela. Město jim bezplatně propůjčilo vzácný pozdně gotický hřbitovní kostel sv. Havla, později zbarokizovaný, s věží z roku 1735. Na starém hřbitově, který kostel sv. Havla dříve obklopoval, jsou cenné náhrobky. Také uvnitř kostela najdeme renesanční a barokní náhrobní kameny; mezi nimi je náhrobek biskupa Jednoty bratrské Jana Augusty. Bohoslužby se zde konají v letních měsících.

GOTICKÝ HŘBITOVNÍ KOSTEL SV. HAVLA

SBOROVÝ DŮM

NERATOVICE – LIBIŠ

S Libiř (165 m n. m. skoro 2000 obyvatel) je od roku 1990 samostatnou obcí; v minulé době však bývala připojena k blízkým Neratovicím. Farní sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE) si od té doby podržel jméno Neratovice-Libiř.

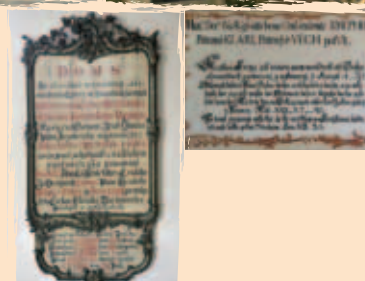
Na sever od Prahy, v místech, kde po staletí býval tzv. Štěpánův přívoz přes Labe, vznikla na důležité obchodní stezce z Prahy do Mělníka a dále do Žitavy malá zemědělská obec, jež se připomíná již v roce 1323. Z konce 14. století pochází gotický jednolodní kostel sv. Jakuba většího, v němž jsou zachovány cenné fresky ze 14. a 15. století. Historický přívoz nahradil v roce 1912 most přes Labe.

Největší rozvoj Libiře nastal v období první republiky. Na konci 2. světové války byla část obce zničena náletem spojeneckých letadel. Významným libiřským rodákem je historik V. V. Štech.

Jako v řadě jiných polabských obcí, také v Libiři se udrželi tajní evangelíci po celou dobu protireformace. Po vyhlášení Tolerančního patentu císařem Josefem II. v roce 1781 si zvolili nejprve augsburské vyznání, později se však připojili k vyznání reformovanému; augsburské vyznání se jim zdálo hodně podobné náboženství římskému. Zažili proto mnoho ústrků od vrchnosti. První bohoslužby nově vzniklého sboru se konaly ve stodole 20. července 1783. Tehdy poprvé v Libiři kázal maďarský kazatel Jan Végh,

jeden z nejvýznamnějších tolerančních kazatelů. Když vrchnost stále nechtěla povolit v Libiři stavbu modlitebny, vymohl si Jan Végh osobní slyšení u císaře Josefa II.; ten povolení ke stavbě udělil. Modlitebna ve stylu selského baroka byla posvěcena 30. listopadu 1792. Je to ve své jednoduchosti velmi působivá stavba, která přežila pokušení pozdějších členů sboru přistavit věž či kostel přestavět nebo jej dokonce zbořit. Tak zůstala modlitebna zachována i se vzácným původním interiérem, včetně vyřezávaných lavic i barevnou výmalbou. Jen nové varhany pocházejí z roku 1958.

Členem libiřského sboru byl Jan Palach. Malá pamětní deska na jedné z lavic připomíná místo, kde seděl několik dní před svou smrtí. Pohřební pobožnost tehdy vykonal libiřský farář ThDr. Jakub Trojan. Farní budova, vybudovaná v roce 1888, byla v 50. letech 20. století přestavěna. Nově vybudovaný sborový sál i další prostory dnes slouží sborové práci.

S Severovýchodně od Prahy leží na řece Labi město Nymburk (186 m n. m. téměř 15 000 obyvatel). Nymburk je dnes důležitou železniční křižovatkou a průmyslovým střediskem.

V místech pravěkého osídlení, kde zemská stezka přecházela přes Labe, stávala původně slovanská osada. Kolem roku 1257 zde Přemysl Otakar II. založil jedno ze svých královských měst a opevnil je dvojitými hradbami. K nejvýznamnějším památkám patří gotický chrám sv. Jiljí, jehož jediná věž stojí mimo osu chrámu. Renesanční radnice pochází z roku 1526, bývalá vodárna, zvaná „Turecká věž“ z roku 1597. Historická část města včetně hradeb, které se celé nezachovaly, ale byly na počátku 20. století zčásti rekonstruovány, je městskou památkovou rezervací.

Husitské války se města nedotkly; nymburská přijali za své 4 pražské artikuly a až do roku 1620 zůstalo město evangelické. Po Bílé hoře měl Nymburk podobný osud jako tolik českých a moravských evangelických měst. Nastoupila protireformace. Tricetiletá válka, požáry a epidemie město téměř zničily.

Zlom v dalších osudech města přineslo zavedení železnice v roce 1870. Od té doby se Nymburk začal čile rozvíjet a dnes je z něj příjemné město, hrdé nejen na svou minulost, ale i na své slavné rodáky – hudebního skladatele B. M. Černohorského a proslulého spisovatele Bohumila Hrabala, který prožil své dětství a mládí ve zdejším pivovaru.

Po vyhlášení Tolerančního patentu v roce 1781 se v Nymburce přihlásily k evangelické víře pouhé dvě rodiny. Na venkově se situace vyvíjela příznivěji; díky rozvoji města však začali evangelici přicházet také do Nymburka. Farní sbor byl ustaven 8. 11. 1897. Myšlenky na vybudování vlastního kostela na sebe nedaly dlouho čekat. Již 15. května 1898 byl ve Smetanově ulici položen základní kámen a za necelý rok byl postaven novorenesanční kostel s 35 m vysokou věží podle návrhu brněnského architekta G. Albera. Stavbou byl pověřen pražský stavitel J. Blecha. Souběžně s výstavbou kostela

byla vybudována fara a celé okolí bylo parkově upraveno.

Slavnostní posvěcení kostela se konalo 30. listopadu 1898. Dnes je kostel pečlivě udržován; v bohoslužebném prostoru nás zaujme novorenesanční kazatelna; varhany jsou původní, upravované v 50. letech. Celý areál – kostel, fara i později přistavěná sborová místnost je obklopen parkem.

Kdysi samostatný farní sbor v Hořátku je kazatelskou stanicí sboru v Nymburce teprve od roku 2000. O obci je první písemná zmínka v roce 1384. Hořátek dříve patřila pánům z Kunštátu a z Poděbrad, kteří byli věrnými vyznavači církve podobojí. Není divu, že se zde přes všechny rekatolizační snahy jezuitů udrželi tajní evangelici a brzy po vyhlášení Tolerančního patentu zde již v roce 1783 vznikl reformovaný sbor. První bohoslužby se konaly, jak bylo zvykem i jinde, ve stodole. Netrvalo však dlouho a hořátekští si postavili modlitebnu podle tehdy platných tolerančních předpisů. Byla posvěcena 30. září 1792 a je pro evangelíky obzvláště cenná, protože se kromě malých úprav zachovala v původní podobě až do dnešní doby. Také interiér odpovídá duchu toleranční modlitebny a je dojemný svou prostotou a důstojností. U modlitebny byla před 200 lety zasazena lípa, která je dnes památkově chráněná. V zimě se bohoslužby konají v pěkné secesní budově fary.

V nedalekých lázních Poděbradech má Českobratrská církev evangelická (ČCE) také svůj farní sbor, který byl sice ustaven až v roce 1895, ale má bohatou historii, zasahující až do husitských dob. Boček z Kunštátu, jemuž Poděbrady v té době patřily, byl věrným zastáncem mistra Jana Husa a jeho pečť bychom našli na protestním listu zemských pánů, zaslaném na koncil v Kostnici po Husově upálení.

V 15. století byly Poděbrady povýšeny na město. Dnes zde najdete mnoho zajímavých historických památek i odpočinek v klidné lázeňské části. Možná vás zaujme evangelická modlitebna, která během let prošla řadou zajímavých stavebních úprav. Členové sboru jsou pohostiní a zvyklí na návštěvy lázeňských hostů.

SBOROVÝ DŮM

PEČKY

S Nejmladší město kolínského okresu (obec byla povýšena na město v roce 1925) nemá ani královskou, ani šlechtickou minulost. Připomíná se v roce 1225 jako nepatrná zemědělská osada. Pro výhodnou polohu v úrodné Nymburské kotlině nedaleko Poděbrad se obyvatelé Peček ode dávna věnovali zemědělství; pěstovali zejména obilí a cukrovou řepu. Teprve mnohem později, v polovině 19. století, přinesla do vsi nový rozvoj železnice – to když byla postavena trať Praha – Kolín – Česká Třebová. Obec se rychle rozvíjela. Na přelomu 19. a 20. století byla postavena nová škola a radnice, zavedlo se zpracování řepy cukrovky a byla zahájena výroba zemědělských strojů. Dnes mají Pečky, které leží v nadmořské výšce 200 m n. m. kolem 4 300 obyvatel.

Rok 1989 přinesl městu nové impulzy a Pečky jsou dnes pěkným městečkem, které se vedle nové výstavby může pochlubit dvěma zajímavými historickými památkami: je to katolický novorománský kostel sv. Václava z roku 1913 s trámovou konstrukcí stropu a se zajímavou secesní výzdobou; tou druhou je evangelický kostel M. Jana Husa.

Než navštívíme tuto ojedinělou stavbu evropského významu, musíme se zmínit o historii zdejšího farního sboru Českobratrské církve evangelické (ČČE), která je úzce spjata s historií evangelického sboru v nedaleké Velimi. Již v roce 1783 se přihlásili tajní evangelíci z Velimi a okolí k reformovanému vyznání a v roce 1784 stála první toleranční modlitebna. V roce 1854 ji nahradil monumentální trojlodní novorenesanční kostel s věží. Později byla postavena i fara. V Pečkách byla v roce 1907 založena kazatelská stanice velimské-

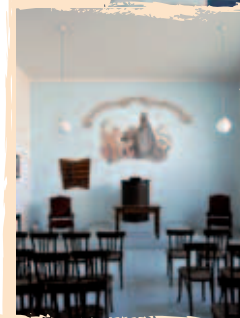
ho sboru a díky myšlence velimského faráře Jaroslava Řepy se začalo uvažovat o stavbě nového kostela i v Pečkách. Chrám měl nést jméno mistra Jana Husa a s jeho stavbou bylo skutečně započato 16. května 1914. Smělé plány, aby byl kostel dostavěn v roce 1915, v roce 500. výročí upálení mistra Jana Husa, přerušila 1. světová válka. Přesto byly v kostele konány první bohoslužby již 2. února 1916. Slavnostní otevření chrámu 16. května 1918 bylo nejen velkou celocírkevní událostí, ale bylo stejně významné i pro širokou veřejnost.

A bylo věru proč oslavovat: architekt Oldřich Liska a jeho spolupracovníci vytvořili dílo, které v sakrální architektuře v českých zemích – a snad ani v Evropě – nemá obdoby.

Celý komplex je jedinečným dokladem raného kubismu. Chrám je spojen čtyřbokou věží s kalichem na vrcholu s farou a sborovými místnostmi. Také interiér bohoslužebného prostoru i přilehlé Jeronýmovy síně, pojmenované na paměť mistra Jeronýma Pražského, je dokonale promyšlen a podřízen kubistickému stylu. Stůl Páně, lavice, varhany, vitrážová okna a překrásné lustry – to vše je v souladu s vizí autora a s dokonalým řemeslným provedením.

Za povšimnutí stojí i cenný sádrový model sochy M. Jana Husa od Stanislava Suchardy z roku 1912. Sochu najdeme na pěkně upraveném místě před kostelem.

Evangelický kostel v Pečkách patří k architektonickým pokladům, o nichž se dosud moc neví. Nezapomeňte jej navštívit.

ŠOBĚHRDY

S Nedaleko Benešova směrem na severovýchod leží ve výšce 409 m n. m. obec Soběhrdy s necelými čtyřmi stovkami obyvatel. První zpráva z roku 1360 se zmiňuje o tvrzi rodu Čenka Velíka ze Soběhrd, která však již dávno zanikla.

Historie farního sboru Českobratrské církve evangelické (ČCE) v Soběhrdech souvisí od husitských dob s Benešovem a jeho reformační minulostí. Od roku 1424 do roku 1624 byl Benešov nepřetržitě husitským městem. V 16. století zde měla svůj sbor i Jednota bratrská. Podobná situace byla v Soběhrdech a okolí. Evangelická tradice zde byla velmi silná a nezanikla ani po bitvě na Bílé hoře, kdy českobratřští kazatelé byli vyhnáni; evangelíci se tajně scházeli v roklích pod Kačím vrchem.

Brzy po vydání Tolerančního patentu v roce 1781 se několik rodin přihlásilo k helvetskému vyznání. S příchodem prvního – maďarského faráře S. Galambosyho byl založen sbor. V květnu 1786 se začala stavět modlitebna, první bohoslužby se konaly následující rok 3. listopadu 1787. Již v roce 1785 byla postavena škola, fara začala sloužit až v roce 1815.

Protože původní modlitebna velmi zchátrala, byla postavena v roce 1832 kamenná

novoklasicistní modlitebna, která se dočkala zásadní opravy v roce 1909. Opravy se ujal stavitel M. Blecha. Vznikla nová apside a podle návrhu významného architekta E. Králíčka byla v pozdějších letech vztyčena čtyřhranná věž v biedermaierovském stylu. Ke stavbě bylo připojeno kryté schodiště. V roce 1910 byly ve věži umístěny tři zvony. Dnes je kostel uvnitř bíle vymalován, v apsidě je umístěna kazatelna a před ní stůl Páně.

Po vzniku ČCE v roce 1918 se sbor díky přestupovému hnutí velmi rozrostl a patřil v té době k největším v církvi. Z bývalé kazatelské stanice v Benešově se stal v roce 1925 samostatný sbor. Členové sboru se věnují sborové činnosti a pečlivě se starají jak o kostel, tak i ostatní budovy. Oblast farního sboru v Soběhrdech je i dnes rozsáhlá, členové se stejně jako v Benešově věnují sborové činnosti a péči o kostel i ostatní budovy.

ÚSTECKÝ KRAJ

Ústecký kraj se prostírá od Šluknovského výběžku na severu Čech směrem na jihozápad. Jeho rozloha je 5335 km čtverečních a v kraji žije přes 850 000 obyvatel. Hranice jsou společné se Spolkovou republikou Německo a patří k nezajímavějším přírodním i rekreačním oblastem v kraji. V oblasti Českého Švýcarska leží národní park téhož jména. Krušné hory jsou dnes již zase vyhledávanou rekreační oblastí s nejvyšší horou Klínovcem (1244 m). Směrem do vnitrozemí se zase můžeme obdivovat malebné kráse Českého středohoří s nejvyšší horou Milešovkou (837 m). Dávnou a pestrou historií má krajina pod Krušnými horami. Přírodní bohatství se však stalo také jejím prokletím. Zejména v 60. až 80. letech 20. století padlo mnoho obcí za obět rozsáhlé povrchové těžbě hnědého uhlí. Tragédie se nevyhnula ani starému královskému městu Most: byl srovnán se zemí. Jen vzácný pozdně gotický chrám Nanebevzetí Panny Marie z počátku 16. století ušel zkáze. V roce 1975 byl ojedinělým způsobem přestěhován na místo, kde ho těžba uhlí neohrožuje.

Spolu s devastací krajiny docházelo k nebezpečnému znečištění ovzduší. Hynuly lesy, města často zahalovaly jedovaté mlhy. Není divu, že zde v listopadu 1989 vznikaly první protesty proti režimu, který to všechno dopouštěl. Příroda i lidé však pomalu okřívají a život v kraji, i když není bez problémů, se pomalu mění k lepšímu.

Ústecký kraj má 7 okresů: Děčín, Ústí nad Labem, Most, Chomutov, Litoměřice, Louny a Teplice. Farní sbory Českobratrské církve evangelické (ČCE) jsou ve všech okresních městech a na dalších osmi místech. My navštívíme farní sbory v Děčíně a v Rumburku, podíváme se do krajského města Ústí nad Labem a do známých lázní Teplice. Zajímavou a bohatou historií má nejen město Louny, ale i zdejší evangelický farní sbor. Sbor v Chotiněvsi jsme vybrali pro jeho zvláštní poválečné osudy. V Litoměřicích vlastní farní sbor secesní vilu a jeho činnost je výrazně spjata s tamější Diakonií ČCE. Samy Litoměřice jsou nejen státní památkovou rezervací, ale jedním z nejstarších a pro dědictví reformace nejvýznamnějších měst v severních Čechách. Neměli bychom opomenout ani nedaleký Terezín, jenž se během 2. světové války tak neblaze zapsal do české historie.

Podřipsku vévodí hora Říp. Na jeho severním úpatí najdeme Krabčice. Zdejší farní sbor ČCE patří k významným tolerančním sborům. Jeho pozdější historie souvisí také s blízkým sborem v Roudnici nad Labem. Za zmínku stojí jejich cenný kostel z počátku 20. století, který navrhl známý architekt Otto Kuhlmann z Charlottenburgu.

Vydejme se tedy za krásami a památkami Ústeckého kraje!

DEČÍN

U Děčín – jméno kdysi královského, dnes statutárního města je odvozeno od dávného slovanského kmeny Děčanů. Město s bohatou, ale také pohnutou historií, město rozložené na soutoku Labe s Ploučnicí, obklopené krásou skalních měst, hlubokých roklí a překrásných vyhlídek je také domovem 50 tisíc obyvatel, žijících uprostřed města i v okolních čtvrtích.

Je to krásné město. V okolí se setkává přírodní bohatství Labských pískovců, Českého středohoří i Lužických hor. Děčínský Sněžník (722 m) s rozhlednou je dominantou kraje. A Národní park České Švýcarsko je spolu s odpovídajícím národním parkem v sousedním Sasku jedinečnou evropskou přírodní rezervací.

Na pravém břehu řeky Labe se vypíná na vysokém ostrohu raně klasicistní děčínský zámek, k němuž vede z města ojedinělá, z barokní doby zachovaná „Dlouhá jízda“. Také růžová zahrada s barokní sala terrenou a gloriem je oblíbeným místem četných návštěvníků. Na zámku se v roce 1832 narodil pozdější zakladatel ve své době významné tělocvičné organizace Sokol dr. Miroslav Tyrš.

Naproti přes Labe, na skále ještě vyšší, byla vybudována vyhlídková restaurace s překrásným rozhledem na město a okolí. Za ní se mezi stromy skrývá děčínská zoologická zahrada. Domy v městských čtvrtích září barevnými fasádami, udržované jsou i všechny velké kostely – barokní kostel Povýšení sv. Kříže a kostel sv. Václava a Blažeje, i kostel sv. Františka Assisi v bývalých Podmoklech, což je dnes jedna z městských částí Děčína. Secesní židovská synagoga jako zázrakem přežila válku i dobu nedávno minulou, ale to se již Teplickou ulicí blížíme ke kostelu, který patří zdejšímu sboru Českobratrské církve evangelické (ČCE).

Historie kostela sahá do 80. let 19. století. Tehdejší němečtí evangelíci augsburského vyznání patřili ke vzdálenému sboru v Habřině u Úštěku. Jak se Děčín rozrůstal, přibývalo i věřících a v roce 1887 vznikl samostatný německý sbor. Který sbor by netoužil po vlast-

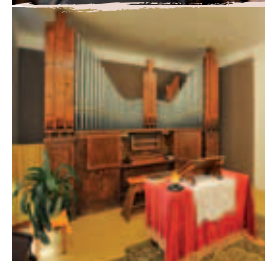
ním kostele? Proto byla v roce 1881 – při stém výročí oslav Tolerančního patentu zahájena stavba Ježíšova chrámu podle návrhu G. L. Moeckela. Výstavby kostela – budovy z pískovcových kvádrů v novogotickém slohu s pseudorománskými prvky se ujal stavitel W. Nickel. Chrám byl dokončen roku 1884 a ještě téhož roku byly instalovány varhany. Slavné chvíle zažili němečtí evangelíci v roce 1923, když v tomto kostele uspořádal koncert dr. Albert Schweitzer, „lékař pralesa“, hudebník, filosof a teolog, velký znalec díla J. S. Bacha.

Přešla těžká válečná léta a do pohraničí začali přicházet lidé z celého Československa, ale také reemigranti z Polska a Volyně.

Farní sbor ČCE byl ustaven v roce 1946 a převzal chrám Páně na Teplické ulici do své péče. V průběhu let byly s pomocí ČCE i přátel ze zahraničí provedeny nezbytné opravy exteriéru a později byl též opraven vnitřek kostela do původní podoby. Působivá je kombinace dřevěných prvků s pískovcovými kvádry, pozoruhodná je i kazatelna a křtitelnice. V apsidě jsou dvě velká vitrážová okna, která zpodobňují sv. Petra a Pavla.

V nedalekém Benešově nad Ploučnicí má sbor svou kazatelskou stanici. Tamní zámek je vzácným dokladem tzv. saské, seversky orientované renesance.

I když děčínský sbor není velký počtem členů, stará se pečlivě a s úctou o svěřený chrám i sborový dům, který slouží členům sboru v zimním období. Modlitebna je vybavena vzácnými varhanami z dílny firmy Eule z Budyšína.

ČHOTINĚVES

U Malá obec nedaleko Litoměřic, jižně od druhé nejvyšší hory Českého středohoří Sedla (726 m) se po 2. světové válce stala domovem českých reemigrantů z Volyně. Město Boratín, kde žili potomci pobělohorských exulantů, pro víru vyhnaných z české země, bylo ve své historii svědkem mnoha zápasů o moc, mnoha těžkých ztrát i nových nadějí. Jednou ze splněných nadějí bylo osídlení původně německé obce Chotiněves v ovocnářské a chmelařské oblasti Litoměřicka.

Naši krajané nepřijeli nepřipraveni: z Boratína si do staré vlasti přivezli stůl Páně, kazatelnu a varhany. Jejich touhou bylo postavit kostel; ten původní v Boratíně opustili...

Farní sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE) v Chotiněvsi byl ustaven v červnu roku 1948. Snaha získat povolení ke stavbě kostela se neminula účinkem, a tak již na podzim roku 1950 se začalo se stavbou podle návrhu architekta Bohumila Bareše. Dne 18. listopa-

du 1951 byl chrám slavnostně předán k užívání. Je ozdobou obce, zvláště když v roce 1987 byla ke kostelu přistavěna věž. Kostelní zvon pochází ze zrušeného kostela v Habřině, která kdysi byla centrem pro evangelíky v rozsáhlé diaspoře severních Čech.

Sbor v Chotiněvsi spravuje ještě kazatelskou stanici v Úštěku, kde je též možnost ubytování, stravování a koupání. Okolní krásná příroda i množství historických památek nabízejí vítanou možnost odpočinku.

KRABČICE

U V úrodném Polabí, nedaleko Roudnice nad Labem, na severním úpatí hory Říp leží Krabčice (268 m n. m. necelých 900 obyvatel).

Hora Říp k obci neodmyslitelně patří: ojedinělá, osamělá, 460 m vysoká čedičová kupa s románskou rotundou sv. Jiří na vrcholu je národní kulturní památkou. Není divu: odedávna je Říp opředen pověstmi; během staletí byl němým svědkem radostných i truchlivých událostí, opěvovali jej básníci a byl inspirací malířů. Odtud byl vyzdvížen jeden ze základních kamenů Národního divadla, zde byla ukládána prst' z památných bojišť.

Vraťme se však do Krabčic. Historie obce je úzce spjata s osudy českých evangelíků. Celé Podřipsko bylo v předbřlohorské době převážně evangelické. Během protireformace po roce 1620 zůstávaly Krabčice spolu s obcemi v okolí věrně odkazu předků. Po vyhlášení Tolerančního patentu v roce 1781 se v Krabčicích vytvořil jak augsburský tak reformovaný sbor; augsburský později přesídlil do sousedních Libkovic. Tam si členové sboru v roce 1855 postavili kostel (byl to první evangelický kostel v Čechách s věží a se zvonem).

Původní tradiční toleranční modlitebna byla v Krabčicích postavena v roce 1790. K němu patřila fara a škola. S postupem let se však věřící již nespokojili se svou malou modlitebnou a rozhodli se pro výstavbu většího kostela. Zdaleka viditelný kostel (říká se mu také Podřipská katedrála) byl postaven v roce 1885 v novoklasicistním stylu se 40 m vysokou věží

a čtyřmi zvony. V krabčickém sboru původně sloužili kazatelé ze Slovenska.

K největšímu duchovnímu rozkvětu sboru došlo v 70. letech 19. století za působení faráře Václava Šuberta a Jana Karafiáta, který působil jako vikář v Roudnici nad Labem. Jejich práce se netýkala jen vlastních sborů, ale působila vpravdě misijně v „severní diaspoře“, např. v Lounech, Trnovanech u Teplic či v Krásném Březně u Ústí nad Labem. Tam všude vznikaly postupně evangelické farní sbory.

Dalším významným činem Václava Šuberta bylo založení církevního dívčího vzdělávacího ústavu v Krabčicích v roce 1869. Dnes je zde Dům odpočinku ve stáří, jenž je v péči Diakonie Českobratrské církve evangelické (ČCE).

Přestože se v průběhu let krabčický sbor postupně zmenšoval (tragédií byla násilná kolektivizace zemědělství v 50. letech minulého století) je dnes živým sborem, a snaží se pečovat i o svěšené budovy. Mezi sborem a Domem odpočinku jsou úzké vazby.

Za zmínku stojí také ekumenicky otevřené setkání křesťanů s působivým názvem „Modlitba za domov“, jež pořádá Ekumenická rada církví vždy 28. října.

DŮM ODPOČINKU VE STÁŘÍ DIAKONIE ČCE

LOUNY

U Město Louny leží v poklidné krajině severozápadních Čech v nadmořské výšce pouhých 185 m n. m. Na dohled je České středohoří a řeka Ohře, jež městem protéká, zanedlouho skončí svou dlouhou pouť ve vodách Labe u Litoměřic.

Bohatá historie města, které bylo a zůstalo za všech okolností vždy české, je úzce spjata s osudy české země. V roce 1253 se Louny staly důležitým královským městem na cestě do Saska; v dobách husitských válek byly spolu se Žatcem a Slaným pevnou oporou husitů. Město má i významnou historii valdenskou. Pozdně gotický kostel sv. Mikuláše z let 1519 až 1530, obdivuhodné dílo Benedikta Rejta, byl původně husitský.

Také při stavovském povstání v roce 1618 se lounští přidali k evangelickým stavům. Po bělohorské bitvě v roce 1620 se město muselo vzdát Albrechtu z Valdštejna a snášet bídu a tíhu třicetileté války, takže i po vyhlášení Tolerančního patentu v roce 1781 zůstalo město katolické.

Mezitím se však ve vnitrozemí rychle probouzeli do té doby tajní evangelíci a hlásili se k reformované či luterské církvi (neměli tehdy jinou možnost). Mezi nově zakládanými sbory vynikly polabské Krabčice. Díky neúnavné práci faráře Václava Šuberta v tzv. severní diaspoře vznikla v Lounech v roce 1870 kazatelská stanice. Jedním z prvních misijních pracovníků v těchto letech zde byl Jan Karafiát.

V roce 1922 se z kazatelské stanice stal sbor, který ovšem měl ještě na starosti rozptýlené skupinky evangelíků od Děčína až ke Kadani.

Byla to nesmírně obětavá a náročná práce; po vzniku Českobratrské církve evangelické (ČCE) však z těchto jednotlivých vzdálených míst postupně vznikaly samostatné sbory.

Lounští evangelíci od začátku usilovali o důstojný bohoslužebný prostor. Scházeli se různě, jeden čas také v nepoužívaném románském kostele sv. Petra. Myšlenka na vlastní nový kostel je však neopouštěla. Nakonec se sen uskutečnil: v roce 1932 byl slavnostně otevřen moderní kostel ve funkcionalistickém slohu, podle návrhu lounského rodáka, pražského architekta Pavla Bareše. Stavba byla později postupně doplňována o budovu fary, o další sborové místnosti a nakonec i o věž; ta je však dodnes bez zvonů. Prostorný bohoslužebný prostor je v průčelí obohacen o varhany, zachráněné v 50. letech ze zrušeného kostela Německé evangelické církve v Teplicích. Lounský kostel, památkově chráněný, přežil spolu se svými věrnými členy všechny otřesy, které přinesla válka a později komunistický režim.

Dnes si svého kostela váží nejen členové malého a živého sboru, ale i představitelé města.

RUMBURK

U Ve Šluknovském výběžku, v nejsevernější části České republiky, leží na hranicích se Spolkovou republikou Německo město Rumburk (387 m n. m. 11 000 obyvatel). Na sever od města se rozkládá Šluknovská pahorkatina, směrem k jihu se otvírá působivé panorama Lužických hor s nejvyšší horou Luž (793 m).

Rumburk se připomíná již v roce 1298, kdy byl tržním městem na tehdejší solné stezce. V průběhu let se stalo známým textilním centrem a koncem 19. století bylo již jedním z významných měst ve Šluknovském výběžku. Z historických budov ve městě je nejznámější loretánská kaple z počátku 18. století – nejsevernější stavba tohoto druhu v Evropě.

Do historie města se neblaze zapsala Rumburská vzpoura v květnu 1918, kdy čeští vojáci v místní c. k. rakousko-uherské posádce odmítli poslušnost svým velitelům. Vzpoura byla krutě potlačena; deset mladých vojáků bylo popraveno a mnoho dalších posláno na frontu nebo uvězněno. Tuto tragickou událost z posledního roku 1. světové války připomíná pomník v městském parku.

Farní sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE) byl v Rumburku založen 1. dubna 1948. Noví členové sboru získali po Německé evangelické církvi bývalou kapli sv. Jana Nepomuckého a původní škola slouží dnes jako fara.

Pozoruhodné jsou osudy této pozdně barokní kaple: pochází z let 1775–1778, ale přesta-

la brzy sloužit bohoslužebným účelům. Byla používána jako sýpka, později i s vedle postaveným domem dokonce jako výletní hostinec. V roce 1861 ji dostali darem němečtí evangelíci. V té době zde byl také zřízen evangelický hřbitov. Dodnes se neví, zda to byl úmysl nebo nešťastná náhoda: 2. srpna 2003 kostel vyhořel.

Díky obětavé pomoci ze všech stran začala brzy velkorysá oprava kostela i přilehlé budovy. Dnes je společné dílo téměř dokončeno. Došlo i na opravu varhan, interiér kostela byl citlivě upraven podle návrhu výtvarnice Barbory Veselé a obnovená budova v sousedství kostela slouží nejrozličnějším sborovým aktivitám.

K farnímu sboru v Rumburku patří také kazatelská stanice v České Kamenici, městečku s řadou zajímavých historických budov a s turisticky přitažlivým okolím. Členové kazatelské stanice se scházejí ve sborovém domě. Kostelík, který po válce získala ČCE, dnes slouží městu jako smuteční obřadní síň.

TEPLICE

ČESKOBRATECKÝ
EVANG. SBOR

U Teplice jsou nejstarší lázně v Čechách; teplé léčivé prameny byly snad známy již za doby keltského osídlení. Leží 228 m n. m. v kotlině mezi Českým středohořím a masivem Krušných hor a mají kolem 52 tisíc obyvatel. Největší rozvoj lázeňství nastal v 16. století. I saský kurfiřt je rád navštěvoval. Z této doby pochází původní renesanční zámek, později barokně a empírově upravovaný. K významným památkám patří i kostel Povýšení sv. kříže z roku 1700.

V roce 1793 větší část lázní vyhořela; v následujících létech dochází k významné přestavbě města v klasicistním a empírovém stylu s krásnými parky a kašnami. V 19. století se Teplice stávají „salónem Evropy“. Mezi vzácné hosty patřil např. J. W. Goethe, L. van Beethoven, František Palacký a Jan Neruda. Jejich věhlas se přenáší i do 20. století. Pak ovšem přišla doba Mnichova a 2. světové války, a jako jinde v pohraničí odešli po válce i němečtí obyvatelé Teplic. S nimi i členové Německé evangelické církve.

Teplice stály v 60. letech minulého století téměř na pokraji ekologické katastrofy. Intenzivní těžební činnost Severočeských uhelných dolů dosáhla až k samému městu. Nepříznivé rozptylové podmínky ohrožovaly obyvatele světově proslulého města stále častěji. První studentské demonstrace proti znečištění ovzduší a krajiny na podzim 1989 propukly právě zde v Teplicích. Až po sametové revoluci si Teplice konečně mohly znovu volně vydechnout.

Vraťme se však na chvíli zpět do minulosti. Jaký byl náboženský život českých evangelíků v tomto lázeňském městě?

Těžký úkol vybudovat na severu Čech jednotlivé kazatelské stanice připadl farnímu sboru v Krabčicích. Díky neúnavné práci tamějších i místních kazatelů vznikla v roce 1899 v předměstí Teplic, dnes jejich městské části, v Trnovanech, česká reformovaná kazatelská stanice. Po 1. světové válce zde přibýlo mnoho nových členů a v roce 1926 byl v Teplicích-Trnovanech vytvořen farní sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE). Jeho prvním farářem se stal Eugen Zelený. Sídlo sboru bylo v roce 1934 přeneseno do Teplic, kde byla zakoupena parcela vedle farní budovy a v roce 1938 zde začal vyrůstat kostel ve funkcionalistickém slohu podle návrhu architekta Miloslava Tejce.

Než však mohl být dokončen, začala 2. světová válka. Německá evangelická církev měla svůj sbor v Trnovanech a v jejich secesním kostele z roku 1905 se směli za války scházet i čeští evangelíci. Po skončení války mohli členové teplického sboru tento kostel užívat; dali však přednost dostavění „svého“ kostela. Ten byl slavnostně otevřen 1. ledna 1948. (Německý trnovanský kostel potkal smutný osud: stalo se z něj skladiště, pak vyhořel a v roce 1974 byl zbořen).

Teplický sbor ČCE využívá svůj kostel přes 60 let a vzpomíná s vděčností na všechny, kteří se v minulých těžkých letech o jeho výstavbu zasloužili a těší se z bohatého sborového života, jak jej umožňuje i sborové zázemí s pěknou zahradou.

ÚSTÍ NAD LABEM

Ústí nad Labem, správní centrum Ústeckého kraje (218 m n. m. 100 000 obyvatel) leží na soutoku Labe s Bílinou. Krušné hory ohraničují okolí Ústí na severozápadě a pískovcové Tiské stěny jsou stále vyhledávanějším místem odpočinku i sportovních aktivit. Široké okolí je bohaté na různé přírodní i historické památky. Pojedete-li od Lovosic do Ústí nad Labem vlakem či autem, budete sledovat Labe na jeho cestě hlubokým údolím, které patří k Českému středohoří. Na vysoké skále na pravém břehu Labe brzy uvidíte hrad Střekov a zanedlouho se můžete seznámit s historií i současností krajského města. Jeho historie je bohatá a často pohnutá. Již v roce 1249 je připomínáno jako město. Během staletí se střídala období rozvoje i zhoubných válek...

Od druhé poloviny 19. století se datuje průmyslový rozvoj Ústí nad Labem. Město se stalo významným centrem potravinářského průmyslu a důležitým dopravním uzlem. To zřejmě bylo také důvodem spojeneckého bombardování na konci 2. světové války v dubnu 1945. Pětina města byla srovnána se zemí. Věž významné pozdně gotické památky – kostela Nanebevzetí Panny Marie, se tehdy odchýlila skoro o dva metry ze své osy. Tak má město Ústí dodnes svou šikmou věž.

Ani poválečný osud města nebyl jednoduchý. Po odchodu německých obyvatel přišli do města noví usadlíci. Blízkost rozsáhlé těžby hnědého uhlí, chemický a plynárenský průmysl, to vše znamenalo bohaté pracovní příležitosti, ale také neblahé působení na životní prostředí i zdraví obyvatel. Listopad 1989 přinesl i Ústí nad Labem novou naději do budoucnosti.

S osudy města je spojena i historie farního sboru Českobratrské církve evangelické (ČCE). Stejně jako v Teplicích a v Lounech se počátky

života českých evangelíků váží na sbor reformované církve v Krabčicích. V roce 1905 vznikla kazatelská stanice v Krásném Březně, v roce 1919, již jako součást ČCE, v Ústí nad Labem. Během války ovšem kazatelská stanice zanikla a až 1. srpna 1947 byl ustaven farní sbor. Stejně jako jinde v severním a západním pohraničí přišli po 2. světové válce i do ústeckého sboru noví obyvatelé. Členové sboru získali prostorovou vilu ve Dvořákově ulici. Kostel po Německé evangelické církvi připadl Církvi československé husitské (ČČSH), je však využíván oběma církvemi. Zajímavá je historie kostela. Je to novorománský kostel apoštola Pavla, postavený z režného zdiva (jeden z červených kostelů), v dnešní Rooseveltově ulici podle plánů architekta Zeissiga z Lipska v letech 1904 až 1906. Uvádí se, že klenba kostela byla ve své době největší v Čechách a že byly tehdy poprvé použity železobetonové prefabrikáty. Za zmínku stojí také cenné varhany od firmy Eule v Budyšině. Bohoslužebný prostor slouží podnes v původní podobě.

K farnímu sboru v Ústí n. Labem patří kazatelská stanice v Trmicích. Zdejší Ježíšův kostel byl postaven v letech 1905 až 1907 v novorománsko-gotickém slohu. Zvláštností je umístění modlitebny v prvním patře.

KRAJ VYSOČINA

Kraj Vysočina se rozkládá na pomezí Čech a Moravy. Protíná jej dálnice D1 z Prahy do Brna a zhruba uprostřed leží hlavní město kraje, Jihlava. Na severu sousedí kraj s Pardubickým krajem, na jihovýchodě s Jihomoravským, na jihozápadě s Jihočeským a na severozápadě se Středočeským krajem. Svou rozlohou 6796 kilometrů čtverečních je kraj Vysočina pátým největším krajem republiky. Na jeho území žije 512 582 obyvatel. Celý kraj leží v oblasti Českomoravské vrchoviny. Nejvyšší horu Javořici (837 metrů) najdeme v Jihlavských vrších. Územím kraje Vysočina prochází od severovýchodu k jihozápadu rozvodí moří: Severní moře zasahuje povodí Labe prostřednictvím Sázavy, úmoří Černého moře prostřednictvím Dunaje zase Svratka a Jihlava.

Kraj Vysočina patří k nejzachovalejším a nejzdravějším přírodním oblastem České republiky s krásnou přírodou, hlubokými lesy, řekami a rybníky. Žďárské vrchy a Železné hory mají statut Chráněné krajinné oblasti (CHKO). Českomoravská vrchovina je jako stvořená pro letní i zimní turistiku a poskytuje mnoho míst k odpočinku. Ne nadarmo byla a je vyhledávaným místem pro malíře, sochaře, básníky i spisovatele. Připomeňme jen „Otvírání studánek“ Bohuslava Martinů na slova vysočinského básníka Miloslava Bureše, malíře Antonína Slavíčka a sochaře Jana Štursu a Vincence Makovského.

Kraj Vysočina oplývá také historickými památkami. Na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO je zapsán historický střed Telče, klášterní kostel na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou, židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči. Kraj Vysočina se stará o další nemovité i movité národní kulturní památky, váží si také svých slavných rodáků a vzpomíná s úctou na všechny, kteří, většinou bezejmenní, právě zde na Vysočině pomáhali za druhé světové války partyzánům i za cenu ztráty vlastního života.

V kraji Vysočina se daří spíše lehkému průmyslu, jako je sklářský, dřevozpracující, textilní či potravinářský. Významná je samozřejmě také letní i zimní turistika.

Českobratrská církev evangelická (ČCE) má v kraji mnoho farních sborů se zajímavými církevními budovami. Navštívíme řadu venkovských tolerančních modliteben i některé kostely ve městech.

DAŇKOVICE

V Nedaleko Jimramova, v Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Žďárské vrchy, leží na jižním úbočí Buchtova kopce malá obec Daňkovice. V nadmořské výšce 685 metrů bydlí 136 obyvatel. Obec je zmiňována už roku 1350. Tehdy byla součástí pernštejnského panství a kromě selských usedlostí byly po stráních rozhozeny chaloupky nádeníků, ve vsi se tkalcovalo, obživu dávala chudá pole a práce v lese.

V roce 1750 již zde stála hospoda a tři cihelny. V té době dostaly Daňkovice také svou pečeť. V 19. století se zde začal rozvíjet i kulturní život, roku 1906 měla obec knihovnu. V první republice byla na Buchtově kopci postavena ozdravovna, kterou pro své účely zabrala za druhé světové války Hitlerjugend. Dnes je zde zdravotnické zařízení. Za války v okolí Daňkovic našli útočiště čeští a sovětsí partyzáni, které tajně podporovali členové zdejšího sboru.

Dnes jsou Daňkovice pro svou malebnost a krásné okolí vyhledávaným místem pro turistiku a rekreaci. Zachovaly se i některé venkovské chalupy; dvě z nich jsou památkově chráněné.

V období protireformace se v okolí Daňkovic, jako ostatně všude na Vysočině, ukrývali tajní evangelíci. Po vyhlášení Tolerančního patentu se skoro všichni obyvatelé přihlásili k reformovanému vyznání a již v roce 1782

se přidružili k jimramovskému sboru a později k sousednímu sboru v Německém (dnes Sněžné). První dřevěnou modlitebnu postavili daňkovičtí v roce 1785 a užívali ji přes třicet let. V roce 1818 byla na kraji vesnice postavena prostorná kamenná modlitebna s pěknou mansardovou střechou a rovnými pravoúhlými okny. Vchod do ní byl z polní cesty. Modlitebna si zachovala až do dnešní doby svůj původní vzhled; byly prováděny jen nutné opravy. Vnitřní uspořádání se také nezměnilo, zachovány jsou i nápisy s biblickými texty mezi okny. Cenné varhany pocházejí z jimramovského kostela. Kolem modlitebny se rozkládá hřbitov s kamennou zdí a dvěma branami. Nová fara byla postavena v roce 1906.

Farním sborem byly Daňkovice ustaveny 26. října 1904. Dnes ke sboru patří ještě kazatelská stanice v Borovnici s evangelickým kostelem z roku 1886.

HORNÍ DUBENKY

Horní Dubenky (600 m n. m. kolem 600 obyvatel) leží na sever od Javořícké vrchoviny s nejvyšší horou kraje Vysočina Javořicí (836 m). V tomto odlehlém, poměrně vysoko položeném kraji, kde pramení řeka Jihlava, vznikaly ve 13. století – v tzv. velké kolonizační vlně – vesnice, k nimž patřily i Horní Dubenky. Středem oblasti byl hrad Janštejn, jenž od roku 1383 patřil Jindřichovi z Hradce. Hrad byl pravděpodobně poničen v době husitských válek. V lese nedaleko Horních Dubenek se dodnes nacházejí jeho zbytky. V pozdějších dobách spadaly Horní Dubenky pod telčské panství. V roce 1423 zde došlo k přepadení husitského oddílu vedeného Janem Hvězdou z Vicemilic žoldněří Menharta z Hradce. Později bylo patnácté století poměrně klidnou dobou rozvoje zemědělství a řemesel; připomínají se sklárny v okolí Janštejna. Zato doba pobělohorská patřila k nejtěžším obdobím, která zdejší kraj zažila. Císařská armáda pustošila obce i krajinu, bojovali zde také Švédové. Následoval i náboženský útisk. V oblasti, kde po léta přetrvávala česká reformace, byla rekatolizace obzvláště silná. Podíleli se na ní jezuité z Telče i z Jindřichova Hradce. Na březích rybníků byly páleny zakázané knihy. Tajní evangelíci se scházeli u Studánky Páně pod Javořicí, ale i tam byli přepadáni. Shromažďovali se také v Zahrádkách u Brchaňů nebo ve mlýně na Doubravě.

Jakmile se v Horních Dubenkách dověděli o Tolerančním patentu, vydali se do Telče se žádostí o založení sboru. Byli však odmítnuti; právě byl založen sbor augsburského vyznání v nedaleké Velké Lhotě. Dubenečtí se však nedali. Obrátili se přímo na císaře Josefa II., a i když jich podle pravidel Tolerančního patentu bylo málo, vydal panovník 6. listopadu 1783 Nejvyšší dekret, kterým povolil utvořit v Horních Dubenkách samostatný sbor augsburského vyznání. Začátky chudého sboru byly těžké. Pozemky na stavbu fary, hřbitova i modlitebny byly pouze pronajaty. Stavba modlitebny byla zahájena v dubnu 1786 a již v říjnu téhož roku v ní byly slouženy první bohoslužby. Na rozdíl

od jiných tolerančních modliteben na Vysočině má tato místo dřevěného stropu zděnou klenbu. Kazatelna, kamenná podlaha i kruchta s varhanami byly pořízeny v pozdějších letech. Také vížka pochází až z roku 1857. Na počátku 20. století byla postavena nová fara a hospodářské budovy. Velké opravy se uskutečnily v 50. letech minulého století. K fáře byl tehdy přistavěn nový sborový sál, pojmenovaný podle dlouholetého významného kazatele Pavla F. Lanštjána, jemuž je také věnována pamětní deska. Hřbitov byl založen hned v roce 1782. Dnes k němu vede pěkná alej a najdeme tam náhrobky prvních kazatelů.

Rok 1989 znamenal i pro sbor v Horních Dubenkách výzvu k obnovené práci: konají se otevřená shromáždění pod širým nebem, na paměť pronásledování evangelíků jsou pravidelné bohoslužby u Studánky Páně a vzpomínka na M. Jana Husa bývá každým rokem na břehu Borského rybníka u památníku husitské bitvy.

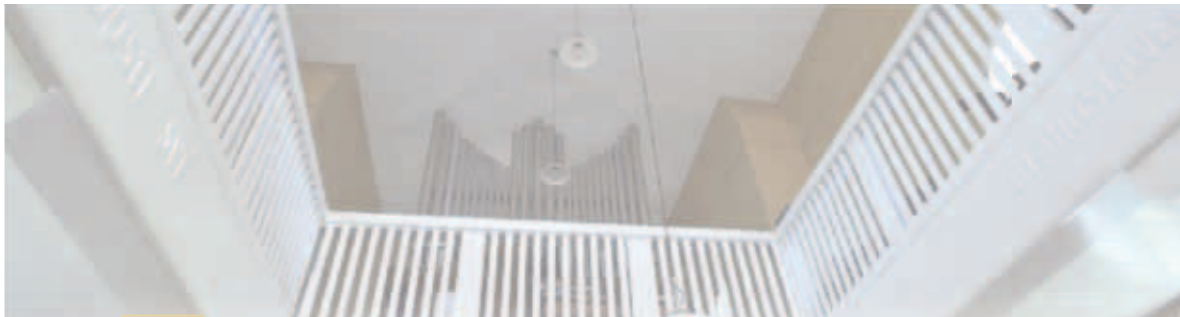
V letních měsících probíhá v Horních Dubenkách setkání s názvem Parrésia aneb Ráj srdce a labyrint světa, jehož smyslem je setkání evangelia a kultury.

Připomeňme ještě, že v Horních Dubenkách stojí pozdně barokní římskokatolický kostel. Na cestě k Janšteinu připomíná tzv. Žižkův kámen střetnutí husitů s vojskem Menharta z Hradce v roce 1423.

HORNÍ KRUPÁ

V

V Hornosázavské pahorkatině, na sever od Havlíčkova Brodu a neda-
leko od Dolní Krupé, leží vesnice
Horní Krupá (477 m n. m. 473 obyvatel). Byla
založena na ronoveckém panství v roce 1265.
Nedaleko Krupé jsou ještě patrné zříceniny
hradu Ronovec. Okolní krajina je členitá, proté-
ká zde Krupský a Jilemský potok. Kopec Volský
vrch s vyhlídkou měří 598 metrů.

Nedaleko vesnice najdeme také památkově
chráněný buk lesní, starý snad 300 let, s obvo-
dem kmene 620 cm. Velmi památné místo je
tzv. Jelení studánka, kde se po bitvě na Bílé
hoře scházeli tajní evangelíci k bohoslužbám.
Uprostřed vsi najdeme ještě staré usedlosti.
Za zmínku stojí, že v čísle 4 se v roce 1923
našla v tajné skrýši Postila Martina Zámor-
ského, českého kazatele ze 16. století. Pseu-
dogotická kaplička Panny Marie byla posta-
vena na konci 19. století. V roce 1928 zde byl
vybudován památník obět 1. světové války.
V Horní Krupé má svou modlitebnu také Církev
bratrská.

Počátky farního sboru Českobratrské církve
evangelické (ČCE) v Horní Krupé byly dost kruš-
né. I když okolní kraj pamatoval předbělohor-
skou dobu a tajní evangelíci zde přežili i proti-
reformaci, v době po vyhlášení Tolerančního
patentu se přihlásilo jen padesát rodin k refor-
movanému vyznání, a to nestačilo k vytvoře-
ní samostatného sboru. Byli přijati ve sboru
v Sázavě, který byl vzdálen šest hodin cesty.
V letech 1791–1824 zůstal sázavský sbor bez
kazatele. Přesto se evangelíci v Horní Krupé
nevzdali. Bohoslužby se konaly v soukromých
staveních, jednou za čas přišel mezi ně kazatel.
Samostatný sbor byl ustaven v roce 1867. Přes
bídu v kraji a jeho odlehlost se hrstka věřících

zasloužila o postavení modlitebny. V roce 1847
již stála nedaleko od vsi a byla slavnostními
bohoslužbami otevřena 30. října 1847. Samo-
statný sbor byl ustaven v roce 1867. Od ostat-
ních tolerančních staveb se modlitebna v Hor-
ní Krupé lišila svým vzhledem. Byla postavena
podle plánu stavitele Prchala z Hamru. Jedno-
lodní novoklasicistní modlitebna měla vysoká
okna s oblouky v horní části, trojúhelníkový štít
a pěkný vstupní portál. Uvnitř byly dvě dřevě-
né galerie, dvě řady lavic a kamenná podlaha.
Apsidu prosvěťovalo velké okno. První varha-
ny byly pořízeny v roce 1872.

V době vzniku modlitebny byla postavena
také škola, přestavěná ze zakoupeného hospo-
dářství. Členové sboru projevovali nesmírnou
obětavost, většinou to byli drobní zemědělci
a dělníci. Také fara, postavená v roce 1871,
měla své malé hospodářství. Budovy během
let vyžadovaly nejrůznější úpravy, byla zmo-
dernizována fara. Evangelická škola, která
jako poslední církevní škola sloužila až do roku
1930, byla později využívána jako zimní modli-
tebna a dnes je sídlem křesťanského střediska
ekologické výchovy Slunečnice.

Poslední, velmi zdařilé a citlivé úpravy tole-
ranční modlitebny, jež zůstala bez věže, byly
provedeny v letech 2006–2007 podle návrhu
výtvarnice Barbory Veselé. Celý areál respek-
tuje svou toleranční minulost a zasluží si naši
vděčnou pozornost.

HORNÍ VILÉMOVICE • KRALICE NAD ŌSLAVOU

HORNÍ VILÉMOVICE

Horní Vilémovice leží v oblasti Křižanovské pahorkatiny zhruba uprostřed mezi Třebíčí a Velkým Meziříčím. Obec v nadmořské výšce 590 m má 80 obyvatel. Od roku 1360 byla majetkem Víta z Vilémovic a v 16. století spadala pod třebíčské panství. Osudy Vilémovic jsou spjaty s osudy Jednoty bratrské. Evangelická tradice zde měla hluboké kořeny. Některé evangelické rodiny (rod Jašů) zde žijí přes 400 let.

V roce 1784 byl v Horních Vilémovicích založen reformovaný sbor, v němž se scházeli evangelici ze širokého okolí. Toleranční modlitebna byla postavena v letech 1784–1788. Byla to jednoduchá obdélníková stavba s malými dveřmi a s valbovou šindelovou střechou. Později byla vybavena kazatelnou, ohrádkou kolem stolu Páně, křtitelnicí a lavicemi. Na kruchtu byly pořízeny varhany až v roce 1902. V tomto roce byla také přistavěna věž s hodinami a zvony. V této podobě, po nemnoha úpravách, zůstala modlitebna zachována až do současnosti.

Původní fara byla postavena hned vedle modlitebny. V roce 1933 byla ve vesnici vybudována pěkná moderní fara uprostřed zahrady, jež slouží jako sborový dům, zimní modlitebna i jako byt kazatele.

Kazatelská stanice v Kralicích nad Oslavou má pro Českobratrskou církev evangelickou (ČCE) velký význam díky Jednotě bratrské. Její členové velmi dbali na vzdělání a tam, kde působili, zakládali také školy. V letech 1575–1620 byla taková škola v Ivančicích. Jedním z nejvýznamnějších představitelů Jednoty bratrské byl biskup Jan Blahoslav, který v roce 1557 založil v Ivančicích proslulou bratrskou tiskárnu. Její osudy úzce souvisejí s Kralicemi, nynější kazatelskou stanicí Horních Vilémovic.

První zmínka o Kralicích pochází z roku 1310. Kralická tvrz vznikla někdy na počátku 15. století a ve čtyřicátých letech století následujícího byla přestavěna na menší renesanční zámek. V roce 1572 prodali majitelé zámku své zboží Janu staršímu ze Žerotína, kterému patřilo sousední panství Náměšť nad Oslavou. Kralický zámek byl zničen za třicetileté války, Kralice zůstaly součástí náměšťského panství.

Když vydal Rudolf II. v roce 1577 mandát proti náboženským novotám na Moravě, což se týkalo i Jednoty bratrské, přijal její členy Jan ze Žerotína na Kralickou tvrz. Sem byla přenesena tiskárna z Ivančic i bratrská knihovna a mohlo pokračovat jedinečné dílo, jehož vyvrcholením byl český překlad Bible, slavná Bible kralická (v letech 1579–1594). Členové Jednoty bratrské zde mohli pod záštitou Žerotínů působit a tisknout knihy přes čtyřicet let. Po bitvě na Bílé hoře byla tiskárna pro větší bezpečnost umístěna v náměšťském zámku, a když v roce 1628 musel i Karel starší ze Žerotína opustit vlast, byla tajně převezena do polského Lešna.

Dnes najdeme v Kralicích cenné památky na tuto dobu v Památníku Bible kralické, připomínkou je i pomník na náměstí, a kostelík sv. Martina. V obci stále pokračuje archeologický výzkum.

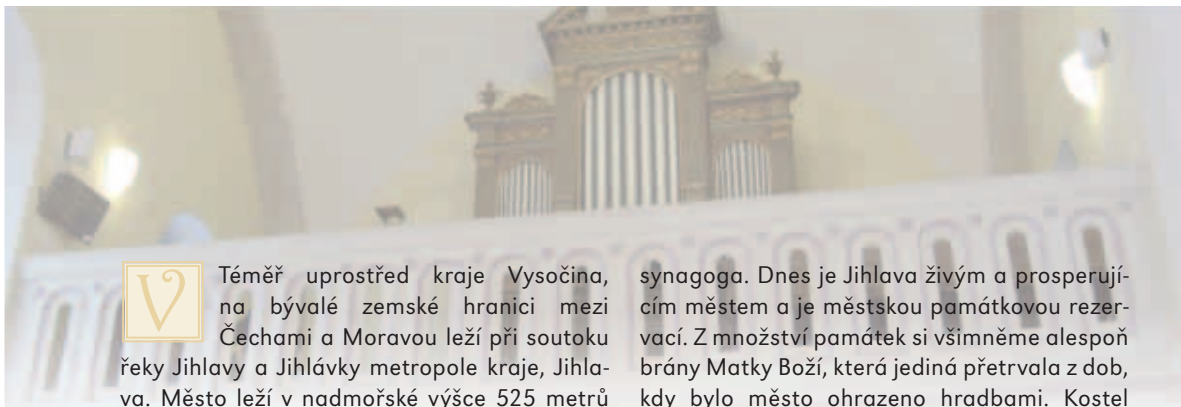
HORNÍ VILÉMOVICE

KRALICE – PAMÁTNÍK BIBLÉ KRALICKÉ

JIHLAVA

Téměř uprostřed kraje Vysočina, na bývalé zemské hranici mezi Čechami a Moravou leží při soutoku řeky Jihlavy a Jihlávky metropole kraje, Jihlava. Město leží v nadmořské výšce 525 metrů a žije zde přes 51 000 obyvatel.

Jihlava je prastaré město. Již na konci 12. století se připomíná slovanská vesnice s kostelíkem sv. Jana Křtitele. Díky nálezu stříbrné rudy na řece Jihlávce vzniklo zde ve 13. století královské horní město, které se rychle rozvíjelo. Rychle postupovala také kolonizace převážně z německých zemí. V této době přišli do města také dominikáni a minorité a založili zde kláštery. Tehdy byl také postaven farní kostel sv. Jakuba většího. Město bylo obehnané hradbami, na náměstí se stavěly domy s podloubími a Jihlava patřila k předním městům království. Těžba stříbra upadla koncem 14. století. Za husitských válek stálo město na straně císaře Zikmunda. Za jeho přítomnosti byla v Jihlavě v roce 1436 slavnostně vyhlášena kompaktata, zaručující svobodné přijímání podobojí. Město se chovalo odbojně proti Jiřímu z Poděbrad; proto bylo obsazeno královským vojskem.

V 15. a 16. století nahradila těžbu stříbra výroba suken, která byla velmi výnosná. V roce 1526 město vyhořelo. Nové domy byly stavěny v renesančním slohu. Za třicetileté války a během švédské okupace bylo město značně poškozeno a později obnoveno v barokním duchu.

Nový rozvoj začal v 19. a 20. století. Týkal se kulturního života i přibývání průmyslu. Jihlava byla tehdy středem německé jazykové enklávy. V důsledku této situace došlo zde po druhé světové válce k obdobným přesunům obyvatelstva jako v pohraničních městech. Za války byla obsazena Němci a zničena byla i židovská

synagoga. Dnes je Jihlava živým a prosperujícím městem a je městskou památkovou rezervací. Z množství památek si všimněme alespoň brány Matky Boží, která jediná přetrvala z dob, kdy bylo město ohrazeno hradbami. Kostel sv. Jakuba většího, dostavěný v roce 1257, je národní kulturní památkou. Kostel sv. Jana Křtitele je jedním z nejstarších dochovaných kamenných kostelíků na Vysočině, postavený v románském slohu ještě před rokem 1200. Dnes je přestavěn barokně. V jezuitském kostele sv. Ignáce z Loyoly jsou uchovávány dvě unikátní gotické plastiky – Pieta z konce 14. století a tzv. Přemyslovský kříž – socha Ukřižovaného z poloviny 14. století. Obě plastiky patří k národním kulturním památkám.

Českobratrská církev evangelická (ČCE) získala kostel po Německé evangelické církvi po druhé světové válce, po odchodu německého obyvatelstva z Jihlavy. Český evangelický sbor v Jihlavě byl založen už v roce 1928. Evangelíci se mohli scházet v luterském německém kostele, který byl postaven v novorománském slohu v roce 1878. Česká evangelická shromáždění v tomto kostele se konala i za druhé světové války. Po válce získal sbor i pěknou farní budovu. V kazatelské stanici ve Střížově je modlitebna z roku 1925.

Kromě ČCE působí v Jihlavě římskokatolická církev, Církev československá husitská (CČSH), Právoslavná církev, Evangelická církev metodická a Církev apoštolská.

KOSTEL

SBOROVÝ DŮM JIHLAVA

JÍRAMOV

V Městys Jimramov se rozkládá na soutoku Fryšávky a Svatky v Hornosvratecké vrchovině na východním okraji Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Žďárské vrchy. V nadmořské výšce 495 metrů žije kolem 1200 obyvatel.

Jimramov byl založen ve 13. století při kolonizaci kraje. Jeho historie bývá spojována s hradem Skály (Štarkov), z něhož dnes zbyla jen zřícenina. Z roku 1392 je v Jimramově tvrzi, která později patřila rodu Pernštejnů. V roce 1588 ji získal Pavel Katharýn z Kataru, jenž si vyvolil Jimramov za svoje sídlo a přestavěl tvrz v renesančním stylu. V 18. století rozšířili tvrz na zámek Belcrediové, kteří jej vlastnili až do roku 1945. Během doby se stalo z Jimramova pěkné městečko; ani ono však nebylo uchráněno před požáry a ve třicetileté válce bylo poničeno Švédy. Na náměstí najdeme klasicistní školu, ve které je umístěna výstavní síň a pamětní síň jimramovských rodáků (Jan Karafiát, bratři Alois a Vilém Mrštíkové). Také některé domy mají klasicistní charakter. Na rodném domku Jana Karafiáta je umístěna pamětní deska. Radnice je empírová. Na návrší nad obcí stojí římskokatolický kostel Narození Panny Marie, původně gotický, v 18. století barokně přestavěný. V roce 1786 k němu přibyl evangelický kostel. Historické jádro Jimramova je městskou památkovou zónou. Život sboru probíhá v souladu s životem obce. Za druhé světové války se členové sboru připojili k obětavé pomoci partyzánům. Přežili i dobu totalitního režimu.

Jimramov a jeho okolí bylo a zůstalo evangelické. V roce 1609 za Viléma Dubského z Třebomyslic byl ustaven církevní řád, podle něhož byly vedeny bohoslužby a vysluhována večeře Páně podobojí způsobou. Navzdory protireformaci se po vyhlášení Tolerančního patentu přihlásilo k helvetskému vyznání téměř všechno obyvatelstvo Jimramova a okolních vesnic. Věřící se shromažďovali nejprve u sousedů, později jim vrchnost přidělila starou mandlovnu. Místo k postavení modlitebny bylo získáno na bývalém hřbitově, na návrší proti katolic-

kému kostelu. Modlitebna se šindelovou mansardovou střechou byla posvěcena 26. října 1786. Podle tolerančních předpisů neměla věž. Ta byla přistavěna až v roce 1884. V té době přibýly do kostela galerie a varhany. Mezi oběma kostely jsou původně přísně oddělené hřbitovy, dnes již zeď mezi nimi není. Interiér původní modlitebny zachovával zvyklosti reformované církve. Později došlo k různým úpravám. Najdeme zde krásně zdobenou kazatelnu a ohrádku kolem stolu Páně, lavice seřazené podle zvyklostí reformované církve. Při posledních úpravách kostela v osmdesátých letech 20. století došlo těsně před ukončením prací podle návrhu výtvarníka Miroslava Rady k požáru střechy a při záchranných pracích byl znehodnocen i interiér. Kostel byl znovu otevřen až v roce 1988. Za zmínku stojí, že brzy po požáru věnovala sousední katolická farnost značný obnos na záchranu kostela.

Evangelická fara na náměstí slouží od roku 1791. Později byl v domě zřízen sborový sál, který se dnes nazývá Karafiátova síň a je vyzdoben obrazy Miroslava Rady na motivy známých Broučků.

Doba totalitního režimu nebyla pro sbor lehká. Tehdejší vládcí pronásledovali faráře i mladé lidi, kteří se scházeli v nedalekém Zbytově. Několik vysočinských farářů bylo zbaveno státního souhlasu. Po listopadu 1989 čekaly jimramovský sbor nové úkoly. V roce 1991 byl kostel obohacen o nové varhany, které jsou využívány nejen při bohoslužbách, ale také při koncertech duchovní hudby. Živý sbor vzpomíná s úctou na dílo svých předků a vyhlíží s nadějí do budoucnosti.

KRUCEMBURK • ČHOTĚBOŘ

KRUCEMBURK

V

V místech, kde se stýkají Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Železné hory a Žďárské vrchy, několik kilometrů od Ždírcce, najdeme obec Krucemburk (nadmořská výška 561 metrů a 1600 obyvatel). V okolí jsou hluboké lesy, v rybníku Řeka je příjemné koupání a nedaleko stojí za návštěvu národní přírodní rezervace Ransko. Na Veselem kopci severně od Krucemburku byl vybudován skanzen lidových staveb a technických památek Vysočiny.

Krucemburk byl založen Řádem německých rytířů ve 13. století. Kostel sv. Mikuláše má románské základy, později byl přestavován. V polovině 14. století se již mluví o městečku, ještě později bylo Krucemburku přiděleno právo výročních trhů. Patnácté a šestnácté století je obdobím rozkvětu, v roce 1590 získává obec stříbrnou pečeť. V době třicetileté války se stali majiteli panství Ditrichštejnové. Obci se nevyhnuly požáry, nastal všeobecný úpadek a pronásledování nekatolíků. Ke konci 18. století se městečko pomalu začalo probouzet k životu.

Toleranční patent z roku 1781 přinesl i do Krucemburku náboženské uvolnění. Rok nato zde byl založen nejstarší sbor augsburškého vyznání v Čechách. Bohoslužebná setkávání se nejprve konala ve stodole, podobně jako v prvopočátcích mnoha sborů po vyhlášení Tolerančního patentu. První dřevěná modlitebna byla postavena během června 1786. Ta ovšem velmi brzy začala chátrat. Nové modlitebny se věřící v Krucemburku dočkali až v roce 1840. Měla stále ještě toleranční charakter bez věže, jedinou změnou byl vstup na kratší straně obdélníkového prostoru stavby. Svou jednoduchost si modlitebna zachovala do dnešních časů, jen interiér byl později upravován. Pro budovu fary bylo zakoupeno

stavení nedaleko modlitebny a upraveno pro shromažďování a zázemí sborové práce.

Období druhé světové války znamenalo pro celou obec i pro sbor těžkou zkoušku. Mezi oběťmi nacismu byl i kurátor František Šešulka s manželkou, kazatel sboru Bohumil Lopour byl koncem války zatčen a uvězněn. Další tragédie potkala Ždírec a Krucemburk ještě 9. května 1945: těžký nálet připravil o život dvě desítky obyvatel. Tuto událost připomíná pomník, jehož autorem je Vincenc Makovský. Mezi umělci, kteří si Krucemburk oblíbili a rádi se tam vraceli, byl také malíř Jan Zrzavý. Je pohřben na zdejším katolickém hřbitově a jeho život a dílo připomíná pamětní síň na obecním úřadě.

V roce 1945 byl Krucemburk úředně přejmenován na Křížovou. Na základě referenda v roce 1993 se však občané rozhodli vrátit se k původnímu názvu svého domova.

V krásném údolí řeky Doubravky nedaleko Chotěboře bylo v roce 1971 otevřeno jedno z rekreačních zařízení Českobratrské církve evangelické (ČCE). Do pěkných chatiček sem jezdily na tábory děti z evangelických rodin, později začalo středisko sloužit prázdninovým pobytům rodin s dětmi. Chatičky se postupně upravují. Pravidelně se zde konají rekreační pobyty dětí s postižením. Mimo prázdniny jsou každoročně připravovány pobyty pro seniory. Je zde mnoho možností k vycházkám, ale také ke společnému setkávání a zájmovým činnostem.

KS CHOTĚBOŘ
MODLITEBNA ČČSH

KRUCEMBURK

V Na západním okraji Českomoravské vrchoviny, v oblasti, kde se také říká Křemešnická vrchovina, najdeme obec Moravče. Leží jižně od silnice, která spojuje Tábor s Pelhřimovem, má 200 obyvatel a nadmořskou výšku 595 metrů. Tato oblast se nazývá Česká Sibiř pro převládající nepříznivé povětrnostní podmínky. I tak nevládná krajina však byla v minulosti osidlována a váže se k ní zajímavá historie.

Pelhřimovsko patřilo knížatům z rodu Slavníkůvců, dokud nebyli v roce 997 vyvražděni rodem Přemyslovců. Centrem kraje se stala Želiv. Majitelé panství se střídali, jak to bylo obvyklé i jinde v Čechách a na Moravě. Po bitvě na Bílé hoře věnoval císař celou oblast pražskému arcibiskupství, které ji vlastnilo až do roku 1848. Nejstarší zápis o Moravči pochází z roku 1379. Obec se pozvolna rozvíjela, kolem návsi se stavěla selská stavení. Požáry ovšem nebyly ani tady výjimkou.

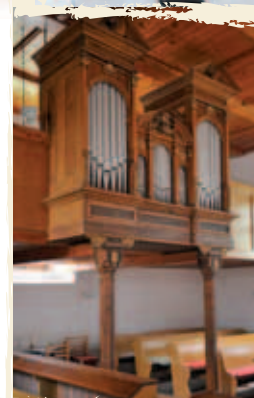
Vývoj obce v minulosti závisel na náboženských otázkách. Kraj byl evangelický a teprve doba po bitvě na Bílé hoře znamenala krutou změnu. Pražské arcibiskupství zahájilo rekatolizaci, na níž se podílel i kněz Koniáš. Pronásledování pro víru trvalo dlouhou dobu, ale v Moravči zůstalo přesto mnoho tajných evangelíků, kteří se hned po vyhlášení Tolerančního patentu přihlásili k reformovanému vyznání.

V prosinci 1783 přišel do Moravče z Uher první farář Jan Szalatnay a mohl být založen sbor. Již 29. února 1784 měl své první kázání ve stodole u Jírů. V témže roce byla postavena

dřevěná fara, vyměřen hřbitov a v roce 1785 se začalo se stavbou zděné modlitebny podle platných tolerančních zásad. Modlitebna byla vysvěcena 4. listopadu 1785. Vnitřní vybavení odpovídalo zavedeným zvyklostem. V roce 1876 byla podle plánů pelhřimovského stavitel Štěpána Walsera přistavěna novogotická věž. Při dalších opravách byly restaurovány nápisy s biblickými verši z roku 1788. Fara byla opakovaně opravována a dnes je součástí sborového života i domovem kazatele. Na hřbitově najdeme náhrobky jeho předchůdců.

Život Moravče v 19. století ovlivnila výstavba železnice z Tábora do Horní Cerekve. Obec se rozšířila o domy, na něž si moravčeti vydělali při stavbě dráhy. Za doby první Československé republiky se rozvíjela spolková činnost, vznikl ochotnický spolek, díky učitelům evangelické školy se připomínala různá důležitá výročí.

Druhá světová válka tento příznivý vývoj přerušila. Židovští obyvatelé Moravče se domů již nevrátili. Na konci války byla Němci vypálena sousední ves Leskovice. Mezi mnoha obětmi byli i členové sboru v Moravči. Přešla léta a Moravče se po roce 1989 stala moderní prosperující obcí. Její sbor vděčně opatruje odkaz svých předků.

NOVÉ MĚSTO NA MORAVĚ

Nové Město na Moravě bývá nazýváno srdcem Horácka a jeho okolí je považováno za nejkrásnější část Českomoravské vrchoviny. Možná je to tím, že město má zvláštní kouzlo v působivém spojení výstavného města s krásnou a lehce dosažitelnou přírodou, která je obklopuje.

Nové Město na Moravě (600 m n. m. 10 532 obyvatel) bylo založeno v roce 1250 zakladatelem cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou Bočkem z Obřan. Koncem 15. století získali město i panství Pernštejnové; město vzkvétalo zejména za Vratislava z Pernštejna a za Viléma Dubského z Třebomyslic. Ten zde koncem 16. století nechal postavit renesanční zámek. Po bitvě na Bílé hoře získal zámek i panství kardinál Ditrichštejn. Ten povýšil v roce 1635 Nové Město na město. Dnes tvoří zachovalé historické jádro městskou památkovou zónu.

Nejstarší památkou je katolický kostel sv. Kunhuty na Vratislavově náměstí. Je v něm zachován gotický presbytář. Postupně byla přistavována chrámová loď a věž, v roce 1723 však kostel postihl velký požár. Zajímavá je tzv. černá kaple, vyzdobená sgrafity akademického malíře Karla Němce, místního rodáka. Ten vyzdobil také hřbitovní kapli Nanebevzetí Panny Marie. V původním renesančním záměčku, několikrát přestavovaném, naposledy v novorenesančním stylu, je dnes Horácká galerie. V bývalé radnici z roku 1555 sídlí Horácké muzeum.

Ve městě se narodilo nebo v něm tvořilo několik pozoruhodných umělců. Připomeňme dva z nich, sochaře Jana Štursu a jeho žáka Vincence Makovského. Jejich díla patří k našemu kulturnímu dědictví. Vratislavovo náměstí bylo upraveno podle architektonického návrhu Vincence Makovského a najdeme zde jako v působivé venkovní galerii řadu výtvarných děl, především Štursovu bronzovou sochu Raněný před umělcovým rodným domem, pomník Františka Palackého či bustu Tomáše G. Masaryka. Na místě původní evangelické modlitebny je umístěna busta Jana Amose Komenského, dílo sochaře Julia Pelikána.

Nové Město na Moravě je cílem příznivců letních i zimních sportů. Jsou zde ideální běžecké lyžařské tratě; závod Zlatá lyže se zde pořádá od roku 1934.

Protireformace nastolená po bitvě na Bílé hoře byla v Novém Městě a okolí velmi důsledná. Evangelíci přivítali Toleranční patent s radostí a hlásili se k reformovanému vyznání. Sbor byl oficiálně ustaven v roce 1783. První bohoslužby se zde konaly na konci roku 1782. Malá toleranční modlitebna stála již v roce 1784 a po různých úpravách sloužila až do roku 1897, kdy byl položen základní kámen k vybudování nového kostela. Stavbu v novoklasicistním stylu navrhl vídeňský architekt Ferdinand Glaser a kostel postavil stavitel Josef Sadílek. Glaser navrhl i vnitřní zařízení, jež zůstalo do dnešní doby nezměněno. Slavnostní bohoslužby k posvěcení kostela se konaly v září 1898. Kostel byl několikrát opravován a slouží velkému, živému sboru, který se o něj pečlivě stará. Od kostela přejdeme přes zahradu k faře, která byla postavena na místě předchozí, nevyhovující, v roce 1947.

V Novém Městě na Moravě je také evangelický hřbitov, na němž je pochován člen farního sboru, národní umělec Vincenc Makovský, a bývalý synodní senior Českobratrské církve evangelické (ČCE) ThDr. Josef Křenek.

V Odbočka na Pelhřimov je v polovině cesty po dálnici D1 z Prahy do Brna. V mírně zvlněné lesnaté krajině, které vévodí poutní místo Křemešník (765 m) s dobrou vodou, kostelem a rozhlednou, najdete v nadmořské výšce 500 metrů Pelhřimov, městskou památkovou rezervaci se skoro 17 000 obyvatel. Je zde sídlo farního sboru Českobratrské církve evangelické (ČCE).

V roce 1290 dovolil král Václav II. v těchto místech založit město. To se brzy začalo rozrůstat kolem kostela sv. Víta, také vlivem kolonizace, do jisté míry německé. Za husitských válek stál Pelhřimov na straně husitů a dal jejich hnutí význačného myslitele Mikuláše Biskupce z Pelhřimova, který obhajoval na basilejském sněmu v roce 1433 husitské požadavky. Ve městě se konaly také zemské sněmy. Šestnácté století bylo obdobím rozvoje; v roce 1596 byl Pelhřimov povýšen na královské město. Po stavovském povstání v roce 1618 bylo město stiženo represemi, ničily je velké požáry. Tím byl však paradoxně dán prostor stavebnímu rozvoji: na náměstí najdeme rozmanité stavební slohy od gotiky, renesance, baroka až po secesi, funkcionalismus a konečně kubismus, v podobě Fárova domu z let 1913–1914 od architekta Pavla Janáka.

Ve městě je mnoho dalších historických budov; připomeneme si nejvýznamnější památku, kostel sv. Víta z druhé nebo třetí čtvrtiny 13. století. Za husitské doby se zde sloužily služby Boží podobojí. Kostel byl upravován renesančně, později barokizován. Velkou vzácností je raně barokní oltář z roku 1687 s oltářním obrazem sv. Floriána. Oltář patří mezi movité kulturní památky kraje Vysočina. Z věže původně gotického kostela sv. Bartoloměje je za pěkného počasí vidět do daleka.

Po vyhlášení Tolerančního patentu se v Pelhřimově nenašli žádní evangelíci. Až v roce 1910 zde byla založena kazatelská stanice sboru ve Strměchách. Největším problémem pro pelhřimovské evangelíky bylo najít místo pro shromažďování. Pokoušeli se o to mnohokrát, v hostinci, ve škole, v bývalé židovské synago-

ze. Teprve v roce 1991 dostali od města darem dům v Růžové ulici. Díky nezměrnému úsilí členů sboru, podpoře města i přátel z domova i ze zahraničí, mohlo dojít k celkové rekonstrukci domu. Velkou pomocí bylo vybudování kanceláří Čedoku v přízemí budovy. Sborový dům byl slavnostně otevřen 30. května 1993. Dnes tvoří Pelhřimov a Strměchy jeden sbor.

Seďm kilometrů na východ od města, v Křemešnické vrchovině, 584 metry nad mořem, leží vesnice Strměchy se 133 obyvateli. Připomíná se již v roce 1379. Tradice Pelhřimovska a tedy i Strměch je husitská. Tajní evangelíci zde přežívali i v těžkých dobách protireformace. S vyhlášením Tolerančního patentu v roce 1781 vrchnost nijak nespíchala. O jeho vydání se ve Strměchách dozvěděli náhodou od příbuzných a přihlásili se k reformovanému vyznání. Počtem však nestačili přísným tolerančním předpisům. Připojili se tedy ke vzdálené Moravci. Později začalo evangelíků přibývat a v roce 1787 byl ve Strměchách založen filiální sbor. Jeho členové hned začali pomýšlet na stavbu modlitebny. Sami se postarali o pozemek na mírném návrší nad vesnicí, sami opatřili stavební dříví. V listopadu 1788 byla nová modlitebna posvěcena. Byla velmi jednoduchá, s hliněnou podlahou a s malými okénky. Později, hlavně po zrušení tolerančních opatření, mohla být lépe vybavena. K přistavění věže však nedošlo, a tak si modlitebna zachovala svou prostou, ale působivou podobu. Hřbitov kolem ní je také původní, s náhrobky prvních kazatelů.

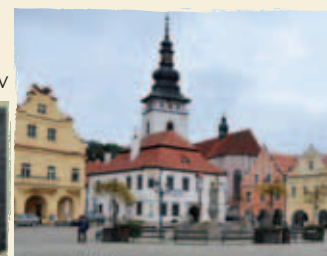
Samostatný sbor byl založen v roce 1869. Fara byla postavena uprostřed vesnice. Za farou je rozlehlý pozemek a podkrovní místnosti v přístavku. Opravy, které se zde prováděly koncem devadesátých let 20. století, se již soustředily na rekreační využití, protože sídlo sboru je v Pelhřimově.

STRMĚCHY

PELHŘIMOV

PROSEŤÍN

Prosetín je malá obec nedaleko Bystřice nad Pernštejnem. Kopec Vrchy na sever od obce měří 637 metrů. Hornosvratecká vrchovina se směrem k jihu již otvírá do Jihomoravského kraje. V Prosetíně jsme ale ještě vysoko, v nadmořské výšce kolem 561 metru. Žije zde něco přes 400 obyvatel. Okolní krajina je krásná; navíc zde najdeme vzácnou přírodní lokalitu Kocoury s bohatou květenou na vápencové půdě.

Prosetín se připomíná v roce 1390, kdy celá oblast patřila rodu Pernštejnů. V jejich rukou zůstala až do 16. století, kdy přešla na kunštátské panství. Na začátku 17. století bývala v Prosetíně tvrz, ale zřejmě zanedlouho zanikla. Na místě původního malého kostela sv. Markéty byl v 18. století postaven nový, větší katolický kostel s farou.

V celém kraji bývala převaha evangelíků. Protireformace zde nebyla tak hrozivá, kraj byl příliš odlehlý. Tajní evangelíci se scházeli k bohoslužbám v jeskyni v Páleninách a předávali si zakázané knihy. Po zveřejnění Tolerančního patentu se všichni obyvatelé Prosetína přihlásili k reformovanému vyznání. Sbor byl založen v roce 1782 a v témže roce v březnu se na návrší nad vsí v blízkosti velkého dubu začala stavět zděná modlitebna. Již 26. října 1782 se konaly první bohoslužby. Vybavení modlitebny dosud odpovídá reformovanému

pojetí: kazatelna je umístěna na delší straně a před ní stojí stůl Páně s vyřezávanou ohradkou. Varhany jsou na masivní kruchtě od roku 1912. Během let bylo nutné sáhnout k některým opravám. Nejdůležitější byla přístavba novorenesanční věže k průčelí modlitebny. Tehdy, bylo to v roce 1897, byl také upraven vchod do kostela. Zároveň s kostelem byl založen i hřbitov. Fara stojí ve vesnici, v roce 1893 nahradila nová budova původní faru z roku 1784. Místní evangelická škola pomáhala zakládání knihoven i v okolních vesnicích.

Prosetínský sbor dal základ ke vzniku farních sborů Českobratrské církve evangelické (ČCE) v Rovečném a v Olešnici. Ani Prosetínu se nevyhnul neblahý osud během druhé světové války. Mnoho členů sboru pomáhalo partyzánům. Nitky odbojové činnosti se sbíhaly na evangelické faře. Kurátor sboru Jaroslav Just byl vězněn a několik členů zaplatilo za svou statečnost životem. Památný dub u kostela dosud stojí a je tichým svědkem minulosti i současnosti.

ŠÁZAVA

V Mezi Žďárem nad Sázavou a Příbyslaví leží na horním toku řeky Sázavy obec stejného jména – Sázava. Bydlí zde necelých 600 obyvatel. Je obklopena krásnou krajinou Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy (CHKO). Sázava za svůj původ vděčí dávným snahám osídlit panenskou půdu, klučit (žďářit) lesy; také těžba železné rudy a stříbra, i když ne ve velké míře, se zde začala rozvíjet. K dalšímu osídlení přispělo také založení cisterciáckého kláštera v nedalekém Žďáru nad Sázavou v polovině 13. století. Z té doby pocházejí také první zmínky o obci. Na začátku 15. století se na řece začaly objevovat první hamry, vodou poháněné kovárny. Byly velmi důležité pro výrobu železných zemědělských nástrojů. Jeden takový hamr vznikl i v Sázavě a pracoval až do roku 1714, kdy jej spolu s mlýny i s celou vesnicí zničila velká povodeň po protřžení hráze rybníka Dářko. Poté hamr již svou činnost neobnovil. Požáry a epidemie se nevyhnuly ani Sázavě, zvláště v těžkých dobách 17. století. Od 19. století se začal na venkově rozvíjet kulturní život. Dnes je Sázava i díky svému půvabnému okolí dobrým místem k životu.

S osudy obce je úzce spjatá historie farního sboru Českobratrské církve evangelické (ČČE) v Sázavě. Husitská tradice v kraji žila. Vždyť Jan Žižka porazil v roce 1422 u tehdy Německého Brodu vojska císaře Zikmunda. V nedaleké Příbyslavi pak 11. října 1424 zemřel. Také v pozdějších dobách zde žila víra podobojí a nevymýtila ji zcela ani snaha kardinála Ditrichštejna o násilnou rekatolizaci. Tajná shromáždění se konala v mlýnech, do vesnic se

dostávaly „kacířské“ knihy. Také v Sázavě se evangelíci scházeli ve Špinarově mlýně.

Po vyhlášení Tolerančního patentu se hned v roce 1783 připojili sázavští evangelíci ke sboru augsburského vyznání v Krucemburku, ale už za rok vytvořili samostatný reformovaný sbor. Brzy bylo vybráno místo pro modlitebnu a hřbitov. Stavba byla započata také díky finanční pomoci mlynáře Špinara 15. července 1785 a již 20. listopadu toho roku mohla být slavnostně posvěcena. Modlitebna v Sázavě obdržela výjimku proti přísným tolerančním předpisům: mohla mít půlkruhovou apsidu. Na podlahu byly položeny kamenné dlaždice. Zanedlouho dostala modlitebna novou kazatelnu a lavice. V roce 1885 byla v průčelí přistavěna novorománská věž. Zvony pocházejí z kostela v Černilově. Fara byla postavena v letech 1847 až 1848. Dnes je v ní kromě bytu kazatele vybudována sborová místnost a další prostory pro činnost živého sboru. V blízkosti kostela stojí mohutná lípa, která pamatuje začátek jeho stavby. Během druhé světové války se ani sázavskému sboru nevyhnula tragédie. Tehdejší farář a senior Emil Pokorný byl pro ukrývání člověka hledaného gestapem zatčen a zemřel v roce 1943 ve vězení.

V poválečné době se v Sázavě konaly biblické kurzy brněnských i jiných sborů v nedalekém letním středisku Sázava. Sázavský farní sbor má své kazatelské stanice v Příbyslavi a ve Žďáru nad Sázavou.

SNĚŽNÉ

V Sněžné (dříve Německé) leží v Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Žďárské vrchy v nadmořské výšce 680 m a žije zde 778 obyvatel. Vznik obce je dáván do souvislosti s kolonizací ve 13. a 14. století. První písemná zpráva pochází z roku 1335. Panství zčásti vlastnili pánové z Pernštejna, zčásti cisterciácký klášter ve Žďáru nad Sázavou. Lidé se tehdy živili tkalcovstvím, půda nebyla příliš úrodná. Byly zde ale doly na železo a několik skláren. Z roku 1582 je dodnes zachovaná tzv. vítací číše pánů z Pernštejna ze sklárny ve Vřísti. V 18. století došlo k rozvoji železářství.

Původní kostel sv. Kateřiny z roku 1625 zničil za třicetileté války. V polovině 18. století byl ve Sněžném postaven kostel sv. Kříže. Rozvoj obce nastal v 19. a 20. století. Překrásná krajina lákala do Sněžného a jeho okolí výtvarníky i básníky. Doma se zde cítil František Halas, Ludvík Kundera, Miloslav Bureš. V roce 1925 byl na náměstí ve Sněžném postaven památník české reformace s reliéfy T. G. Masaryka, M. Jana Husa, Jana Žižky a J. A. Komenského od sochaře Julia Pelikána.

Sněžné a okolí bývalo vždy evangelické. Protireformace zde probíhala stejně uprtně jako na celé Vysočině. Po vydání Tolerančního patentu se hlásily k reformovanému vyznání celé rodiny, dokonce i celé obce. V roce 1784 byl ustaven sbor, první kazatel přišel z Uher.

S výstavbou modlitebny a fary bylo započato až v roce 1788. Modlitebna byla malá a skromná. V polovině 19. století již nestačila, a proto došlo ke stavebním změnám. Modlitebna byla zvýšena a prodloužena a byla přistavěna věž. Na protilehlé straně vznikla malá apsida, původně rovná okna dostala v horní části půlkruhový tvar. Varhany jsou v kostele od roku 1937. Původní fara vydržela 110 let. V roce 1898 ji nahradila nová budova, která je využívána dodnes.

Válečná léta byla těžká i ve Sněžném, členové sboru pomáhali partyzánům. Za totalitního režimu nastala kromě jiných starostí obtížná léta zemědělské kolektivizace.

Období po roce 1989 přineslo všem úlevu. Ve Sněžném došlo v roce 1994 k posledním úpravám interiéru kostela podle návrhu ostravského výtvarníka Daniela Balabána. Evangelický kostel ve Sněžném byl a je působivou dominantou obce i okolí.

TELČ

„Moravské Benátky“, „Západomoravské Atény“ a řada dalších označení charakterizují město, jehož jádro bylo v roce 1992 zapsáno do seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Leží na jihu Českomoravské vrchoviny pod Jihlavskými vrchy ve výšce 526 m n. m. a má 5657 obyvatel.

Telč vyrostla v polovině 13. století pravděpodobně na křižovatce dvou zemských cest v povodí Telčského potoka. Postupným zřizováním rybníků na jeho klikatém toku vznikla ve střední Evropě ojedinělá městská vodní pevnost, jejíž někdejší rozsah a význam je pozornému návštěvníku dosud patrný. Nejstarší historie města připomíná pozdně románská věž, gotické kostely sv. Jakuba a sv. Ducha v městském centru, kostel P. Marie na Starém městě, část zachovalých hradeb s románskou baštou a také původní hrad. Ten byl později přestaven pány z Hradce, kteří na Telči vládli, ve skvostné sídlo ve stylu italské renesance. Dílo bylo dokončeno za nejvýznamnějšího z nich, Zachariáše, v druhé polovině 16. století.

Arkádové nádvoří a umělecky bohaté interiéry jsou dodnes zachovány a hojně navštěvovány. Stejně jako zámek se v té době měnilo i náměstí. Měšťané spolu s italskými staviteli je obohatili podloubím a vtiskli mu nezaměnitelný renesanční ráz, kombinovaný s později prováděnými barokními fasádami. Barokní památky, zejména kostely Jména Ježíš, komplex bývalé jezuitské koleje (dnes Univerzitní centrum Masarykovy univerzity v Brně) a mariánský sloup na náměstí jsou hlavními představiteli této další architektonické epochy. Na přelomu 18. a 19. století se stala Telč i průmyslovým centrem kraje (textilní továrna), trvale však hrála roli významného střediska vzdělávání a kultury; v tomto duchu se rozvíjí směrem do budoucna i dnes.

Vnímavý návštěvník prohlédne nejenom městské centrum včetně zámeckého parku, ale zajde i na Staré Město s jeho osobitým koloritem a podívá se na město i celé okolí z rozhledny na vrchu Oslednice. V blízkém

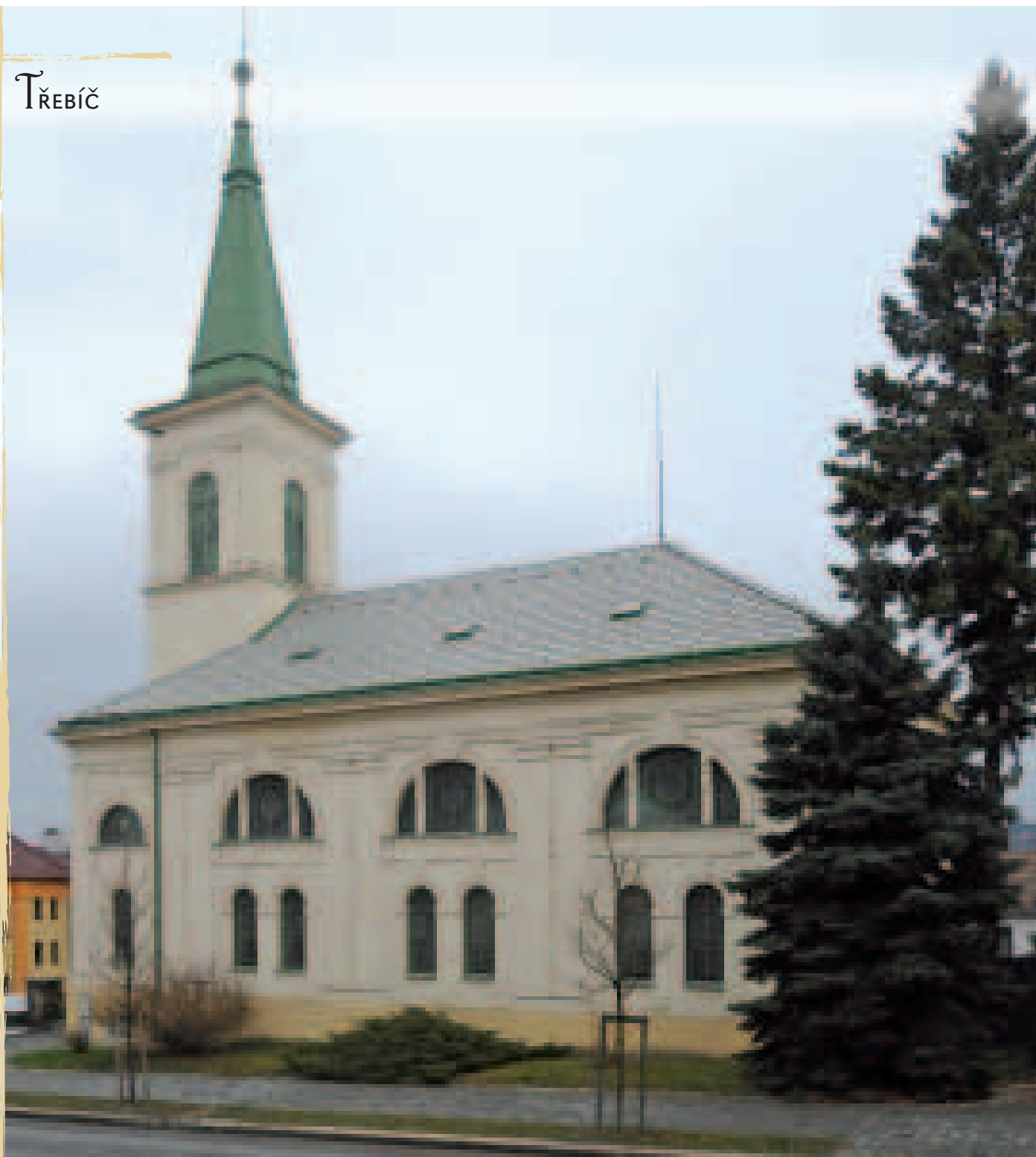
okolí zahlédne barokní kostel sv. Jana Nepomuckého a v pásmu lesů na severozápadě věž hradu Roštejna, vděčného cíle turistů. Nedaleko něho pod vrcholem Javořice (837 m n.m.) je rekreační oblast s rybníky Velkým a Malým Pařezitým.

Do města určovaného po dlouhá desetiletí jezuitskou kolejí nepronikli evangelíci z blízkého střediska ve Velké Lhotě u Dačic hned po vydání Tolerančního patentu. Koncem 19. století zde však už byl značný počet rodin, které jako kazatelské stanice luterské a reformované církve, od roku 1918 spojené v Českobratrské církvi evangelické (ČCE), se připravovaly k osamostatnění sboru. Dříve než k tomu po druhé světové válce došlo, zakoupili si evangelíci roku 1922 kostel sv. Ducha, v němž po jeho zrušení na konci 18. století bylo postupně skladiště zboží a potom městské divadlo. Kostel musel být po zakoupení zcela zrestaurován. Citlivá úprava byla provedena v součinnosti s Památkovým úřadem v Brně.

Farní sbor ČCE v Telči má kromě tohoto kostela, kde je také Informační centrum (IC) programu Dědictví reformace, ještě nedaleko, přímo na náměstí, sborový dům, kde se odehrává většina pravidelných sborových aktivit.

Sídlo v Telči není ovšem jediným místem sborové práce. Kazatelské stanice jsou také v dalších městech, Dačicích a Slavonicích. Dačice proslulé mj. svou krásnou renesanční věží bývaly v 16. století evangelické a byly i významným střediskem Jednoty bratrské. Slavonice přímo na hranici s Rakouskem jsou památkově chráněným městem s dokonale zachovanými architektonickými skvosty zejména z doby gotiky a renesance.

Třebíč leží v jihovýchodní části kraje Vysočina. Na jihu se rozkládá Jevišovická pahorkatina. Najdeme zde přírodní parky Třebíčsko, Pojihlaví a Rokytno. Po Jihlavě je Třebíč se svými skoro 39 000 obyvateli druhým největším městem kraje Vysočina. Do Velkého Meziříčí a do Náměště nad Oslavou není odtud daleko. Městem protéká řeka Jihlava, kolem níž bylo v roce 1277 založeno město, opevněné po roce 1355. Na levém břehu řeky vzniklo židovské ghetto.

Kolem roku 1101 byl v Třebíči přemyslovskými knížaty založen benediktinský klášter, vlastní velkí majetek. V pozdějších letech se městu nevyhnuly válečné útrapy: bylo dobyto husity i císařskými vojsky, v roce 1468 zničila město i klášter vojska Matyáše Korvína. Klášter zanikl po roce 1525 a byl zastaven šlechtě. Ve druhé půli 16. století pak byl přestavěn na renesanční zámek. V té době nastal kulturní i hospodářský rozvoj města, kde tehdy měla významné postavení Jednota bratrská a evangelíci luterského vyznání. Bylo to za panování rodu Žerotínů. Ti museli pro své smýšlení opustit zemi v roce 1629. Třebíčské panství přešlo do rukou rodu Valdštejnů. V 17. a 18. století pronásledovaly město požáry, epidemie a povodně. V 19. století se začíná znovu pozvolna rozvíjet. Vznikají kulturní instituce, rozvíjí se spolkový život, byl vybudován Národní dům. V roce 1886 byla do Třebíče zavedena železnice, která uspořádala hospodářský rozvoj. Již dříve zde kvetlo soukenictví a koželužná výroba. Ta se rozšířila zejména ve 20. století, kdy se po vzoru Baťových závodů budovala továrna na obuv v Třebíči-Borovině s dělnickými dvojdomky. Za druhé světové války museli Třebíč opustit židovští obyvatelé a město obsadila německá posádka. Výstavbu bytů a nárůst obyvatel po válce způsobilo budování atomové elektrárny v Dukovanech.

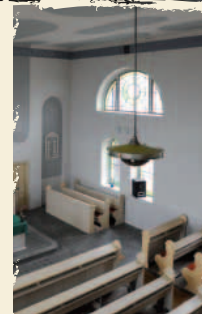
Historická část města se rozkládá na pravém břehu řeky Jihlavy. Na Karlově náměstí, jež je jedno z největších v republice, stojí socha sv. Cyrila a Metoděje. Ke skvostům Třebíče, zapsaným na seznam chráněných památek

UNESCO, patří bazilika sv. Prokopa z roku 1260 v místech bývalého benediktinského kláštera, která je jedinečnou ukázkou prolínání románského a gotického slohu v evropském kontextu. V 17. století byla architektem Kaňkou upravena barokní gotizující klenba. Cenná je opatská kaple se vzácnými freskami a podzemní krypta. V roce 2003 byla do seznamu památek UNESCO zapsána také židovská čtvrť jako mimořádný doklad židovské kultury na Moravě. Při procházce Třebíčí najdete i další zajímavé historické památky.

Ve městě působí římskokatolická církev, Českobratrská církev evangelická (ČCE), Církev bratrská a pravoslavná církev, jež vlastní kostel sv. Václava a Ludmily z roku 1940.

Evangelický sbor ČCE byl původně kazatelkou stanicí farního sboru v Horních Vilémovicích. Farním sborem, také díky přestupovému hnutí, byl prohlášen v roce 1920, již po vzniku ČCE. Kostel byl však vybudován již v letech 1909–1910 podle návrhu arch. Josefa Zlatohlávky ze Záhřebu. Je postaven v novoklasicistním stylu se čtyřbokou věží v průčelní straně. Nad vchodem je umístěn kalich. Fara byla postavena v roce 1928 a slouží jako sborový dům se všemi prostorami potřebnými pro život sboru.

Nedaleko Třebíče leží zámek Myslibořice z první poloviny 18. století. Od roku 1760 patřil nejvyššímu kancléři Českého království Rudolfu Chotkovi. V roce 1921 zakoupil zámek československý stát a od roku 1928 jej s přestávkami vlastní ČCE. Dnes slouží Diakonii ČCE jako domov odpočinku.

TŘEBÍČ

MYSLIBOŘICE

VESELÍ

V V hornaté zalesněné krajině na východním okraji Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy (CHKO) leží Veselí, jež je dnes součástí obce Dalečín. V okolí se rozkládá přírodní park Svratecká hornatina. Celá obec má 690 obyvatel a nadmořská výška v této oblasti je 472 metrů.

V roce 1486 koupili Veselí i s okolní krajinou Pernštejnové, později pánové z Kunštátu. Zdejší kraj byl odedávna evangelický. Jeden z majitelů Dalečína, Vilém Dubský z Třebomyslic, vydal dokonce v roce 1608 církevní řád. Protireformace zde neměla velký úspěch. Zajímavou postavou z té doby byl učitel Tomáš Juren, který se odvážil vypravit do Žitavy a do Prešpurku pro evangelické modlitební knihy. Po vyhlášení Tolerančního patentu se evangelíci z celého okolí přihlásili k reformovanému vyznání. Tomáš Juren se přičinil o založení sboru ve Veselí. První služby Boží se konaly pod velikou třešní koncem května 1782, sbor byl však oficiálně ustaven až roku 1783. Stavba modlitebny na sebe nedala dlouho čekat. Kamenná toleranční modlitebna byla dostavěna v roce 1783, měla rovná okna a mansardovou střechu. V roce 1840 byly uvnitř provedeny některé úpravy: nová kazatelna byla přemístěna na delší stranu modlitebny, o rok později byly zakoupeny varhany a umístěny na kruchtě. Ještě později byla zvětšena okna a upravena v horní části do oblouku. V roce 1928 byla k delší, průčelní stěně modlitebny přistavěna věž. Autorem návrhu stavebních úprav byl

architekt Bohumír Kozák. První dřevěná fara byla postavena již v roce 1783. K přestavbě druhé fary došlo v roce 1908. Hřbitov kolem kostela je dodnes používán. Za zmínku stojí opevněný gotický kostelík sv. Michaela na kopci nad Vítochovem nedaleko Dalečína. Pochází z počátku 13. století a byl jen částečně barokně upraven. Uvnitř je původní kamenný oltář, křtitelnice a zbytky nástěnných gotických fresk. Je to jeden z nejstarších dochovaných kostelíků na Moravě.

I do poklidného života odlehlého sboru zasáhla druhá světová válka. V lesích kolem Veselí našli úkryt partyzáni; neobešli se bez pomoci místních lidí. Ti projevovali neokázalé, samozřejmě hrdinství. Čteme o tom, že obec Veselí jako zázrakem unikla osudu Lidic; partyzáni byli schováni v kostele, když Němci dělali ve vsi prohlídku. Když byla po válce postavena Vírská vodní nádrž na řece Svatce, zůstalo Veselí na jejím levém břehu. Chudobín a Korouhvice byly zatopeny, vzájemné spojení mezi ostatními obcemi sboru se zkomplikovalo. Lidé si však už dávno zvykli a veselský sbor se svým krásným tolerančním kostelem žije dál.

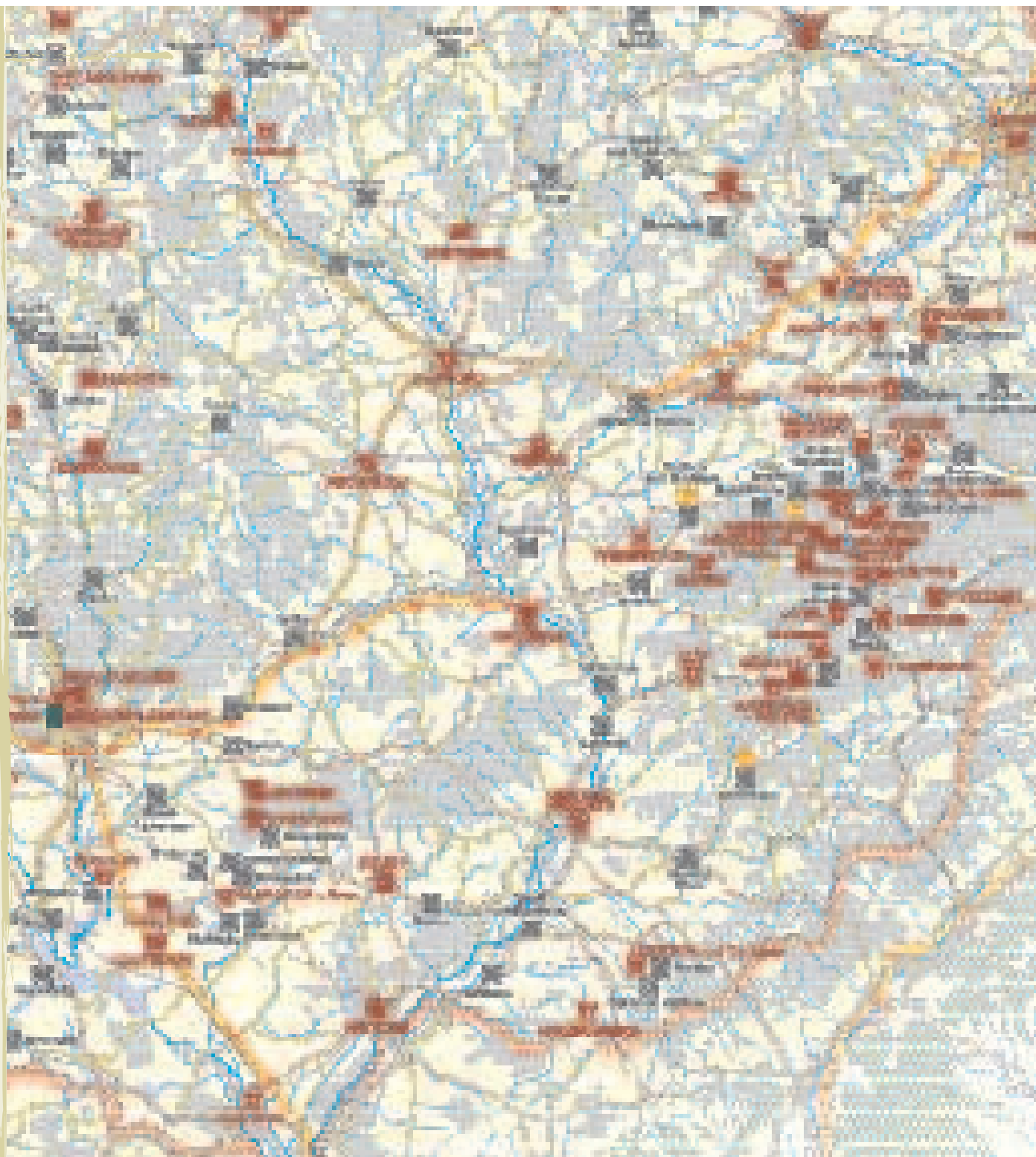

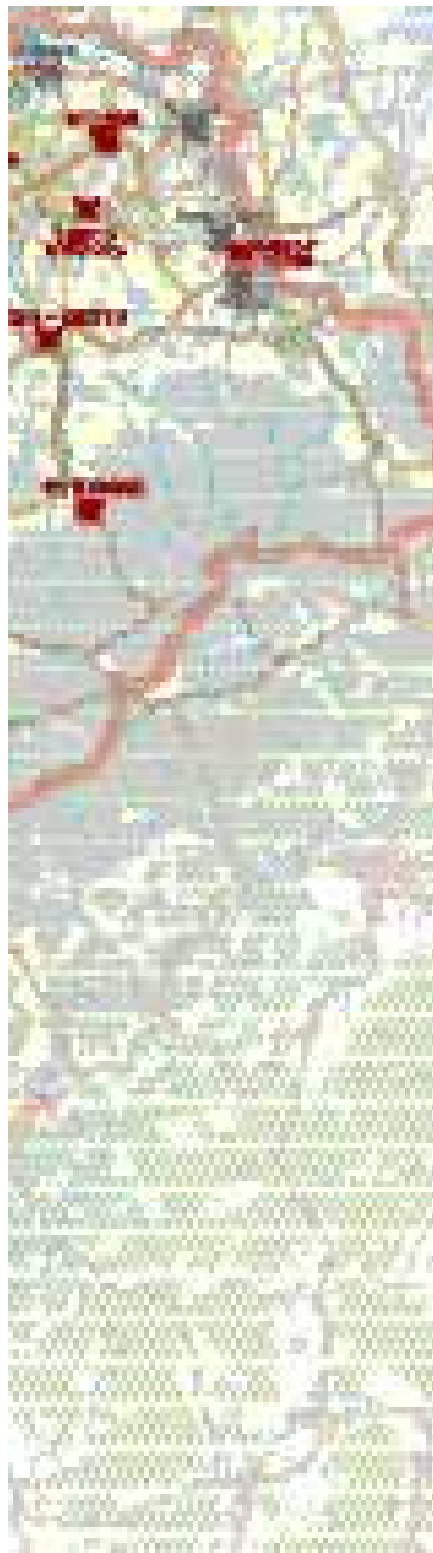
MODLITEBNA

FARA

ZLÍNSKÝ KRAJ

Zlínský kraj v jihovýchodní části České republiky měří 3 964 kilometrů čtverečních a žije v něm 596 903 obyvatel. Na jihozápadě sousedí s Jihomoravským krajem, na severozápadě s Olomouckým, na severu s Moravskoslezským a na východě s Žilinským a Trenčianským krajem ve Slovenské republice. Snad v žádném jiném kraji nejsou tak rozmanité čtyři okresy, které najdeme ve Zlínském kraji – Kroměříž, Vsetín, Zlín, Uherské Hradiště. Hranici se Slovenskem tvoří Javorníky a Bílé Karpaty, kde se nachází biosférická rezervace UNESCO. Část kraje vyplňují dále Moravskoslezské Beskydy, jež přecházejí do Moravskoslezského kraje. Z řek je to především Morava, Bečva, Vlára nebo Dřevnice. Nejvyšší hora Zlínského kraje je Velká Javořina (970 metrů) v Bílých Karpatech.

Kromě úrodných nížin, oblasti vinohradů a dobré zemědělské půdy na Hané, můžeme navštívit hornaté a svérázné Valašsko se silnou protestantskou tradicí, Uherskohradištsko s rázovitými folklorními oblastmi, Zlínsko s nezapomenutelnou baťovskou tradicí. Ve všech okresech najdeme i různé průmyslové oblasti, ale hlavně historická města, nejstarší památky i zajímavé hrady a zámky. Můžete navštívit Kroměříž s Květnou zahradou; město je zapsáno na seznamu světových památek UNESCO. Také malíř Max Švabinský má zde svůj památník. Nenechte si ujít lázně Luhačovice nebo Uherský Brod s Muzeem J. A. Komenského, nebo Velehrad a Památník Velké Moravy ve Starém městě, jízdu králů ve Vlčnově a mnoho dalších přírodních krás a památek, jež na vás ve Zlínském kraji čekají.

Českobratrská církev evangelická (ČCE) má také ve Zlínském kraji své sbory. Vybrali jsme několik z nich a rádi je s vámi navštívíme.

HOŠŤÁLKOVÁ

Hošťálková je dlouhá obec na svazích Hostýnských vrchů nedaleko Vsetína. Leží v nadmořské výšce 379 metrů a žije v ní něco přes 2000 obyvatel. Vznikla v období kolonizace v průběhu 14. století. První písemná zmínka pochází z roku 1505, kdy byla součástí vsetínského panství. Od roku 1678 se jeho majitelé střídali. Osídlení bylo zprvu velmi rozptýlené, podle toho, jak postupovala kolonizace.

Na Valašsku se rozeznávají dva druhy kolonizace: pasekářská, to znamenalo získávání orné půdy na úkor panských lesů; valašská (selská) kolonizace využívala listnatých lesů k pasení a chovu koz a ovcí. Čeledi, která se o dobytek starala, se říkalo Valaši (byli to prý vždycky trochu rebelové a jejich prapůvod byl v dnešním Rumunsku). Odtud nakonec dostala název celá oblast – Valaško.

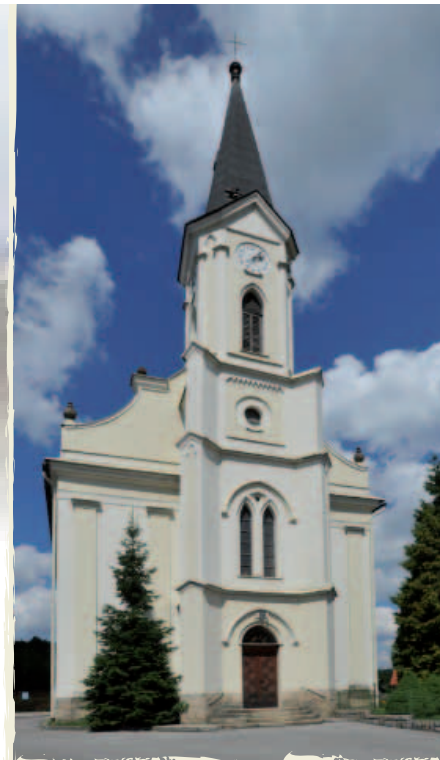
Století 17. a 18. znamenala dobu útisku valašských evangelíků. Hošťálkovští se zúčastnili valašského povstání v letech 1777–1781. Povstání bylo krutě potlačeno, ale dá se říci, že přispělo k vydání Tolerančního patentu Josefa II.

Evangelický sbor v Hošťálkově byl založen v roce 1782 a věřící se přihlásili k augsburskému vyznání. Scházeli se však ještě v době protireformace.

Hned v roce 1783 postavili v Hošťálkově dřevěnou toleranční modlitebnu. Druhá, kamenná, byla postavena ještě také v době tolerančních omezení v roce 1831, a to v novoklasicistním slohu. Uvnitř najdeme cennou křtitelnici z roku 1791. V polovině 19. století byla přistavěna věž. Fara byla nutnou součástí sboru. V Hošťálkově byla stavěna třikrát.

Po druhé světové válce byla fara zásadně přestavěna podle návrhu architekta Bohumila Bareše. Nový sborový dům byl otevřen v roce 1950 a od té doby slouží potřebám sboru. Kostel byl také několikrát opravován, v roce 1964 byly pořízeny nové varhany.

Římskokatolický kostel Povýšení sv. kříže v Hošťálkově pochází z roku 1798. Ve vesnici stojí empírový zámek z poloviny 19. století. Najdeme zde také pomník padlým v druhé světové válce.

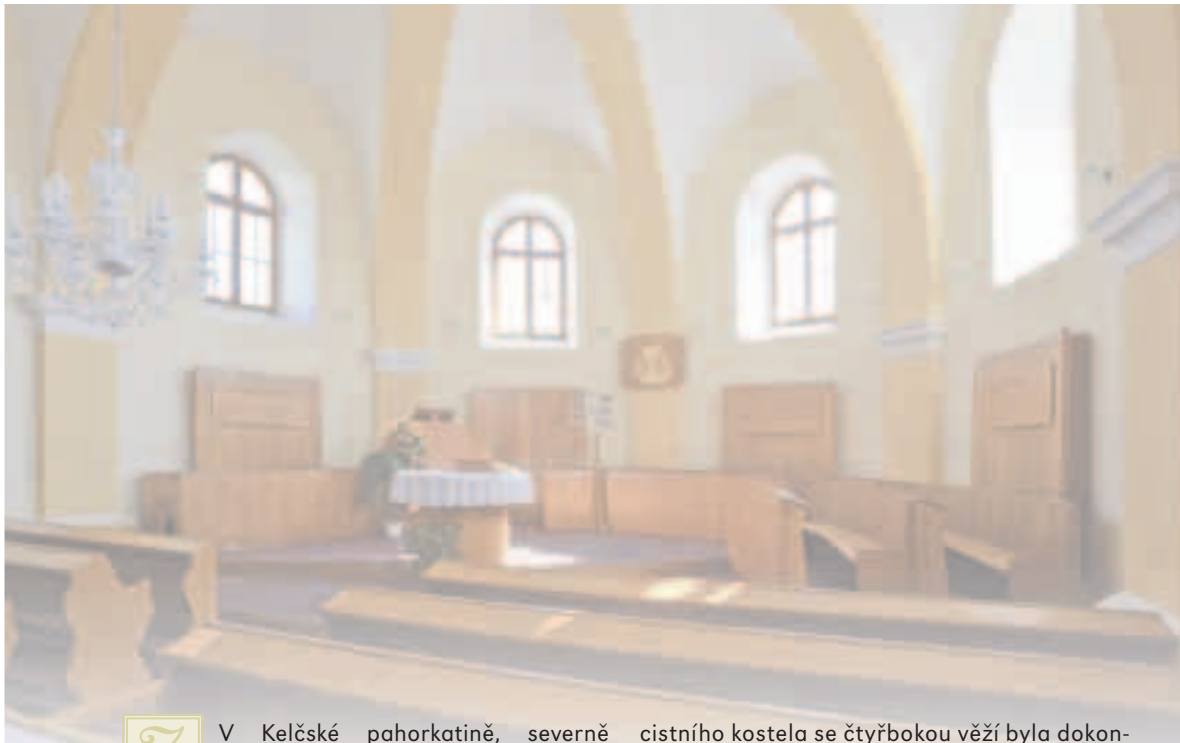

SBOROVÝ DŮM

PRUSINOVICE • BYSTRICE POD HOSTÝNEM

PRUSINOVICE

Z V Kelčské pahorkatině, severně od Holešova, leží v nadmořské výšce 263 metry městečko Prusinovice, které má 1 245 obyvatel. Kdysi zde bylo sídlo vládků z Prusinovic, jimž pravděpodobně patřil hrad Kasařov. Ten později zpustl; snad zanikl v česko-uherských válkách mezi Jiřím Poděbradským a Matyášem Korvínem. Dosud se na místě, kde asi stával, říká Pod Kasařovem.

O Prusinovicích je první zmínka z roku 1349. V roce 1521 se rozhodl Jan Vilém Prusinovský z Víckova přivést bratrské kazatele, aby kázali v místním kostele sv. Kateřiny. V kostele jsou cenné náhrobky Prusinovských z Víckova. Z tohoto rodu pocházel také vůdce valašského povstání Jan Adam z Víckova.

Po bitvě na Bílé hoře bylo jmění Prusinovských konfiskováno a střídali se na něm různí majitelé. Jakmile byl vyhlášen Toleranční patent, přihlásili se lidé nejprve k augsburskému, později, v roce 1789, k reformovanému vyznání. Toleranční modlitebna byla postavena v devadesátých letech 18. století. Sloužila do roku 1848, kdy byl položen základní kámen k novému kostelu. Stavba novoklasi-

cistního kostela se čtyřbokou věží byla dokončena v roce 1856. Za deset let přibýly v kostele varhany a později došlo k dalším vnitřním úpravám.

Fara byla od začátku vlhká a nevhodná k bydlení. Nová fara byla postavena v roce 1954 a slouží s některými úpravami do dnešní doby. Ke sboru v Prusinovicích patří kazatelská stanice v Bystřici pod Hostýnem, kde je vybudováno pěkné rekreační středisko Sola Gratia.

Kromě možností rekreace se v něm konají různé kurzy a setkání mládeže. K nejpopulárnějším patří akce pořádané církevním kantorem hudby Českobratrské církve evangelické (ČCE).

PRUSINOVICE

BYSTRICE POD HOSTÝNEM
SOLA GRATIA

DRŽNO

Obec Pržno se nachází ve Vsetínské hornatině při Vsetínské Bečvě mezi Vsetínem a Valašským Meziříčím. Žije zde 668 obyvatel, nadmořská výška je 330 metrů. První zápisy o Pržně jsou z roku 1372, v roce 1505 je již vedeno jako městečko. Ještě v roce 1856 byla užívána stará městská pečeť. Valašské povstání během třicetileté války bylo v roce 1644 krutě potlačeno a Pržno vypáleno císařskými vojsky.

Z památek v obci připomeneme římskokatolický kostel Narození Panny Marie, který byl postaven v roce 1889 na místě zbořeného původně gotického kostela z roku 1525. Kamenný kříž pochází z konce 18. století. V obci stojí památná lípa, nejméně 300 let stará. V roce 1924 byl před budovou bývalé evangelické školy umístěn pomník na památku obětem 1. a 2. světové války.

Skrytých evangelíků bylo v Pržně a v okolí mnoho. Dlouho odolávali protireformaci a zúčastnili se také velkého valašského povstání v letech 1777–1781. Toleranční patent přivítali, přihlásili se k augsburskému vyznání a v roce

1782 založili sbor. První toleranční modlitebna byla postavena o rok později. Se stavbou nového kostela bylo započato již po vyhlášení Protestantského patentu. Základní kámen byl položen v roce 1866. Během šesti let byl postaven prostorný novogotický kostel, který navrhl stavitel Václav Urbánek ze Vsetína.

Kostel byl otevřen 27. října 1872 slavnostními bohoslužbami. Jednolodní budova má štíhlou, zdaleka viditelnou věž. Varhany postavil K. Neusser z Nového Jičina. Ve třicátých letech 20. století byla vybudována nová fara namísto té první z roku 1782, která již dosloužila. Později byla přistavena zimní modlitebna. Farní sbor má kazatelskou stanici v nedaleké Mikulůvce.

SBOROVÝ DŮM

RATIBOŘ

Z

Ratiboř leží v Hostýnských vrších na soutoku říčky Ratibořky a Vsetínské Bečvy nedaleko Vsetína (343 m n. m. 1739 obyvatel). Nad obcí se vypíná vrch Drastihlava (695 m), v okolí najdeme krásné přírodní partie, například chráněnou lokalitu Zbrankova stráň se vzácnými rostlinami. V roce 1306 byla Václavem III. podepsána listina o založení cisterciáckého kláštera Králův trůn v místech dnešní obce. K tomu však již nedošlo, protože Václav III. byl téhož roku v Olomouci zavražděn.

Obyvatelé Ratiboře se živili na svých hospodářstvích, tkali plátno, vyráběli dřevěné nástroje. Ve vsi začínala výroba ohýbaného nábytku; byla zde loupárna proutí.

Valašské povstání v letech 1777–1781 zasáhlo i obyvatele Ratiboře. Také druhá světová válka zde zanechala stopy – v okolí se ukrývali členové partyzánské brigády Jana Žižky. Pomníky vybudované po válce jsou vzpomínkou na tuto těžkou dobu. Dnes je Ratiboř vzkvétající vesnice, která v roce 2006 oslavila sedmisté výročí svého založení.

Ratiboř zůstala i za protireformace evangelická. Věřící se scházeli tajně v polích nebo ve staveních. Podivuhodnou postavou byl Jan Maniš (1746–1781), laický kazatel, který tajně přinášel zakázané knihy a předčítal z nich,

za což byl pronásledován a posléze vypovězen do Uher.

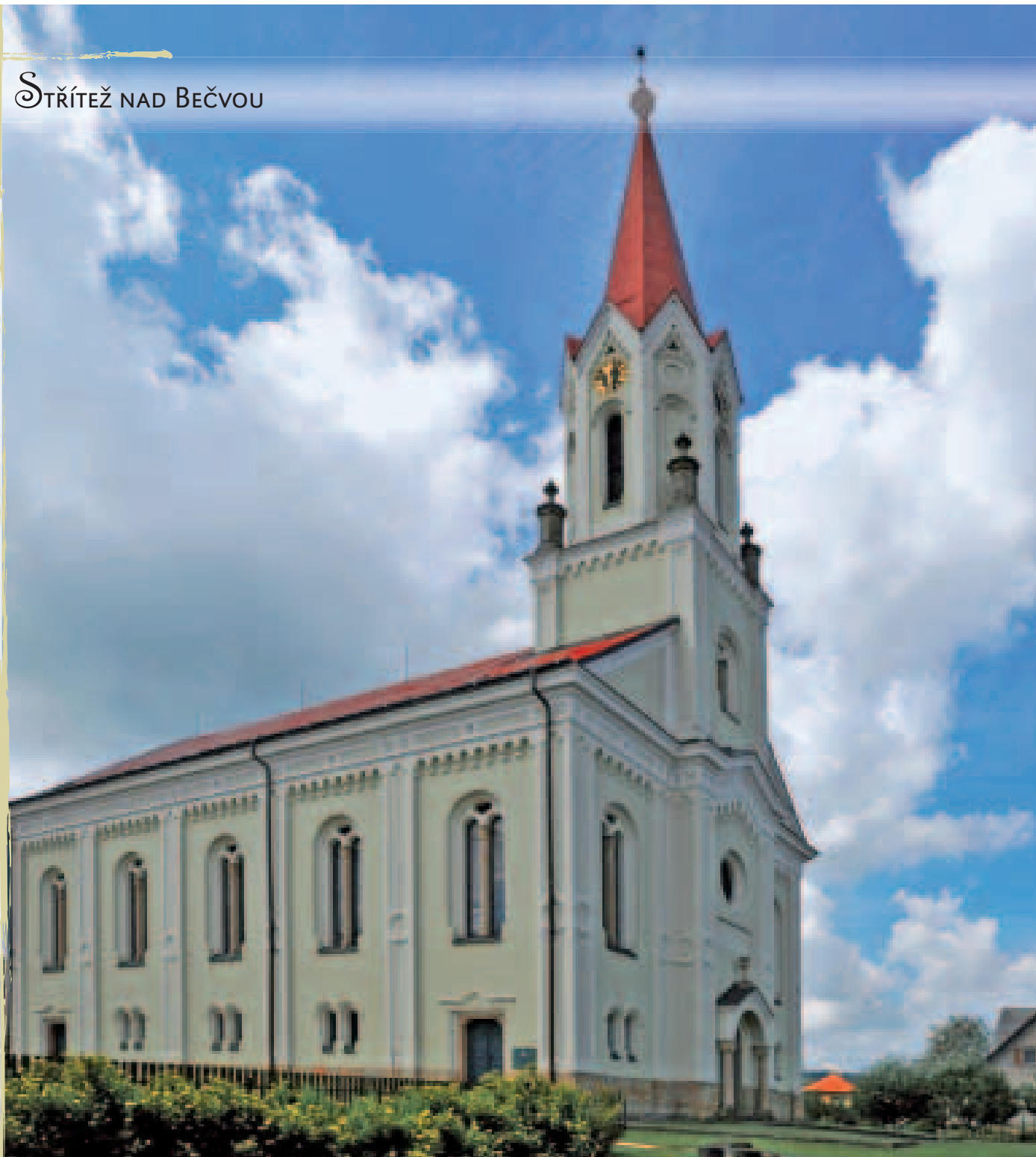
Evangelický sbor augsburského vyznání byl ustanoven v roce 1782 a ještě téhož roku byla postavena toleranční modlitebna. Postupně přibyla fara a škola. Postavení nového kostela se odkládalo až do roku 1861. Podle návrhu architekta Ludwiga Förstera byl ve vesnici postaven novorománský prostorný kostel s věží. Uvnitř najdeme jednu chráněnou památku: za oltářem je zazděný kámen, v němž byly v dobách pronásledování ukrývány zakázané knihy, které přinášel Jan Maniš. V Ratiboři najdeme také jeho pomník.

Původní fara byla v roce 1959 přestavěna na dům odpočinku pro evangelické faráře v penzijním věku. V roce 1949 postavili v Ratiboři sborový dům podle návrhu architekta Bohumila Bareše. K celému areálu patří evangelický hřbitov.

ŠTRÍTEŽ NAD BEČVOU • ROŽNOV POD RADHOŠTĚM

ŠTRÍTEŽ NAD BEČVOU

Střítež nad Bečvou leží na levém břehu Rožnovské Bečvy na okraji Vsetínské pahorkatiny. Na východ od Stříteže již začíná Chráněná krajinná oblast (CHKO) Beskydy. První zmínky o obci jsou z roku 1376, kdy patřila k rožnovskému panství.

Kdysi dávno byla Střítež sídlem bratrského sboru. Po vyhlášení Tolerančního patentu patřili střítežští evangelíci ke sboru ve Velké (Hrubé) Lhotě, který byl založen v roce 1782. Později nebylo jasno, kde by mělo stát sídlo sboru (ve Velké Lhotě byla původní toleranční modlitebna), a tak v roce 1872 došlo k rozdělení původního sboru na sbor ve Velké Lhotě a ve Stříteži. Tam byl sbor ustaven 7. srpna 1872. Již předtím však věřící ve Stříteži začali stavět kostel.

Základní kámen byl položen 29. června 1868 a kostel byl slavnostně otevřen přesně za osm let. Zdaleka viditelný kostel je postaven v novorománském slohu s vysokou věží. Prostorová loď má dvě postranní galerie a krucht s varhanami. V apsidě je umístěna kazatelna s dvojitým schodištěm, před ní stojí stůl Páně. Kostel, který je zdoben cennými řezbářskými ozdobami, sloužil dlouhá léta, až v 90. letech minulého století proběhla oprava jeho exteriéru podle návrhu architekta Jiřího Veselého z Prahy.

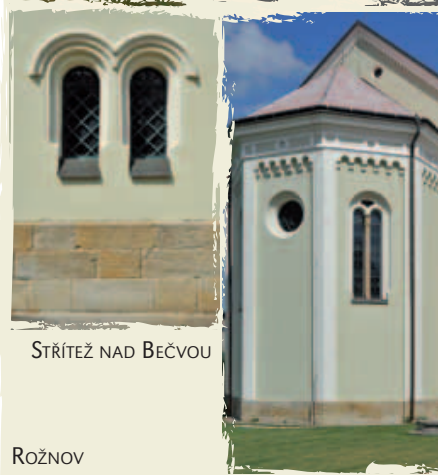
Velké chvíle zažil kostel ve Stříteži v roce 2005. Tehdy byly varhanním koncertem slavnostně představeny původní barokní varhany,

snad z roku 1780, které prošly zásadní rekonstrukcí. Státem uznanou kulturní památkou byly vyhlášeny v roce 2004.

Od roku 1924 má farní sbor ve Stříteži kazatelskou stanici v Rožnově pod Radhoštěm. Jedinou památkou tohoto města je Valašské muzeum v přírodě. Bylo založeno v roce 1925 a patří k nejstarším a největším u nás. Je stálým cílem návštěvníků a zachovalou ukázkou již zaniklého rázovitěho života na Valašsku. V roce 2009 byla ve Valašském muzeu v přírodě umístěna replika původní toleranční modlitebny v Huslenkách z let 1782–1786.

Dřevěný kostel kazatelské stanice stojí v bezprostřední blízkosti Valašského muzea v přírodě a architekt Bohumil Bareš využil této skutečnosti při jeho stavbě tak, aby odpovídal valašskému stylu.

Kostelík s pozdně barokními malými varhanami, přenesenými z kostela v Rybníčkách, byl dán slavnostně do užívání v roce 1953 a slouží bez velkých oprav dodnes.

STŘÍTEŽ NAD BEČVOU

ROŽNOV
POD RADHOŠTĚM

VALAŠSKÉ MEZIRÍČÍ

Valašské Meziříčí najdeme na soutoku Vsetínské a Rožnovské Bečvy mezi Hostýnsko-Vsetínskou hornatinou a západním okrajem Moravskoslezských Beskyd. Město má kolem 28 000 obyvatel a leží v nadmořské výšce 294 metrů. Na pravém břehu Bečvy se od roku 1491 připomínalo městečko Krásno. V roce 1924 bylo připojeno k Valašskému Meziříčí, ležícímu na levém břehu Bečvy.

O Valašském Meziříčí pocházejí první zmínky z roku 1297. Na konci 15. století se popisuje již jako městečko. Za valašského povstání v 17. století se město přidalo na stranu povstalců a po jeho porážce v roce 1621 byli vůdcové vzpoury popraveni. V průběhu třicetileté války bylo město opakovaně vydrancováno a vypáleno Švédy.

V 19. století nastal rozvoj průmyslu, byly zde založeny sklárny, gobelínové dílny, na přelomu 19. a 20. století byla ve městě otevřena řada škol, takže Valašské Meziříčí bylo nazýváno Valašskými Athénami. Významnou památkou města je dnes restaurovaný zámek rodu Žerotínů, postavený v renesančním slohu v 16. století. Na začátku 18. století došlo k jeho barokní přestavbě. Zámek však neměl lehký osud: po bitvě u Slavkova v roce 1805 sloužil jako vojenská nemocnice a po roce 1854, kdy zámek koupil tehdejší stát, v něm byla umístěna ženská věznice. Jako vojenská nemocnice a později kasárna byl využíván i v pozdějších letech. Dnes je zámek ozdobou města a centrem kulturního života. V zámku Kinských v empírovém slohu s rozsáhlým parkem je muzeum. Ze sakrálních památek je významný farní kostel Nanebevzetí Panny Marie, původně gotický, k němuž byla v roce 1581 přistavěna renesanční věž s cenným portálem. Pozdější úpravy jsou z doby baroka. Dřevěný kostelík Nejsvětější Trojice pochází ze 16. století. Kostel sv. Jakuba sloužil koncem 16. století evangelíkům. Připomeňme ještě radnici z konce 16. století, barokně upravenou, která je jedinou historickou památkou obce Krásno. Dnes je v ní městská knihovna. V období komunistického režimu muselo

mnoho historických staveb ustoupit bytové panelové výstavbě. Historický střed města byl vyhlášen městskou památkovou rezervací.

Historie evangelíků ve Valašském Meziříčí začíná v 16. století. Významnou roli zde měli Čeští bratři, podporovaní rodem Pernštejnů a později Žerotínů. Ve městě byl založen bratrský sbor i škola. Jeden ze správců tohoto sboru, biskup Jednoty bratrské Jan Lanecius, odešel později do Přerova, kde se stal učitelem Jana Amose Komenského a Karla staršího ze Žerotína. V letech 1612–1625 byl rektorem a farářem již luterské školy Jiří Třanovský, který proslul jako básník a spisovatel. Jeho Cithara sanctorum je významným evangelickým kancionálem.

Po Bílé hoře rekatolizace zasáhla i Valašské Meziříčí. Až v roce 1871 zde vzniklo české gymnázium a při něm tzv. alumnát, evangelický domov pro chudé studenty. Postupně evangelíků přibývalo; v roce 1902 byla založena kazatelská stanice a sbor Českobratrské církve evangelické (ČCE) byl ustaven v roce 1923. S výstavbou kostela bylo započato již v roce 1909 podle návrhu architekta Lea Kaldy. Modernistický kostel se čtyřbokou věží s řadou svislých oken, ke kterému je připojena farní budova, byl slavnostně otevřen 1. listopadu 1909. Během let doznal kostel některých úprav, především byl o něco prodloužen. Také interiér kostela nezůstal zcela původní. Na čelní stěně je od roku 1989 umístěn reliéf s náměty biblických podobenství, dílo výtvarnice Barbory Veselé. Společně s manželem, architektem Jiřím Veselým, vyřešili nově i osvětlení kostela. V roce 1997 byl evangelický kostel ve Valašském Meziříčí prohlášen za kulturní památku.

Ke sboru patří také Diakonie ČCE a v roce 2003 byl z iniciativy evangelíků vybudován hospic Citadela. Pro své architektonické pojetí byl v roce 2003 jmenován Stavbou roku.

VĚLKÁ (HRUBÁ) LHOTA

Z

V kopcích Hostýnsko-Vsetínské hornatiny, v nadmořské výšce 540 metrů, leží Velká Lhota, které se dříve říkalo Hrubá. Žije zde asi 406 obyvatel. Není odtud daleko do Valašského Meziříčí ani k přehradě Bystřička. Mezi Velkou a Malou Lhotou vyrostl jako přírodní dominanta vysoký javor babyka.

Od roku 1411 byla Velká Lhota součástí rožnovského panství. Mezi lidmi se našlo mnoho knih z doby reformace; přežily i dobu útisku. Po vydání Tolerančního patentu vytvořili evangelíci v roce 1782 sbor augsburského vyznání, později přešli k reformovaným. Původně k Velké Lhotě patřili i evangelíci ze Stříteže a z Rožnovska. V roce 1872 došlo k vytvoření dvou sborů: ve Velké Lhotě a ve Stříteži.

Ve Velké Lhotě postavili v roce 1783 obdélníkovou dřevěnou toleranční modlitebnu. Byla z důkladných trámů, s mansardovou střechou, pokrytou šindelem. Modlitebna zachovávala všechny toleranční předpisy i ve vnitřním uspořádání: proti vchodu je na delší straně pěkně zdobená kazatelna, před ní stůl Páně z roku 1839. Lavice jsou umístěny tak, aby bylo ode všad vidět ke stolu Páně a ke kazatelně. Lavice jsou i na galeriích s vyřezávaným zábradlím. Na galerii nad vchodem jsou umístěny varhany, pořízené o mnoho let později; sbor o ně

ani příliš nestál. Pod kazatelnou stojí lavice pro presbytery. Zvenčí jsou kolem modlitebny dřevěné kryté „podsínky“, které se jinde nevidí. Pod ně se lidé mohli schovat, když se za deště nevešli dovnitř. Při pohřební pobožnosti tam stávaly také máry s nebožtíkem. Kolem modlitebny je oplocený hřbitov a na něm staré stromy. Pečlivě opatrovaná modlitebna vzbuzuje úctu. Je stále stejná jako v roce 1783, kdy byla postavena. Byla nám zachována ve své původní prostotě; o to je cennější.

V roce 2008 byla tato vzácná toleranční modlitebna, ve které v letech 1875–1895 kázal Jan Karafiát, autor Broučků, prohlášena národní kulturní památkou.

Sbor má také pěknou farní budovu se sálem pro zimní bohoslužby a s bytem pro kazatele.

VŠETÍN – DOLNÍ SBOR

VŠETÍN

Město Vsetín – srdce Valašska – leží uprostřed Hostýnsko-Vsetínské hornatiny v nadmořské výšce 345 metrů.

Je rozloženo v údolí Vsetínské Bečvy i na okolních kopcích a je domovem 28 500 obyvatel.

Historie města není nijak radostná. První zmínky jsou z roku 1308, později začíná jako jinde v kraji postupná kolonizace. V místech nynějšího zámku stála v polovině 15. století tvrz na obranu obchodní cesty do Pováží. Za Arkleba z Víckova byl na konci 16. století ze staré tvrze vybudován renesanční zámek s průčelní věží. Když v roce 1608 zemřel, provdala se jeho manželka Lukrécie za Albrechta z Valdštejna. Ten se stal majitelem celého panství a měl je v držení až do roku 1623. Jeho role se neblaze projevila při valašských rebéliích na počátku 17. století. Tehdy bylo celé Valašsko místem povstání, které bylo zároveň bojem za náboženskou svobodu evangelíků a které vedl Jan Adam z Víckova. Vsetínský zámek byl svědkem potupného konce povstání v roce 1627. Rebelie však neustávaly. V roce 1644 bylo krvavě potlačeno další povstání, ve Vsetíně byly popraveny stovky rebelů a město bylo vyplněno a vypáleno. Jezuíté se postarali o tvrdou rekatolizaci.

V pozdějších letech dobyli Vsetín Turci a Tataři. Ještě v roce 1708 zpustošili město kuruci, vojáci uherského hraběte Rákoczyho. Vsetínu se nevyhnuly ani epidemie. Zubožené obyvatelstvo se jen těžce vzpamatovávalo ze všech pohrom. Klidnější období nastalo až v druhé polovině 18. století. V dalším století se objevují počátky průmyslu, byla zde založena nábytkářská firma na ohýbaný nábytek (Thonet), rozvíjí se textilní, sklářská a dřevozpracující výroba. Průmyslový i kulturní rozvoj města pokračuje i ve 20. století. Druhá světová válka přinesla Vsetínu velké ztráty. V okolí se skrývali partyzáni, kterým obyvatelé pomáhali. V roce 1944 byl nacisty zastřelen starosta města Josef Sousedík. V roce 2008 oslavil Vsetín 700 let svého trvání.

Historické památky najdeme na Horním náměstí. Renesanční zámek, který byl později upravován v klasicistním stylu, je dnes se svou 55 metrů vysokou věží dominantou náměstí

a sídlem Muzea regionu Valašska. Římskokatolický kostel Nanebevzetí Panny Marie je ranně barokní, radnice pochází z roku 1721.

Ve Vsetíně je bohatý kulturní život, jsou udržovány valašské folklorní tradice. Čestnými občany města byli jmenováni Zdeněk Kašpar, primáš cimbálové muziky a známá zpěvačka Jarmila Šuláková.

Historie evangelických sborů ve Vsetíně navazuje na historii města. Ještě v letech 1777–1781 (po vyhlášení falešného Tolerančního patentu) pokračovaly na Valašsku násilím potlačované rebelie. V roce 1780 předali vsetínští evangelíci petici za náboženskou svobodu přímo do rukou Josefa II., který tehdy pobýval ve městě. Rok poté byl vyhlášen Toleranční patent.

Ve Vsetíně jsou dva evangelické sbory. Dolní se přihlásil k augsburskému vyznání a sbor byl oficiálně ustaven v roce 1782. Evangelíci se nejdříve scházeli ve stodole, později ve škole. V červnu 1782 byl položen základ ke stavbě modlitebny a ta byla již po roce posvěcena. Zároveň byla postavena i fara, která sloužila do roku 1903, kdy sbor vystavěl novou novorenesanční faru. Sbor později nemínil stavět místo modlitebny nový kostel, ale v letech 1881–1882 byla původní modlitebna přestavěna v novorománském slohu včetně věže. Uvnitř byly postaveny galerie, ale vnitřní zařízení s varhanami bylo pořízeno později.

Horní sbor vznikl v roce 1785 na základě rozhodnutí evangelíků, kterým bylo bližší reformované učení. Nejdříve užívali reformovaní dolní modlitebnu, ale později, v roce 1827, byla postavena „horní“ novorenesanční modlitebna, která zprvu dodržovala ještě toleranční předpisy, později byla upravována podle návrhů architekta Dušana Jurkoviče a vsetínského architekta Quise. Modlitebna má bohaté průčelí s malou věžičkou. Také interiér prošel řadou úprav. Modlitebna byla slavnostně otevřena 6. ledna 1928. Nově postavený sborový dům pochází z roku 1983.

DOLNÍ SBOR

HORNÍ SBOR

ZLÍN

Město Zlín, metropole Zlínského kraje, leží na řece Dřevnici v blízkosti Vizovické vrchoviny. Severním směrem není daleko do kopců Hostýnsko-vsetínské hornatiny. Zlín má nadmořskou výšku 230 metrů a žije v něm přes 77 000 obyvatel.

Z roku 1322 je první písemná zmínka o valašském osídlení a na konci 14. století již Zlín užívá městských práv. Zlínské panství patřilo Šternberkům, za nichž se ve Zlíně začala budovat tvrz. Se střídáním majitelů panství a vzhledem k válečným časům trpěl i později vybudovaný zámek, který byl v dobách vpádů uherských vojsk zcela vyplněn. Teprve ke konci 18. století byl znovu postaven, měnil často majitele a v roce 1929 jej koupilo město Zlín. Dnes je v něm umístěno Muzeum jihovýchodní Moravy. Sídlo muzea je také v gotickém hradě v Malenovicích, které jsou dnes součástí Zlína. Z památek najdeme ve Zlíně římskokatolický kostel sv. Filipa a Jakuba z konce 14. století, později přestavovaný. V roce 2003 byl dostaven nový salesiánský kostel Panny Marie.

První manufaktura vznikla ve Zlíně v roce 1779 a v roce 1894 zakládá Tomáš Baťa první továrnu na boty, jež proslavila Zlín i jeho obuvnický průmysl s tehdy ojedinělou architekturou města po celém světě. Ve třicátých letech 20. století bylo vybudováno moderní centrum, na němž se podíleli významní architekti jako Jan Kotěra a Vladimír Karfík. Město bylo vybudováno ve funkcionalistickém stylu. Nepřehlédnutelná je „Jednadvacítka“, mrakodrap, dnes sídlo Krajského a finančního úřadu, s přístupnými expozicemi o životě města. Na konci druhé světové války bylo město bombardováno.

Nedaleko Zlína je známá zoo v Lešné či poutní místo Štípa. Na lesním hřbitově je pohřben zakladatel firmy Tomáš Baťa, který se v roce 1932 zabil při letecké havárii.

Evangelická tradice má ve Zlíně svou historii. Převládala tradice luterská, žili zde však i členové Jednoty bratrské. Těžká byla doba třicetileté války; v roce 1644 bylo popraveno pět měšťanů pro účast na valašském povstá-

ní. Úlevu přinesl až Toleranční patent, ovšem ve městě se k evangelické víře nikdo nepřihlásil. V roce 1922 byla ve Zlíně založena kazatelská stanice sboru Českobratrské církve evangelické (ČCE) v Zádveřicích. O šest let později byla otevřena první modlitebna. Členové sílícího sboru začali přemýšlet o vybudování kostela. Plány byly důkladně promyšleny a nakonec byl projekt zadán architektu Vladimíru Karfíkovi, šéfprojektantu firmy Baťa. Kostel byl vybudován na svažité parcele mezi Štefánkovou a Slovenskou ulicí. Základní kámen ke stavbě byl položen 17. července 1935. V roce 1936 byla zlínská kazatelská stanice jmenována farním sborem ČCE.

Nový kostel ve funkcionalistickém stylu v duchu baťovské koncepce města byl slavnostně otevřen na Velikonoční pondělí 29. března 1937. Hlavní loď má stupňovité umístění lavic. Dominantou kostela je věž – zvonice s kalichem. Stavba je ozdobena vertikálními pásy oken. Nad vstupem je nápis „Chrám Boží svatý jest“. Dá se říci, že zlínský kostel patří mezi nejzdařilejší sakrální stavby v meziválečném období. Fara v blízkosti kostela a pěkná zahrada doplňují jeho vzhled.

NOVÁ SÍŇ KOSTELA

CÍRKEV BRATRSKÁ (CB)

VŠETÍN

Sbor byl ustaven v roce 1916 v rámci Svobodné reformované církve, kdy byl zakoupen sborový domek v Jasence u Vsetína. Kolébkou sboru bylo společenství křesťanů v nedaleké Hrubé Lhotě, kde koncem 19. století působil farář Reformované evangelické církve a pozdější předseda Rady Jednoty československé František Urbánek.

Odtamtud pocházel i první jasenecký kazatel Ondřej Šrámek, původním povoláním kovář, avšak všestranně velmi nadaný i literárně činný. Nejdříve byl správcem sboru, od roku 1920 kazatelem. To už byla Svobodná reformovaná církev přejmenována na Jednotu československou.

V letech 1914 až 1915 se shromáždění konala po domácnostech, od roku 1916 v zakoupeném sborovém domku, který rychle rostoucí členské základně brzy prostorově nevyhovoval, takže musel být v roce 1920 přebudován na modlitebnu s kazatelským bytem. Přestavba probíhala ve spěchu v zimním období což se negativně podepsalo na její kvalitě. Cena rekonstrukce nebyla na tehdejší dobu nikterak malá (cca 130 000 Kč), čímž se sbor značně zadlužil. K zadlužení přispělo i založení sborové uniformované dechové kapely po vzoru Armády spásy, která měla za úkol, kromě evangelizace, pomáhat umořovat dluh. Tento projekt se však nezdařil a po odchodu kazatele Šrámkova roku 1922 kapela zanikla.

Z předválečného období pochází i modlitebna na Hrubé Lhotě, která byla postavena v roce 1938 za působení kazatele Ladislava Mikuleckého. Ta byla kazatelskou stanicí vsetínského sboru a po mnoho let sloužila také jako celocírkevní zařízení k různým akcím, např. konferencím, mládežnickým srazům, kurzům i k rekreaci. Rekonstrukcí prošla v letech 1968 až 1972. Od roku 1999 je Hrubá (dnes Velká) Lhota samostatným sborem s kazatelskou stanicí v Hranicích na Moravě.

Po mnoho let se snažil sbor postavit novou modlitebnu. K průlomů došlo až v roce 1968, kdy nakrátko došlo i k uvolnění vztahů mezi státem a církvemi. Pomohla tomu i potřeba obce vybudovat napřímení hlavní komunikace v údolí obce Jasenky. Po onemocnění kazatele J. Trnky na jeho místo nastoupil kazatel M. Cvrček. Byl to člověk duchovně obdarovaný, měl pochopení pro moderní architekturu a výtvarné umění a v neposlední řadě schopný organizátor.

Sbor přikročil k zajištění architektonického návrhu modlitebny se sborovým zázemím. Byl vybrán návrh ing. arch. Pavla Vaněčka, který zvolil řešení „horské“ sakrální stavby, po vzoru severských staveb, vsazené do Jaseneckého údolí ze Vsetína na přehradu Bystřička.

Na podzim 1968 se započalo s projektovou přípravou, převážná část stavebních prací byla prováděna svépomocí. Slavnostní otevření sborového domu proběhlo koncem září 1972.

Stavba je situována ve svahu, který se zvedá z údolí na pravém břehu říčky Jasenky. Z hlediska hmotového, architektonického řešení komplex sborového domu tvoří tři hmoty. Dominantní je objekt modlitebny s asymetrickou sedlovou střechou kolmo na svah. Na něj navazuje podélný objekt s malým sálem, víceúčelovými klubovny a dalšími zázemími. Třetí hmotu tvoří dvoupodlažní objekt situovaný na dolní úrovni navazující na komunikaci a parkoviště.

Architektonicky je zejména sálková část řešena s maximální snahou otevřít prostor ven, což umožňuje propojení s krásnou přírodou v údolí a zároveň jakoby zve kolemjdoucí dovnitř. Sakrální charakter objektu je zdůrazněn osazením kříže na štítovou kamennou pískovcovou stěnu. Interiér sálu je řešen jako prostý, meditační prostor, v čele se štěrbinovým osvětlením liturgického prostoru se stolem Páně, křížem a ambonem (kazatelnou).

Stůl Páně je vytesán z bloku kamene z pískovce. Hluboký reliéf na čelní straně symbolizuje Boží přítomnost (desky Zákona jsou zahaleny oblakem). Na zadní stěně visí masivní dubový kříž. Na stole Páně je ořechový podstavec pro Bibli, v němž je osazen kruhový medailon se symbolem Ducha svatého, jako těžiště, střed celé kompozice stolu Páně a kříže. Autorem stolu Páně je akademický sochař Jiří Seifert.

Sbor CB ve Vsetíně prošel za dobu své existence mnoha organizačními změnami, zejména v posledním desetiletí. Původně sahal od Ostravy až po Kyjov. V posledních letech je tendence sbory rozdělovat na menší. Od Sboru CB ve Vsetíně se odloučily stanice Velká Lhota a Zlín, z nichž se staly samostatné sbory. Stanice v Pozlovicích a nově vzniklá stanice v Hranicích na Moravě byly přičleněny k těmto vzniklým sborům. Rovněž nový sbor Maják ve Vsetíně vznikl odloučením od mateřského sboru na Jasence.

VSETÍN

VELKÁ LHOTA

BASILEJSKÁ KOMPAKTÁTA

Výsledky ujednání mezi basilejským koncilem a zástupci husitských Čech v roce 1436. Jejich nejdůležitějším bodem bylo přiznání nároku na přijímání z kalicha pro české utrakvisty.

ČESKÁ KONFESE

Společné vyznání víry českých nekatolických stavů vzniklé za spoluúčasti Jednoty bratrské, které bylo předloženo na zemském sněmu v roce 1575. K jeho respektování se císař Maxmilián II. zavázal pouze ústně, potvrzeno bylo až ve známém Rudolfově Majestátu na náboženské svobody v roce 1609.

ČESKOBRATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ (ČCE)

Nejpočetnější protestantská církev v České republice hlásící se k duchovním tradicím české reformace. Byla založena v prosinci 1918 sloučením dosavadních od tolerance působících evangelických církví augsburského a helvetského vyznání na generálním sněmu zástupců těchto církví, který se konal v Praze.

DENOMINACE

Označení pro různé protestantské církve a směry, případně pro různá křesťanská vyznání.

FARNÍ SBOR ČCE

Společenství věřících v rámci základního správního a územního obvodu církevní správy; rovněž označení pro tento správní obvod v jeho územním rozsahu. V čele sboru stojí jeho volení zástupci – farář (duchovní správce) a kurátor (zástupce laiků). Oba spravují sbor spolu se staršovstvem, které je složeno ze zástupců sboru a je rovněž členy sboru voleno.

KAZATELSKÁ STANICE ČCE

Nejnižší územně správní jednotka náležející k farnímu sboru a tímto sborem spravovaná (farní sbor může mít několik kazatelských stanic v různých místech na svém území).

KONFESE

Formulace vyznání víry, v širším smyslu náboženské vyznání či přesvědčení.

KONVERZE

Ve smyslu náboženském znamená obrácení se k jiné víře.

KONZISTOŘ

Nejvyšší orgán církevní správy zřízený státem v roce 1784 pro evangelické církve augsburského a helvetského vyznání v monarchii v tolerančním období (po vydání Protestantského patentu v roce 1861 byla konzistoř nahrazena Vrchní církevní radou). Konzistoř sídlila nejprve v Těšíně, od roku 1785 ve Vídni.

KUTNOHORSKÝ SMÍR

Prohlášení náboženské tolerance sjednané v Kutné Hoře v březnu roku 1485 mezi stranami podjednou (římskokatolickou) a podobojí (utrakvistickou), jehož zásady měly ctít i světské vrchnosti ve vztahu ke svým poddaným. Historický vývoj v oblasti svobody vyznání v Českém království tak dospěl k respektování soužití těchto stran, na jehož základě byly uznány jisté zásady náboženské tolerance, omezené ovšem pouze na účastníky této dohody. Kutnohorský smír se nevztahoval na Jednotu bratrskou a její členy.

PRESBYTERNĚ-SYNODNÍ ZŘÍZENÍ

Zásady, z nichž vychází organizační systém a správní struktura ČCE. V orgánech církve jsou na všech úrovních správy rovnoměrně zastoupeni duchovní i laici, jimž náleží rovněž rozhodovací pravomoci. V nejdůležitějších otázkách věrouky i správy církve pak rozhoduje synod jako kolektivní orgán, jímž je shromáždění v církvi volených zástupců z řad duchovních a laiků, které se schází jednou ročně.

REKATOLIZACE

„Zpětné pokatoličtění, znovuobracení na katolickou víru“; v českém historickém kontextu systém opatření vedoucích k povinnému přijetí římskokatolické víry většinově protestantským obyvatelstvem Českého království. Rekatalizace probíhala z nařízení panovníka a byla prováděna po porážce stavovského povstání od dvacátých let 17. století ve spolupráci s římskokatolickou církví a katolickými vrchnostmi.

RUDOLFOV MAJESTÁT

Listina vydaná císařem Rudolfem II. dne 9. července 1609, která potvrdila na základě České konfese z roku 1575 náboženské svobody pro všechny obyvatele Českého království včetně poddaných. Majestát a jím potvrzené výsady byly zrušeny císařem Ferdinandem II. po porážce českého stavovského povstání.

SENIORÁT ČCE

Seniorát je společenství sborů spojených v určitém územním obvodu. Seniorátní shromáždění (konvent), složené z volených delegátů sborů v obvodu seniorátu, volí nejvyšší správní orgán seniorátu – seniorátní výbor, v jehož čele stojí senior (duchovní) a seniorátní kurátor (laik). Sídlem seniorátu je vždy farní sbor, kde je zvolený senior, jako představitel seniorátu, farářem. ČCE má celkem 14 seniorátů.

SUPERINTENDENCE

Od osmdesátých let 18. století územní celek pro správu evangelických církví augsburského a helvetského vyznání v rámci rakousko-uherské monarchie; zároveň nejvyšší správní orgán pro senioráty a sbory na příslušném území, v jehož čele stál superintendent. Superintendence se členily územně a konfesijně – byly vytvářeny samostatně pro státem povolená evangelická vyznání – augsburské a helvetské. Pod superintendence spadající senioráty a sbory byly tudíž rovněž organizovány pro obě vyznání odděleně.

SYNOD ČCE

Pravidelné shromáždění volených delegátů z řad církve (duchovních i laiků), které rozhoduje o zásadních otázkách vyznání, učení a praxe církve včetně otázek právních a majetkových. Delegáti synodu volí také osoby do nejvyššího správního orgánu církve – synodní rady.

SYNODNÍ RADA ČCE

Vrcholný šestičlenný správní orgán církve volený synodem na šestileté období. V čele synodní rady stojí synodní senior (duchovní) a synodní kurátor (laik) jako statutární zástupci ČCE.

ÚSTŘEDNÍ

CÍRKEVNÍ KANCELÁŘ ČCE (ÚCK)

Ústřední církevní kancelář je centrální úřad ČCE, který pro jednotlivé úseky církevní práce zřizuje synodní rada ČCE jako její nadřízený orgán.

VALDENSTVÍ

Středověké náboženské hnutí směřující k reformě křesťanství, jehož zakladatelem byl lyonský kupec Petr Valdés. Stoupenci valdenských se vyskytovali i v Čechách; na Jindřichohradecku proti nim byla v roce 1340 podniknuta kruciáta (křížová výprava) vyhlášená bulou papeže Benedikta XII.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A JINÝCH ZDROJŮ

- Památník Českobratrské církve evangelické (1924)
- Církev v proměnách času I (1969)
- Církev v proměnách času II (2002)
- Malá encyklopedie evangelických církví (Filipi a kol. 2008)
- Brnem cestami pokoje (2008)
- Encyklopedie moderních ev. kostelů (Nešpor 2009)
- Českobratrské Prosečsko (J. a V. Dvořákovi 2006)
- Valdenští (Molnár 1991)
- Slovem obnovená – čtení o reformaci (1977)
- Po vzoru Berojských (2008)
- Prahou po stopách české reformace (Otter 2001)
- Turistický průvodce po chrudimském seniorátu (Rychetský 1977)
- Průvodce po památkách ref. církví v ČSR (Kaňák 1984)
- Jednota bratrská (1938)
- O proměnách v lidském čase (Černohorský, Kocáb 2008)
- Evangelické jižní Čechy a jižní Morava (Melmuková 1992)
- Československo od A do Z – turistický průvodce 1983
- Československé dějiny v datech (1987)
- Turistický průvodce Olympia (Krušné hory, České Středohoří, Český ráj a Podkrkonoší, Krkonoše, Šumava, Chodsko a Český les, Jižní Čechy, Beskydy a Valašsko, Jeseníky, vydáno v různých letech)
- Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (1988)
- Slabikář návštěvníků památek (Herout 1978)
- Evangelický kalendář 2010
- Almanachy, sborníky a pamětní texty různých sborů k významným výročím

Úvod 2

Hlavní město Praha	6
Praha 1 – Husův dům	8
Praha 1 – Martin ve zdi	10
Praha 1 – Kliment	12
Praha 1 – Salvátor	14
Praha 2 – Vinohrady	16
Praha 3 – Žižkov I	18
Praha 4 – Braník	20
Praha 5 – Smíchov	22
Praha 6 – Střešovice	24
Praha 8 – Kobylisy	26
Praha 11 – Jižní Město	28
Praha 1 – Michal (Evangelická církev augsburského vyznání v ČR)	30
Praha 1 – Staré Město (Církev bratrská)	32

Jihočeský kraj	34
České Budějovice a Kaplice	36
Jindřichův Hradec	38
Velká Lhota u Dačic	40

Jihomoravský kraj	42
Brno I, II	44
Brno – Židenice, Husovice	46
Heršpice a Slavkov	48
Javorník nad Veličkou	50
Klobouky u Brna	52
Mirotslav	54
Nosilav	56
Vanovice	58
Brno – Kounicova ulice (Církev bratrská)	60

Karlovarský kraj	62
Aš, Podhradí, Hranice a Mokřiny	64
Cheb, Františkovy Lázně a Plesná	66
Mariánské Lázně	68
Nejdek a Jáchymov	70

Královehradecký kraj	72
Hradec Králové	74
Černilov	76
Hronov a Tis	78
Potštejn	80
Třebechovice pod Orebem a Běleč nad Orlicí	82
Trutnov a Janské Lázně	84
Vrchlabí a Herlíkovice – Strážné	86

Liberecký kraj	88
Kořenov	90
Křížlice	92
Libštát	94
Nové Město pod Smrkem	96
Liberec (Církev bratrská)	98

Moravskoslezský kraj	100
Český Těšín	102
Hodslavice	104
Krnov	106
Ostrava	108
Suchdol nad Odrou	110
Bohumín (Slezská církev evangelická augsburského vyznání)	112
Návsí (Slezská církev evangelická augsburského vyznání)	114
Orlová (Slezská církev evangelická augsburského vyznání)	116
Stonava (Slezská církev evangelická augsburského vyznání)	118

Olomoucký kraj	120
Hrabová	122
Olomouc	124
Přerov	126
Šumperk	128

Pardubický kraj	130
Borová u Poličky	132
Bučina a Růžový palouček	134
Horní Čermná	136
Hradiště	138
Krouna	140
Letohrad, Kunvald a Písařov	142
Pardubice	144
Polička	146
Proseč u Skutče	148
Sloupnice	150
Telecí	152
Trnávka a Chvaletice	154

Plzeňský kraj	156
Domažlice	158
Merklín u Přestic	160
Plzeň – Husův – Západní sbor	162
Plzeň – Korandův sbor	164

Středočeský kraj	166
Brandýs nad Labem – Stará Boleslav	168
Čáslav	170
Český Brod	172
Kladno	174
Kolín	176
Kovánec	178
Kutná Hora	180
Lysá nad Labem	182
Mělník a Vysoká u Mělníka	184
Mladá Boleslav	186
Neratovice – Libiš	188
Nymburk a Hořátev	190
Pečky	192
Soběhrdy	194

Ústecký kraj	196
Děčín	198
Chotíněves	200
Krabčice	202
Louny	204
Rumburk	206
Teplice	208
Ústí nad Labem	210

Kraj Vysočina	212
Daňkovice	214
Horní Dubenky	216
Horní Krupá	218
Horní Vilémovice a Kralice nad Oslavou	220
Jihlava	222
Jimramov	224
Krucemburk a Chotěboř	226
Moraveč	228
Nové Město na Moravě	230
Pelhřimov a Strměchy	232
Prosetín	234
Sázava	236
Sněžné	238
Telč	240
Třebíč a Myslbořice	242
Veselí	244

Zlínský kraj	246
Hošťálková	248
Prusinovice a Bystřice pod Hostýnem	250
Pržno	252
Ratiboř	254
Střítež nad Bečvou a Rožnov pod Radhoštěm	256
Valašské Meziříčí	258
Velká (Hrubá) Lhota	260
Vsetín – Horní a Dolní sbor	262
Zlín	264
Vsetín (Církev bratrská)	266

Abecední slovníček pojmů	268
---------------------------------	------------

Seznam použité literatury a jiných zdrojů	269
--	------------

Poděkování

Synodní radě, pracovníkům ústřední církevní kanceláře, farářům a členům farních sborů Českobratrské církve evangelické, Slezské církvi evangelické a.v., Evangelické církvi a.v. v České republice a Církvi bratrské. Členům historické společnosti pro aktualizaci odkazu české reformace VERITAS, o. s. Ekumenické radě církví v České republice.

dědictví reformace

Po stopách památek reformace v České republice

Autorka textů: MUDr. Mahulena Čejková

Vydala: Českobratrská církev evangelická, Jungmannova 9, 111 21 Praha 1, www.e-cirkev.cz
ve vydavatelství Trilabit s.r.o., Vodičkova 36, 110 00 Praha 1, www.trilabit.cz

Redakční rada publikace:

Ivana Benešová, MUDr. Mahulena Čejková, PhDr. Eva Fialová, prof. ThDr. Pavel Filipi,
Mgr. Miroslava Fůrová, Janka Haluková, doc. PhDr. Eva Melmuková

Grafická úprava a sazba: Trilabit s. r. o., Petra Růžičková a Jiří Kroupa

Fotografie: Martin Salajka a archiv ČCE

Odpovědný redaktor: Ivana Benešová

Tisk:

ISBN: 978-80-87098-19-6

© Českobratrská církev evangelická 2011

www.pamatky-cz.eu

Prezentační materiál byl vytvořen v rámci realizace projektu „Zachování odkazu památek reformace a jejich zpřístupnění široké veřejnosti“. Projekt byl spolufinancován ze zdrojů Evropské unie, v rámci Integrovaného operačního programu, prioritní osa 4, oblast podpory 4. 1. – Národní podpora cestovního ruchu, v rámci cílů Konvergence a Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost.

EVROPSKÁ UNIE
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
ŠANCE PRO VÁŠ ROZVOJ

